

33
985

V 6

Rokraksta vietā

[Birkhāns, Ernests, prof.]

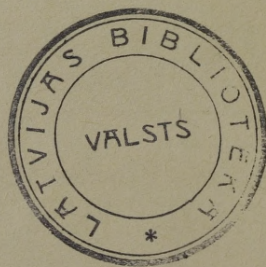
SPECIALĀ GRĀMATVEDĪBA [prof. Birkhāns]

1940

L. V. B.
№ _____ In. ~~373 597~~

0309045281

v
p

§ 1.

TIRDZniecības BANKAS KĀ KREDITA VIDUTĀJAS

Visus veikala darījumus var iedalīt 2 lielās kategorijās:

1. darijumi pret skaidru naudu
2. kreditdarijumi.

Šai beidzamajai kategorijai ir izcilus nozīme, jo apmēram 95% darijumu notiek uz kredita. Viņi radījuši savukārt lielu vairumu apgrozības līdzekļu, kā

1. banknotes,
2. valsts kases zīmes,
3. fondus,
4. vekselus,
5. čekus,
6. ķīlu zīmes
u. t. t.

Šie naudas surogati apņemas līdzīgi naudai, jo viņus var ātri un lēti realizēt. Pateicoties likviditātei, izskaidrojama tagadējās kredita saimniecības attīstība, tirdzniecības un rūpniecības ātrais uzplaukums. Kā vidutājs pie šīs naudas surogātu apgrozības uzstājas bankas.

Viņas pašas par sevi nevar pastāvēt: saimnieciskās dzīves radītas, viņas var definēt kā tirdzniecību ar naudu, naudas surogātiem un kreditu.

Banku operācijas izprast nepieciešami ne tikai tiešiem banku darbiniekiem, bet ikvienam veikalniekam: katrā uzņēmumā ir darišana ar diskontu, vērtspapīriem, valutu, inkasso u. c.

Banku darbība sevišķi attīstīta Vakareiropā un USA. Tur privatpersona visas naudu operācijas uztic bankai 'Gentleman never pays cash'.

BANKU VEIDI

Banku starpā novērojama specializācija atkarībā no darījuma rakstura. Ja par klasifikācijas pamatu ņem

1. kredita ilgumu, tad
 - a) īstermiņa (parasti komercialas bankas),
 - b) gartermiņa (agraro, zemes, hipoteku).

Pēc augšminētā sadalījuma bankas ierindojas līdzīgās kategorijās, katra ar īpatnēju strukturu; operācijām un grāmatvedības tehniku. Ja par klasifikācijas pamatu pieņem

2. bankas piederības momentu, tad

- a) valsts bankas (Latvijas banka, Zemes banka, Hipotēku banka),
- b) privatbankas (akciju),
- c) komunālās un kooperatīvās bankas,
- d) savstarpējās kredītbiedrības,
- e) kredītkooperatīvi.

Interesantākais veids zinātniskai analīzei atzīstamas tirdzniecības akciju bankas. Viņu operācijas precīzi noteiktas statutos. Tāpat maksimālas aizdevumu normas un citi risku momenti. Tāpat šīs bankas ir padotas publisko norēķinu prasībai.

Vēl visos gadījumos ir jānoskaidro centralās emisijas bankas prakse, kuras uzdevums ir regulēt naudas tirgu. Pateicoties savām kapitāla spējām, izplatītam nodotību tīklam, viņa var lielā mērā iespaidot naudas tirgu un kapitāla renti.

Valsts banka var izvest arī speciālus aizdevumu veidus (aizdevumus pret lauksaimniecības inventāru, pret labību), kādas operācijas privatām bankām nav domājamas. Savā banku operāciju analīzē mēs apskatīsim galvenām kārtām īstermiņa komercialās bankas, kur banku doma visšķaidrāk izpaužas privatkapitalistiskā skatā.

Jāsaka, ka attiecībā uz grāmatvedību nekā jauna klāt nenāk. Pamatos joprojām stāv dubultās grāmatvedības ieraksts. Viņa piemērošana praksē gan prasa banku operācijas izpratni kā no juridiskā, tā tehniskā viedokļa. Ja šie jautājumi ir skaidri, tad nav grūti atrast vajadzīgo kontu sistēmu, veidlapas, grāmatas u.t.t.

KREDĪTA VEIDI

Visas bankas operācijas dibinātas uz kredīta, kas savukārt pieņem tik dažādu veidu, ka grūti rast izsmēlošu kredīta definīciju. Visumā jāsaka, ka

ikviens kredīts dibinās uz uzticību (lat. credo - ticu).

Katrs kredīta darījums ir divpusīgs, t.i. starp kredīta devēju unņēmēju.

1. No kredīta devēja prasam, lai viņam būtu aizņēmuma vajadzīgās vērtības pietiekošā vairumā un pieprasītā veidā. (Kredīts var būt ne tikai nauda, bet arī citas vērtības).

2. No kredītaņēmēja jāprasa, lai viņš dotu savam kreditoram pietiekošas garantijas, ka viņš aizņēmumu laikā un pilnā mērā atmaksās. Šādas garantijas debitors var dot vai nu kā

- a) nodrošinājumu ar reālām vērtībām, vai
- b) kredīts dibinās vienīgi uz aizņēmēja personu, t.i. viņa godīgumu, lietpratību.

No šī viedokļa kredītu šķiro:

1. reālais kredīts (lietišķais),
2. personālais kredīts.

ad 1. Reālais kredīts savukārt var būt:

- a) kredīts pret nekustamu mantu (imobilarais-hipotekarais)
- b) kredīts pret kustamu mantu (mobilarais, lombardu kredīts).

ad a) Pie nodrošināšanas ar nekustamu mantu, parādu saistību ingrosē kā hipoteku vai obligāciju. Zemesgrāmatu nodaļā kreditoram likums piešķir absolūtās pirmtiesības uz viņa prasību līdz ar rentēm un izdevumiem tādā kārtībā kā obligācija ingrosēta, t.i. vecuma.

Hipotekāro kredītu lielā mērā apgrūtina izdotie likumi, ka priekšrocību pirms hipotekām bauda:

1. valsts neapstrīdamas prasības (nodokļi u.c.),
2. darba algas.

Pie hipotekārā kredīta uz zemes īpašumu vai pilsētas imobīliem, beidzamos apgrūtina ar hipotēkas ierakstījumu zemes grāmatās. Hipotekām dodama prioritāte viņu ingrosācijas kārtībā (ierakstītā kārtībā). Ar hipotekām apgrūtinātais īpašums var pāriet citu rokās tikai tad, ja

1. parāds iepriekš segts, vai arī
2. parādu pārved uz imobīla jauno ieguvēju.

Pēdējais gadījums iespējams, ja ar kreditoru var panākt vienošanos. Valsts hipotēku bankas parasti pārved hipotēkas parādu uz jauno ieguvēju, pieprasot zināmu (10%) parāda nomaksu atsavināšanas gadījumā. Līdzīgi var rīkoties arī citas kredītiestādes.

ad b) Pie kustamas mantas iekļilāšanas:

1. aizņēmējs nodod kustamu mantu kā rokas ķīlu kreditoram (piem. klavieres, auto, pulksteņus),
2. aizņēmējs var arī nenodot kreditoram iekļilāto kustamo mantu, paturot to pie sevis, uzņemoties zināmas saistības pret šo mantu.

Pēdējais gadījums tiek bieži praktizēts, piem. koktirgotājs iekļilā kokmateriālus koku laukumā, tiek sastādīts iekļilāšanas raksts un pie iekļilātām precēm piestiprina dēlīti ar uzrakstu, ka iekļilāts, piem. 'Iekļilāti Latvijas Akciju bankā'.

Arī Latvijas banka izsniedz aizdevumus pret lauksaimniecības inventāru, to atstājot joprojām lietotāja -- iekļilātāja rokās un lietošanā. Lai kreditors būtu pilnā mērā nodrošināts, aizņēmuma summa nedrīkst pārsniegt zināmas maksimālas robežas. Starp mantas īsto tirgus vērtību un aizdoto naudas summu jābūt zināmai 'maržai' -- starpībai, kurai samazinoties, bankai ir tiesība pieprasīt kredīta atmaksu jeb palielināt drošību. Uz pēdējā gadījuma pamata notiek kredītu restrikcija (kredītu atprasīšana) krīzes laikā.

1. Pret precēm aizdod parasti 2/3 no vērtības, vērtspapīriem līdz 90% no biržas kursa u.c.
2. Kā ķīlu nepieņem arī ātri bojājošos priekšmetus.

Eksekūcijas gadījumā (piedzīšana spaidu kārtā) kreditors no ienākušās summas apmierināms pilnā mērā līdz ar rentēm un izdevumiem. Ja rastos vēl citi kreditori, tad tie var dalīties atlikumā. Tādā kārtā likums atzīst kreditoram priekšrocības tiesību uz viņa prasības apmierināšanu pilnā apmērā.

Iekļilāto nekustamo mantu -- ja tā nodota kreditora rokās, apzīmē par rokas ķīlu (Faustpfand -- ručnoj zaklad).

ad 2. Personālais kredīts saistīts priekš kreditora ar lielāku risku kā reālkrēdīts. Sevišķi krīzes laikos aizņēmējs pie vislabākās gribas var nonākt stāvoklī, ka nespēj savas saistības pildīt. Bankas šai gadījumā mēģina izvairīties no zaudējumiem jau laikus, saīsinot personālos kredītus. Protams šāda restrikcija nedrīkst būt paniska. Var pat solventu (maksātspējīgu) aizņēmēju novest pie bankrota, kas citādi nenotiktu, ja viņam būtu laika realizēt savas disponiblās vērtības (kas viņa rīcībā).

Lai mazinātu risku, kas saistīts ar personālkreditu, ir nepieciešams ievērot samēru starp piešķiramo kreditu un debitora paša līdzekļiem. Ja viņam paša līdzekļi nemaz nav, tad viņš pie mazākās neveiksmes nonāks insolventē, t. i. pasīvs būs lielāks par aktīvu. No šī viedokļa raugoties arī bankām limitēts saistību kopsumas maksimālais mērs: akciju bankām 10-kārtīgā apmērā no pašas kapitāla (rezerves plus pamatkapitāls).

Piešķirot personālkreditu, bankas skatas uz mērķi, kādā nolūkā aizņemts. Teoretiski:

attaisnojams - produktīvs kredīts (uzņēmuma paplašināšanai u.c. pēc kalkulācijas),

noraidams - patērīna kredīts (konsumentīvais) kas gan dažreiz ir arī nepieciešams.

KREDĪTA ILGUMS UN MĒRĶIS

Zīmējoties uz kredīta ilgumu, mazāk riskants ir īstermiņa kredīts nekā nodas iesaldēšana uz garu laiku, sevišķi tas sakams par personālkreditu. Vakarēiropā vekseļa kredīta ilgums tādēļ nepārsniedz 2-3 mēnešus, kāds laiks atbilst preču apgrozības ātrumam.

Komerģiāla vekseļa maksimālais ilgums parasti nedrīkst pārsniegt 3 mēnešus.

Personālkredīta galvenais veids ir vekseļa kredīts. Vekseļus banka vai nu

1. diskontē vai arī pieņem uz
2. speciāla tekoša rēķina 'on call' (auf Ruf),

ko atver klientam pret nodrošinājumu ar reālām vērtībām. Ir arī

3. blanko kredīts (ne ar ko nenodrošināts).

1. Visīsākie termiņi kredītam piemēroti tirdzniecībā (3 mēn. kredīts),
2. Vidējā termiņa kredīti rūpniecībai (fabrikām un līdzīgiem būv. un citiem uzņēmumiem uz vairākiem gadiem -- 18 g.),
3. Garākā termiņa kredīti ir agrarkredīti zemkopībai (50 g.).

Sakarā ar mērķi, kādam kredīts ir vajadzīgs, atkarājas tā no maksas ilgums.

KREDITA SPEKULACIJAS UN KOMISIJAS OPERACIJAS

Daudzi kredita darījumi var norisināties arī bez bankas starpniecības diskonta, piem. uzņēmējs, kam pietiekoši brīvu līdzekļu, daudzkārt savus vekselus nediskontē, bet tikai termiņā tos nodod bankā uz 'inkasso'. Ja turpretim preces ražojamas krājumā, lielākos vairumos, tad rodas nepieciešamība likvidēt līdzekļus, kas ražošanā ievietoti, t.i. rūpnieks izmantos bankā kredītu vai nu diskonta vai preču lombarda veidā. Banku darbība grupējama trejādi:

1. kredīta operācijas: a) diskonts, b) lombards, c) blanko kredīts u.c. Šīs ir lielākās bankas aktīvās operācijas.
2. spekulatīvās operācijās banka uzpērk: a) fondus, b) akcijas, c) obligācijas, d) devizes, e) valutu u.c. cerībā šīs vērtības ar peļņu pārdot tālāk (Spekulācija uz 'hausse').
3. komisijas operācijas, kur banka izpilda šo personu un citu banku uzdevumos, kā: a) inkasso, b) transfertus (pārveidumus), c) fondu pirkšanu, d) fondu pārdošanu.

No šīm trejāda veida operācijām banka gūst peļņu, proti, kā:

1. aizdevums rentes,
2. kursa peļņu (ažic),
3. provizijas (pakalpojuma maksas).

BANKAS PASIVĀS UN AKTIVĀS OPERACIJAS

Pasīvās operācijas, kad banka pati aizņemas naudu, aktīvās - kad aizdod. Neviena banka nevar iztikt ar saviem līdzekļiem, bet cenšas tādus pievilkt dažādā veidā, lai viņus dotu tālāk par augstāku % nekā pati maksā. Šurp attiecināmi:

1. terminēti noguldījumi,
2. tekoši rēķini,
3. rediskonts,
4. relombards,
5. kredīta izmantošana pie korespondentiem u.c.

Par šiem svešiem kapitāliem banka maksā rentes, kas iezīmējas kā zaudējums. Otrkārt - banka cietīs zaudējumus uz spekulatīvām operācijām, ja kurss krīt (a la baisse). Treškārt - bankas zaudējumi ir provizijas, kuras maksā citām bankām par pašas uzdevumu izpildīšanu. Ceturtnās kategorijas zaudējumi minami bankas pārvaldes izdevumi (algas, nodokļi u.c.). Uz šo daļu pamata mēs varam uzstādīt vispārējo bankas zaudējuma un peļņas kontu, kā arī bilances konta šemas.

Tirdzniecības bankas zaudējumu un peļņas šema.

A	P
1. Maksātas rentes par pievilktiem kapitāliem: a) par noguldījumiem b) par tek.rēķiniem c) par relombardu d) par rediskontu e) par izmantotu kredītu pie korespondentiem u.c.t.	1. Saņemtās % par kreditoperācijām a) aktīvām (aizdevumiem) b) diskontu c) lombardu. 2. Peļņa uz spekulatīvām operācijām a) vērtspapīru apgroz. b) valūtas apgroz.

2. Zaudējums uz spekulatīvām operācijām (pie krītoša kursa)	3. Saņemtas provizijas par pakalpojumiem:
3. Maksātas provizijas par mūsu uzdevumu izpildīšanu	a) inkasso
4. Tekošie izdevumi	b) kurtaža
5. Pārvaldes izdevumi	c) provizija u.t.t.
6. Tīrā peļņa	4. Deficīts
Ls	Ls

Tirdzniecības bankas bilances šema.	
A	P
1. Bankas disponiblo līdzekļu (savu un svešu) ievietošana aktīvajās operācijās, kā:	1. Bankas pašas līdzekļi
a) diskontā	a) pamatkapitāls
b) lombardā	b) rezerves kapitāls
2. (Tīrs zaudējums)	c) specialie rezerves kap.
	2. Pievilktie svešie līdzekļi
	a) terminēti noguldījumi
	b) tekoši rēķini
	c) rediskonts
	d) relombards
	u.t.t.
Ls	3. Tīrā peļņa
	Ls

§ 2.

NOGULDĪJUMI UN VIŅU NOZĪME

Noguldījumi -- bankas pasīvās operācijas. Zem noguldījumiem saprot iemaksas bankās sk./n. ar nolīgumu, ka banka par šiem ieguldījumiem maksā rentes. Līdz ar to banka iegūst rīcības tiesību par šiem ieguldījumiem (kas nenotiek pie glabāšanā nodotiem depozītiem). Kā senāk Krievijā, tā arī pie mums tagad noguldījumi dod privatām bankām viņu galvenos apgrozības līdzekļus. Noguldījumi šķirojami 2 grupās:

- a) noguldījumi uz tekoša rēķina
- b) terminēti un 'on call' noguldījumi (bez termiņa noguld.).

Pie noguldījumiem bankai jāatrod attiecīgie brīvie kases līdzekļi, lai spētu atmaksāt atprasamos noguldījumus.

Naudas ieplūdumu un atplūdumu var regulēt ar noguldījumu renšu paaugstināšanu resp. pazemināšanu. Tāda renšu mēra grozīšana iespējama pie tekošiem rēķiniem, kamēr pie terminētiem noguldījumiem viņa grūti realizējama. Pie tekošu rēķinu renšu grozīšanas pietiek bankas publikācija vai nu vietējās laikrakstos, vai caur izkārtņēm bankas lokalā, iepriekš 5 dienas paziņojot.

Pie noguldījumiem tā nevar, jo banka slēgusi rakstisku līgumu ar noguldītājiem uz noteiktu laiku.

EMISIJAS BANKAS -- BANKNOTES

EMISIJAS BANKAS ir bankas, kas izlaiž banknotes, un zem BANKNOTĒM (šī vārda nozīmē) jāsaprot bezprocentīgas saistības notes, kuras izlaiž emisijas bankas un kuras pie uzrādīšanas jāapmaina naudā.

USA noguldījumiem ir mazāka nozīme, jo lielajām centralām bankām tiek piešķirta banknotu emisijas tiesība. Banknotes visai ērti piemērojamas pieprasījumiem uz apgrozības līdzekļiem: piem. realizējot ražu, izvedot lielas sezonas operācijas, var banknotu emisiju pēc vajadzības palielināt lombardam, kā arī eksporta finansēšanai. Naudas pieprasījumiem atslābstot un ienākot atpakaļ izsniegtiem aizdevumiem, banknotes atplūst atpakaļ un emisijas kvantumu samazina. Noguldījumiem šī kvalifikācija nepiemīt: noguldījumi ieplūst bankās tad, kad naudas tirgū daudz, bet pieprasījumi naudas dēļ mazi.

TEKOŠIE RĒĶINI

TEKOŠI RĒĶINI ir naudas iemaksas bankā ar noteikumu, ka banka izmaksās šos noguldījumus atpakaļ pilnā apmērā vai pa daļām uz pirmo pieprasījumu un uz čeku pamata.

Tā kā privatās bankas par tekošiem rēķiniem maksā rentes, tad šos rēķinus sauc par procentus nesošiem tekošiem rēķiniem. Iemaksas un izmaksas te atrodas nepārtrauktā kustībā, kādēļ rēķinus arī sauc par tekošiem rēķiniem (laufende Rechnung, Giro-Conto, compte courant, Account current, ...).

Tekošo rēķinu klienti bauda sekošus labumus:

1. pārējoši brīvas sumas neguļ neproduktīvi kasē, pie kam viņas joprojām uzskatamas kā brīvi (disponibli) kases līdzekļi (sevišķi, ja tek.rēķins atvērts Latvijas bankā),
2. banka kā tekošā rēķina klienta kasiers lielākām sumām dod klientiem ērtības naudas pārvedumu ziņā, tā arī vekseļu inkaso, vekseļu domicilu, pārvedumus uz sarkano čeku u.t.t.

No tautsaimnieciskā viedokļa tek. rēķinu operācija ir pozitīvi vērtējama. No sīkām iemaksām sakrājas lielas sumas un daļu no šās naudas banka var ievietot aktīvās operācijās, piem. īstermiņa vekseļu diskontā un līdzīgās īsās saistībās. Uz piedzīvojumu un statistikas pamata banka zin, cik lielas ir nepieciešamās kases rezerves čeku atmaksai. Ar renšu paaugstināšanu vai pazemināšanu banka regulē tekošu rēķinu pieaugumu vai atplūdumu.

Emisijas bankas Vakarēropā rentes par tekošiem rēķiniem vispār nemaksā (pie mums Latvijas Banka maksā 2% p.a., izrēķinot rentes ne pēc štafeles matemātiski, bet ik par 15 d. no minimalā kredita saldo). Ja emisijas bankās tomēr uz tek.rēķiniem figurē prāvas sumas, tad tas izskaidrojams ar šo banku saimniecisko nozīmi daudzām filialēm, kuras naudas pārveduma operācijas izdara franko

(bez atlīdz.) un tek.rēķinu sumas centralā bankā pēc likuma var pieskaitīt kases rezervēm.

Tekoši rēķini ir divējāda veida:

- 1. vienkāršie tek.rēķini, pie kuriem banka konta īpašniekam nekādus ierobežojumus neuzliek un apmaksā viņa čekus a/vista katrā sumā.
- 2. noteiktie tek.rēķini, kur banka maksā klientam 1/2-1% vairāk nekā par vienkāršiem tek.rēķiniem, bet stāda klientam divējādas prasības:

a) pie lielākām dispozīcijām banka prasa no klienta iepriekšēju uzteikšanu 3,5 maks.10 d., skatoties pēc sumas lieluma. Čeks tad jāuzrāda 2 reizes: pie pirmās uzrādīšanas banka uz čeka taisa atzīmi par presentāciju (visa) un otrreiz pie naudas saņemšanas.

b) banka prasa, lai uz klienta konta allaž atrastos zinams minimalais saldo. Bij.Krievijas valsts banka šo saldo noteica atkarībā no klienta tek.rēķina apgrozījumiem (aptuveni). Bank of England prakse ir sekoša: ņem iepriekšējā gadā uz banku vilktu čeku skaitu, to reizina ar 6 d. un dabūto sumu kapitalizē pēc pastāvošās diskonta likmes, piem. klients pag.g. uz banku izdevis 300 cekus; bankas diskonts = 2 1/2%. Kādam jābūt saldo?

300 x 6 d. = 1800 d. = £ 7,5; kapitalizējot £ 7,5 ar 2,5%, dabūnam £ 300,---

$$\left(\frac{7,5}{2,5} \cdot 100 = 300 \right)$$

Šo £ 300,--- (saldo) banka var uzskatīt kā ciešu noguldījumu, par kuru tai būtu jāmaksā terminēto noguldījumu rentes (2%), bet faktiski banka par šo sumu maksās tik tek.rēķina rentes £ 1,10 (t.i. 1/2%). Šī peļņa £ 4,10 ir atlīdzība bankai par klienta konta vešanu.

Noteikto tek.rēķinu sumas ir ciešāk pie bankas saistītas nekā vienkāršie rēķini un banka ar šīm sumām var drošāk rīkoties. Tek.rēķinu operācijas figurē bankas bilances pasīvā kā bankas parāds tekoša rēķina klientiem.

N.B. Tek.rēķini varētu temporāri pāriet arī aktīvā, ja banka pieļaidusi konta pārvilkumu (over draft - over čeks).

ČEKU VEIDI var būt kā izmaksu un pārvedu čeki.

Izmaksas čeki (Auszahlungs-Schecks) 'baltie čeki', pret kuriem izmaksā

Nr. 1	Čeks ir derīgs 8 dienu laikā no viņa izdošanas	Ls ... 50.00
Ls ... 50.00	Rīgā, 14. augusta 1940.	
Kam	Rīgas Biržas Bankā	
Kad izdots	Samaksājiet pret šo čeku no <u>mana</u> tek.rēķina brīvām sumām .. <u>B. B. C.</u> ... jeb čeka turētājam	
Bankai ir tiesība, bet nav pienākums prasīt uzrādītāja personas apliecību		

Schecks in dem die Worte 'oder Überbringer' durchstrichen oder kein Zahlungsfrist angegeben ist, werden nicht bezahlt.

Vērtspapīriem iedalījums juridiski ir sekošais:

1. 'rekta' papīri - uz vārda izdotie dokumenti, piem. noguldījuma zīme,
2. orderpapīri, ja teikts: 'jeb, kam viņš uzdod', piem. vekselis,
3. papīri 'an porteur' - uzrādītāja papīri.

Pārvedu čeki (übertrags-Schecks) -- sarkanie čeki. Pret tiem banka naudu nemaksā, bet banka izdara pārskaitījumus no konta uz kontu t.s. 'Virements'.

Nr.....	Nr.....	Ls
<u>Latvijas Banka, centrale Rīgā.</u>		
Ls	Kreditējiet firmu	(konta Nr.....)
Uz kādu	ar Ls	
kontu pār-	debitējot šo sumu <u>manu</u>	kontu Nr.....
rakstīt...	Rīgā, 19...	(firmas zīmogs)
.....		
Datums		Paraksti.

Pie čeku pārsūtīšanas uz ārzemēm, var viņus arī neapdrošināt, pārvelkot caur ceku priekšpusē divas striņas ar ierakstu: tikai aprēķinam 'nur zur Verrechnung', crossing/crossed cheques. Tādi čeki iekasējami maksāšanas vietā caur otru banku un privatpersonas pret tiem naudu nevar saņemt.

TEKOŠU RĒĶINU ATVĒRŠANA.

Klients, kurš vēlas atvērt bankā tek. rēķinu, iesniedz bankai parakstītu lūgumu uz bankas veidlapas, tāpat klients uz kartiņas iesniedz parakstu paraugus no personām, kuras pilnvarotas parakstīt čekus. Šīs kartiņas banka uzglabā parakstu salīdzināšanai. Tek.rēķinu bankā atver vai nu fiziskai vai juridiskai personai (tas būtu vai nu 1 persona vai A/S). Rēķina atvēršana kolektīvi vairākām personām nav pielaidama t.s. Joint account (t.i. kopējs rēķins), bet konta īpašnieks var izdot attiecīgu pilnvaru. Priekš konta īpašnieka banka izdara 'franco' sekošas operācijas:

1. pieņem kā no viņa, tā no trešām personām naudas iemaksas, pie tam netiekvien sk/n., bet arī čekos, transfertos, kuponos etc. pēc sevišķas specifikācijas. Beidzamos dokumentus banka kreditē pēc viņu iekasēšanas. Ja klients iesniedzis bankai diskontējamus vekselus vai arī inkaso dokumentus, tad klientam par labu izrēķinātās sumas banka nekavējoties kreditē viņa kontam; ja klientam tek.rēķina nebūtu, tad banka viņam pieņākošās sumas pārejoši kreditē uz 'Conto pro Diverse' (dažādu personu un iestāžu kots) un par šīm sumām rentes nemaksā.
2. banka apmaksā klienta uz banku trasētos baltos čekus (izmaksas čekus) un izdara virementsus (pārskaitījumus) uz sarkano ceku pamata.
3. banka izdod pārvedumus (transfertos) uz savām filialēm 'franco'. Uz citām pilsētām viņa aprēķina līdzīgu likmi kā Latvijas Banka.

4. banka pieņem no klienta 'incasso' uzdevumus un tāpat
5. pieņem uzglabāšanā vērtspapirus, neprasot iepriekšēju iemaksu.

BANKA IZSNIEDZ tek.rēķina klientam divējāda veida dokumentus:

1. aprēķinu grāmatiņu (bez maksas), kurā kredita pusē ieraksta klienta iemaksas, bet debeta pusē - klients pats ieraksta uz banku vilktos čekus. Aprēķinu grāmatiņa tādā kārtā būs klienta konta tiešā kopija un periodiski klients var savas grāmatiņas ierakstus ar banku salīdzināt.
2. čeku grāmatiņas (baltos un sarkanos čekus priekš klienta dispozīcijām uz banku).

Par čeku grāmatiņām banka nem maksu čeku izgatavošanas izdevumu apmērā 3-5 sant. par katru čeku. Čeku grāmatiņas izsniedz klientam pret parakstu un tās rūpīgi uzglabājamas. Izdevumus par aprēķinu grāmatiņu izgatavošanu debitē tekošu izdevumu kontam, līdzīgi kā par kantora piederumiem etc. Čeku grāmatiņas turpretim ieģrāmatojamas atmaksājamo izdevumu kontā.

Piem.: 1) apsūtītas 10000 čeku grāmatiņas ā Ls 2,- Ls 20000,-
 2) čeku grām.pārdoš. tek.klient. 800 gr.ā 2,- " 1600,-

D		K a s e		K	
Apsūtītas 10000 čeku gr.		Pārdotas čeku gr.800 gab.			
ā Ls 2,-	Ls 20.000,-	ā Ls 2,-		Ls 1.600,-	

TEKOŠU RĒKINU TEHNIKA (naudas iemaksa un izmaksa tek.rēķinos).

Iemaksājot naudu tek.rēķinā klients izpilda 'iemaksas piedāvājumu' uz bankas veidlapas ar savu parakstu. Šo piedāvājumu līdz ar naudu viņš nodod kasierim, kurš atzīmē uz veidlapas, ka nauda saņemta. Tagad veidlapa ar aprēķina grāmatiņu iesniedz tek.rēķinu daļai, kura aprēķina grāmatiņas kreditā ieraksta saņemto iemaksu un nodod kasierim kvitēšanai. Ja summa pārsniedz Ls 500,-, tad caur Ls 0,20 marku. Tek.rēķinu daļa darijumu ieraksta divās grāmatās:

1. žurnālā un
2. tek.rēķina reskontrā.

Nr.1. Žurnala šēma būs sekoša:

D-bts				Kr-dts			
Konta Nr.	Klients	Čeka Nr.	Suma Ls	Konta Nr.	Klients	Terminš	Suma Ls
378	P.Ozoliņš	732980	250,-	378	P.Ozoliņš	Okt.12.	1000,-
<u>Izmaksas pret čekiem</u>				<u>Iemaksas bankā</u>			

Nr.2. Tek.rēķinu daļas reskontrs

D					K				
Mēn. diena	Validēšanas datums	Die na	% NN	Suma Ls	Mēn. diena	Validēšanas datums	Die na	% NN	Suma Ls
					1939.				
					okt.11.	Iemaksas nauda	okt.12.		1000,-

Reskontrā katram klientam atverams personalkonts. Sumu validēšanas kārtība ir sekoša:

1. izmaksas pret čekiem banka validē ar izmaksas dienu,
2. iemaksas banka validē ar nākamo dienu, bet ja iemaksa izdarīta sestdienā resp. priekš svētkiem, tad ar nākamo darba dienu.

NAUDAS IZMAKSAS KĀRTĪBA. Uz banku trasēto čeku klients prezentē (uzrāda) tek.rēķinu daļā, kur čeku ieraksta vispirms žurnālā un tad klienta kontā - reskontrā. Uz čeka grāmatvedis taisa atzīmi, ka 'rēķins kārtībā', pēc kam tad kase čeku apmaksā. Lai kontrolētu izmaksu pareizību, lielākās bankās tek.rēķinu daļā vēl ved trešo grāmatu.

Nr.3 - Kontroles grāmata. Viņa ir līdzigā reskontram. Vienīgi viņu ved bez teksta, gan sumas un renšu NN. Kā jau atzīmēts, par klienta iemaksām kasieris kvītē aprēķina grāmatiņā. Ja grāmatiņa aizmirsta, tad banka izdod kvīti par saņemto iemaksu; vēlāk šo iemaksu var ierakstīt arī aprēķina grāmatiņā, bet tikai tad, ja klients atdod atpakaļ agrāko kvīti.

RENŠU APRĒKINA KĀRTĪBA. Rentes/aprēķina vai nu pēc progresīvās metodes, vai arī pēc Staffel-Methode.

$$\text{Renšu formula } R = N \cdot \frac{\%}{360} \cdot \frac{d}{100}$$

Pie mums tek.rēķinus slēdz reizi gadā uz 31.decembri, reti ik 6 mēnešus. Anglijā un Vācijā ir parasts tā sauc. kvartalslēgums (ik 3 mēn.), bet Amerikas lielbankas izsūta klientiem renšu uzrēķinu ik katru mēnesi ultimo (mēneša pēdējā dienā). Par slēguma rezultātu banka ziņo klientam, izsūtot tam kontokorenta izvilkumu, kuram pieliek klāt veidlapu, uz kuras klients apstiprina saņemtā aprēķina pareizību.

Ja klients bankai šādu apstiprinājumu piesūtījis, tad vēlākas ierunas un reklamācijas vairs nav pielaižamas.

5% VALSTS NODOKLIS. Klientam par labu aprēķinātās tekoša rēķina rentes 31.dec. apliek ar 5% valsts nodokli (līdzīgi kā kuponus un citus ienākumus no naudas kapitaliem). Banka šo nodokli ietur no klientiem un mēneša laikā pēc periodiskā slēguma iemaksā valsts kasē, t.i. līdz 31.janv. Piem, ja klientam aprēķinātas par labu tekoša rēķina rentes Ls 200,-, tad nodoklis = Ls 10,- un ieņēmājumi caur memorialu būs sekoši:

Renšu kts

Tek.rēķiniem

Uzrēķinātas klientam N.N.

tek.rēķ.% par labu Ls 200,-

Tekošu rēķinu kts

5% valsts nodokļa k-tam

Debetēts klientam N.N.

5% valsts nodoklis no Ls 200,- Ls 10,-

5% valsts nodokļa kts

Kases kontam

31.janv.iemaksāts Latvijas

bankā valsts kases k-tā 5% v.nod. Ls 10,-

Piezīme. Lai pievilktu noguldījumus, dažas nazākas kreditiestādes šo 5% nodokli uzņemas uz sevi un aprēķina tekoša rēķina rentes visas brutto klientam. Tādos gadījumos 5% valsts nodoklis nav debetējams klientam, bet gan kreditiestādes renšu kontam, kā faktiskais maksājamo renšu sadārdzinājums.

ZĪMOGMARKU NORĒKINU KĀRTĪBA.

Bankai savu klientu interesēs jātur krājumā zinams vairums zīmogmarku, vekseļu blanku, pastmarku un līdzīgu sīku vērtību, kuras banka vai nu pārdod klientiem, vai arī izlieto savām vajadzībām. Iegādājoties šīs vērtības, kase jākreditē, debetējot atmaksājamo izdevums k-ts. Šo vērtību pārzināšanu uzdod galvenam grāmatvedim, kurš savukārt atbildību uzliek jauniem ierēdņiem. Ja šīs vērtības pārdotas publikai, tad debetējama kase (ik mēnešu suma); ja šīs vērtības izlietojusi banka pašas vajadzībām, tad debetējami tekošie izdevumi. Čeki un pārvedumi (kuru ilgums nepārsniedz 5 dienas (apm.)), ir brīvi no zīmognodokļa (Anglijā katru čeku apliek ar 1 d. Francijā - 20 sant.).

VIENKĀRŠOS UN NOTEIKTOS TEKOŠOS RĒKINUS ved kopējā reskontrā.

Vienīgi uz noteiktiem rēķiniem uzspiež krāsainu zīmogu: 'noteikts tekošs rēķins'. Ik mēnešu ultimo noteiktos kontus saņem un atvelk no tek.rēķinu kopsumas. Šķirojot šīs divas grupas, mēs mēneša bilancē redzam pievilktu noguldījumu strukturu, t.i. cik lielākā vai mazākā mērā šie noguldījumi pie bankas saistīti. Tekošo rēķinu operācijas ietilpst sekošos 7 kontos: 1. kases kts, 2. vienkāršie tek.rēķini, 3. noteiktie tek.rēķini, 4. renšu kts, 5% valsts nodokļa k-ts, 6. atmaksājamo izdevumus k-ts un 7. tekošo izdevumu kts.

TEKOŠO RĒKINU DAĻAS APGROZĪJUMU TABELĒ

Nr.	Operācijas	Debetā	Kreditā
1.	Banka pieņem iemaksas uz vienkāršiem tek.rēķ.	Kase	Vienkāršie tek.rēķ.
2.	Banka pieņem iemaksas uz noteiktiem tek.rēķ.	d-o	Noteikts tek.rēķins
3.	Banka apmaksā vienkāršo tek.rēķinu čekus	Vienkāršie tek.rēķini	Kase
4.	Banka apmaksā noteikto tek.rēķinu čekus	Noteiktie tek.rēķini	Kase
5.	Banka izdara pārskaitījumus (virementus) uz 'sarkano čeku' pamata	Tek.rēķini (vien.un not.)	Tek.rēķins (vien. un noteikts)
6.	Banka aprēķina tek.rēķ. rentes klientam par labu 31.XII	Renšu kots	Tekošs rēķins
7.	Banka ietura no klienta resp.tam debetē 5% v.nod.	Tek. rēķins	5% valsts nodoklis
8.	Banka iemaksā 5% v.nodokli valsts kasē (31.I.1938)	5% valsts nodoklis	Kase

9. Banka iegādājas krājumā, čekus, zīmogmarkas, veks. blanketas	Atmaksājamo izdevumu k-ts	Kase
10. Banka pārdod šīs sīkās vērtības klientiem (par pašizmaksu)	Kase	Atmaksājamo izdevumu k-ts
11. Banka šīs sīkās vērtības izlieto savām vajadzībām	Tekošie izdevumi	d-ō
<u>Pie operācijas 7/</u>		
12. Banka 5% nodokli uzņemas uz sevi (nedeбетē klientiem)	Renšu k-ts	5% valsts nodoklis

§ 3.

NOGULDĪJUMI VĀRDA ŠAURĀKĀ NOZĪMĒ

Noguldījumi vārda šaurākā nozīmē ir naudas iemaksas, kuras klienti iemaksā vienreizīgi noteiktā sumā pret noguldījuma zīmi un saņem ar nolīgumu. Par noguldījumu bankas maksā rentes, pie kam pēc termiņa banka atmaksā visu noguldījumu u.t.t. Katrs tāds noguldījums ir individuāls darījums, kurš nesaistas ar tā paša klienta citiem noguldījumiem. Attiecībā uz naudas atmaksu, noguldījumus var šķirot 3 kategorijās:

1. "Mūžīgie noguldījumi"
2. terminētie noguldījumi
3. beztermiņa noguldījumi ("on call" noguldījumi).

"MŪŽĪGIE NOGULDĪJUMI" bija populāri kādus 100 gadus atpakaļ. Tagad viņi zaudējuši nozīmi, jo šādas neaizskaramas kapitālsomas var ērti ieguldīt fondos (valsts papiros) vai citos valsts garantētos papiros, nododot uzglabāšanā un pārvaldīšanā bankai, tiesai etc. "Mūžīgie noguldījumi" var būt dabiski vai arī mākslīgi radīti. Kā dabiskie tie būtu minami novēlējumi baznīcai, labdarības iestādei etc. Mākslīgi šādi noguldījumi rodas, ja noguldītājs, neuzticoties sev vai pēcnācējiem, iegulda savu krājumu bankā, saņemot no tās mūža rentes.

Bij. Krievijā 1859.g. šādu noguldījumu bija uzkrājies 155 milj. zelta rbļ. un valsts viņus iemaina 4% beztermiņa zīmēs. Īsi pirms kara Krievijas valsts banka par šādiem noguldījumiem maksāja 3 1/2 - 5% valsts nodokli.

Par mūžīgiem noguldījumiem bankai teoretiski būtu jāmaksā visaugstākie %%. Praksē tomēr tas tā nav, jo šie noguldījumi ir pārāk cieši saistīti ar banku, un naudas rentei vispār krītot, banka nevar vienpusīgi šo līgumu atcelt un rentes pazemināt.

TERMINĒTIE NOGULDIJUMI. Viņus iemaksā uz noteiktiem termiņiem, piem. uz 6 mēnešiem, 1 gadu; reti garāks, maksimums 10 gadi. Šie noguldījumi ir privatām bankām solidākais apgrozības līdzekļu avots, jo nauda ir cieši saistīta ar banku un banka ar to var drošāk rīkoties. Paaugstinot resp. pazeminot renšu likmi, banka var pievilkt jaunus noguldījumus vai arī izsaukt to atplūdumu, protams, ka pirms termiņa noteicēšanas banka renšu normu nevar grozīt. Terminā neizņemtie ciešie noguldījumi pārvēršas beztermiņa noguldījumos, t.i. noguldītāji var katru brīdī savu kapitālu izņemt, tāpēc arī pēc termiņa banka maksās zemākas rentes. Terminētie noguldījumi vēl tai ziņā bankai drošāki, ka banka, saskaņā ar iespiestiem noteikumiem noguldījuma zīmē, var prasīt 6-12 mēnešu iepriekšēju uzteikšanu.

Terminētos noguldījumus iemaksā bankām galvenām kārtām krājēji un sīki kapitalisti, reti tirgotāji un rūpnieki, jo šādu noguldījumu vairs nevar pieskaitīt brīviem kases līdzekļiem. Tādēļ, augot saimnieciskai dzīvei, terminētie noguldījumi uzrāda krītošu tendenci, pārvēršas tek.rēķinos.

BEZTERMIŅA NOGULDIJUMI. Tādus iemaksā bankā arī noteiktā sumā pret noguldījuma zīmi ar atmaksu uz pirmo pieprasījumu pilnos apmēros /ne pa daļām/. Noguldījuma zīmi izdod uz vārda, pie kam naudu var izņemt zīmes īpašnieks vai viņa pilnvarota persona. Beztermiņa noguldījumi priekš bankas ir gandrīz tikpat fluidi kā tek.rēķini. Vienīgi bankai ir tiesība prasīt 7 dienu iepriekšējo uzteikšanu. Šie noguldījumi ir samērā maz populāri, jo šī nauda nav pieskaitāma pie brīviem kases līdzekļiem. Klusuma periodos beztermiņa noguldījumus var iemaksāt bankā arī veikalnieki, piem. kōktirgotāji, labības tirgotāji, jo bankas maksā par beztermiņa noguldījumiem 1/2 - 1% augstāku renti kā par tek.rēķiniem. Vēl otrais labums rodas bankai caur renšu aprēķināšanas kārtību, kura ir sekoša:

1. privātas bankas maksā renti tikai tad, ja noguldījums nostāvējis bankā vismaz 10 dienas,
2. Latvijas Banka maksā rentes tikai par pilniem mēnešiem, sākot ar nākošā mēneša 1.datumu.

Krīzes laikos beztermiņa noguldījumi priekš bankas var būt tikpat bīstami kā tek.rēķini, izņemot vienīgi tiesību prasīt 7 dienu uzteikšanu. Normāli veikalniekiem piemērotākais veids ir tek.rēķini.

NOGULDIJUMU OPERACIJAS TECHNIKA. Iemaksājamo naudu iesniedz kasē līdz ar noguldījuma piedāvājumu uz bankas veidlapas. Šinī piedāvājumā jāatzīmē noguldītāja vārds, suma, ilgums, renšu mērs. Kasiers, saņemis naudu, taisa atzīmi, ka nauda iemaksāta, pēc kam terminēto noguldījumu daļā izgatavo noguldījuma zīmi un to izsniedz noguldītājam pret kvitējumu uz noguldījuma piedāvājumu. Zīmes izgatavo kā nogriežamu kuponu no pasaknes. Pasaknē ierakstami visi dati, kas attiecas uz noguldījumu. Noguldījumu daļa ieraksta saņemtos noguldījumus 2 grāmatās: 1. žurnālā un 2. reskontrā.

TERMINĒTO NOGULDIJUMU DAĻĀ VEDAMĀS GRĀMATAS:

D		Ž u r n a l s " " 19..g.								K	
Noguld. zīmes NN	Noguldītājs	% mēr.	Term.	Suma	Noguld. zīmes NN	Noguldītājs	% mēr.	Term.	Suma		
	Noguldījuma zīmju atmaksa										
						Iemaksātie noguldījumi					

Ikdienas žurnālu noslēdz ar kredita saldo, kuram jāsaskan ar bilances sumu.

R e s k o n t r s (tiek vests katram atsevišķam noguldījumam)

D						K			
Mēn. dienazīmes	Noguld. zīmes NN	Noguldītājs	Renšu mērs	Term.	Suma	Izmaksātās rentes			Kad noguldījums atmaksāts
						Kad	Ordr. NN	Par kādu lai.	
			Noguldījums		A				
			Noguldījums		B u.t.t.				

Nav vajadzības katram noguldījumam rezervēt veselu lappas pusi, bet tikai dažas līnijas, jo katrs noguldījums ir individuāls līgums ar banku, kurš ar citiem līgumiem nesaistas. Noguldījuma zīmes apmaksājamas ar proporcionālu zīmognodevu. Priekš kara laikā Krievijā uz zīmēm līmēja šādas markas:

par nog.z.rbl. 300 - 15 kap.
 par nog.z.rbl. 500 - 75 kap.
 par nog.z.rbl. 1000 - 125 kap.

no kā redzams, ka par mazākiem noguldījumiem nodoklis bija zems. Markas gan parasti maksā pati banka.

NOGULDIJUMU ATMAKSA.

Lai saņemtu no bankas atpakaļ kapitalu ar pieaugušām rentēm, noguldītājs vai viņa pilnvarota persona iesniedz noguldījuma zīmi terminēto noguldījumu daļā, kura aprēķina pieaugušās rentes un uz zīmes pašas uzraksta šo aprēķinu

kapitalu Ls 300,-
 % par 7 m. lūd. " 13,20

Kopā Ls 313,20 saņēmu
 (saņēmeņa paraksts)

un liek noguldītājam uz zīmes kvītēt, ka viņš kapitalu ar rentēm saņēmis. Noguldījumu daļa izraksta kases ordri par izmaksājamo sumu un varētu arī uz šī ordera likt kvītēt par izmaksas saņemšanu. Parocīgāk tomēr ir kvītējumu ņemt uz zīmes (vienkopība). Noguldījumu ieraksta žurnālā (debitā) un reskontrā. Reskontrā ieteicams izmaksu noguldījumu rubrikā iespiest: izmaksāts (krāšainu).

Procentus vien par noguldījumu banka izmaksā ik 6 mēn. (arī trešām personām bez sevišķas pilnvaras). Par laikā neizņemtām rentēm banka % (procentu procentus) nemaksā. Ir ieteicams uz noguldījuma zīmes iekārtot aili ar gadu skaitļiem un izmaksātā gada rentes perforēt (izsist cauri). Rentes par beztermiņa noguldījumiem, kas nostāvējuši bankā mazāk par 10 dienām, banka nemaksā. Ja terminēts noguldījums nav termiņa izņemts, viņš pārvēršas par beztermiņa noguldījumu ar zemāku procentu. Šinī gadījumā banka maksā rentes arī par mazāk kā 10 dienām.

IZMAKSĀJAMĀS NOGULDIJUMU RENTES.

Bankas saistība noguldītājiem pretīm bankas pasivā izpaužas nevien iemaksātā kapitalā, bet tie jāņem vērā ik dienas augošās rentes noguldītājam par labu. Lai bilance atspoguļotu faktisko stāvokli, ik mēnešus ultimo izrēķina, cik rentes piecudzis klientam par labu.

Lai šīs pieaugošās rentes izrēķinātu uz katra mēneša ultimo, iekārtojama sevišķa renšu grāmata, kurā priekš katras renšu likmes rezervējamas vajadzīgās lappuses.

Mēs vispirms izsekosim renšu uzrēķinu kārtībai, negriežot vērību uz to, vai rentes izmaksas vai ne.

IZMAKSĀJAMO NOGULDĪJUMU RENŠU GRĀMATA:

Noguldījumi ā 5%

Oktobris 1939.

Da- tums	Izmaksāts	Izmaksāts	Atlikums	Dienas	Renšu NN	Renšu NN kops.	
			735.000,-	1	7350		Atlik.no 31/10/39
1.	40.000,-	25.000,-	750.000,-	1	7500	14850	
2.	10.000,-	40.000,-	720.000,-	1	7200	22050	
3.	5.000,-	10.000,-	715.000,-	1	7150	29200	
4.	1.000,-	1.000,-	715.000,-	1	7150	36350	
5.	50.000,-	20.000,-	745.000,-	2	14900	51250	6.X.svētd.
7.	20.000,-	10.000,-	755.000,-	1	7550	58800	
				rentes par			jo par jan-
				Ls 126.000,-			nākiem no-
				1 diena			guldījumiem
					NN	58800	rentes mak-
					"	1260	sā ar nāka-
					NN	57540:72=	mo dienu
							<u>Ls 799,17</u>

Par visiem jaunieguldījumiem kā korektivs jāatvelk renšu skaitlis par 1 dienu, jo banka par tiem maksā rentes ar nākamo dienu.

MEMORIALA IERAKSTI.

Renšu konts

Izmaksājamām noguldījumu rentēm
pieaugušas rentes ā 5% noguldītājiem par labu Ls 799,17

Izmaksājamo noguldījumu rentes

Kases kontam (renšu izmaksa)

Izmaksātas rentes pret noguldījumu zīmēm NN Ls 170,-

No maksātām rentēm banka ietura 5% valsts nodokli.

Kases konts

5% valsts nodokļa kontam

Atvilktis valsts nodoklis Ls 8,50

Tā kā par beztermiņa noguldījumiem, kuri sabijuši bankā mazāk par 10 dienām bankā rentes nemaksā, bet izmaksājamo renšu kopumā šī suma būs ierēķināta, tad izmaksājamo renšu suma būs par lielu, tāpēc iegrāmatojums memorialā būs ar sekojošu stornējumu:

Izmaksājamās rentes

Renšu kontam

Stornētas rentes par beztermiņa noguldījumu NN, kas nostāvējis bankā 8 dienas.

Noguldījumu daļā svarīgi 6 virsgrāmatas konti:

1. Kases konts
2. Terminētie noguldījumi
3. Beztermiņa noguldījumi
4. Renšu konts
5. Izmaksājamo noguldījumu renšu konts
6. 5% valsts nodokļa konts.

Terminēto un beztermiņa noguldījumu daļa

Apgrozījumu tabele

NN pk.	Operācijas	Debetā	Kreditā
1	Banka pieņem <u>terminētus</u> noguldījumus	Kase	Terminētie noguld.
2	Banka pieņem <u>beztermiņa</u> noguldījumus	Kase	Beztermiņa noguld.
3	Banka atmaksā terminētos noguldījumus	Terminētie noguldījumi	Kase
4	Banka atmaksā beztermiņa noguldījumus	Beztermiņa noguldījumi	Kase
5	Banka ikmēnešus ultimo aprēķina pieaugušās izmaksājamās rentes	Renšu konts	Izmaksājamo nog.r.
6	Banka izmaksā noguldījuma rentes	Izmaksājamās noguldījumu rentes	Kases konts
7	Banka iekasē 5% valsts nodokli no izmaksātām rentēm	Kases konts	5% valsts nodoklis
8	Banka iemaksā 5% valsts nodokli kasē (mēn. laikā pēc perioda slēgšanas)	5% valsts nodoklis	Kase
9	Banka pārskaita termiņā neņemtos ciešos noguldījumus beztermiņa kategorijā N.B. Par šādiem pārskaitītiem neizņemtiem noguldījumiem banka maksā rentes arī tad, ja tie nostāvējuši bankā mazāk kā 10 dienas.	Terminētie noguldījumi	Beztermiņa noguldījumi
10	Uzrēķināto izmaksājamo noguld. renšu korektīvs par beztermiņa noguld., kuri nostāvējuši mazāk kā 10 dienas (Apgrozījums Nr. 5)	Izmaksājamās noguldījumu rentes	Renšu konts

NOGULDĪJUMI UZ ĪPAŠIEM NOTEIKUMIEM.

Banka ar atsevišķiem klientiem var vienoties uz specialiem noguldījuma noteikumiem. Priekš šādiem noguldījumiem atsevišķs virsgrāmatas konts nav vajadzīgs, jo tos var iegrāmatot kopā ar terminētiem noguldījumiem. Bankai visnotāl jāseko noguldījumu strukturai, lai beidzamai pieskaņotu bankas aktīvās operācijas.

§ 4.

VEKSEĻU OPERACIJAS

Vekseļu operācijas no bankas viedokļa var būt kā aktīvas, tā pasīvas.

1. Aktīvas viņas būs, ja banka pieņem vekselus diskontā vai arī atver kredītu pret vekseļu nodrošinājumu.
2. Pasīvas viņas būs, ja banka rediskontē savu portfeli, vai arī izmanto 'on call' kredītu pret vekseliem.

Vekselis ir savā ziņā naudas surogāts un reprezentē visparastāko personālā kredīta veidu. Vekseļu kredīts ir visai mobils un banku uzdevums ir atbrīvot līdzekļus darījuma vekseliem. Vekseli ir vienlīdzīgi izdevīgi kā vekseļa devējam, tā arī remitentam (ņēmējam). Tikai pateicoties vekseļu apgrozībai ir iespējama saimnieciskās dzīves rosība. Banka par vekseļu operācijām ņem augstāku renti nekā pati maksā par noguldījumiem un tek. rēķiniem. Šī starpība dod bankai peļņas iespēju. Ar vekseliem banka izved trejāda veida operācijas:

1. Diskonta operācija, kur banka iegūst vekselus savā īpašumā (kvalificētā īpašumā, t.i. ar regresa tiesībām).
2. Depozīta operācija, kur banka pret vekseļa nodrošinājuma atveri deponentam kredītu uz tā sauc. speciālo tek. rēķ. 'on call'. Še banka iegūst tikai rokas ķēlas tiesības.
3. Komisijas operācija jeb inkasso, kur banka klienta uzdevumā iekasē vekselus, ievēc akceptu u.t.t. pret provīziju.

Priekš vekseļu operācijām banka iekārto sevišķu nodaļu, kuru parasti sauc par diskonta daļu, var arī saukt viņu par vekseļa daļu jeb 'iekšzemes portfeli'. Ja Latvijas Banka ir izvēlējusies nosaukumu 'diskonta daļa', tad šai daļai uztic kā diskonta, tā 'on call' kontus, t.i. operācijas, kur banka uzstājas kā naudas devēja.

Komisijas operāciju uztic 'inkasso daļai'.

Devīzes, t.i. vekselus ārzemju valūtā un ārzemēs maksājamus apvieno sevišķā ārzemju daļā.

Vekseļu apgrozība uzrāda augošu tendenci un jaunatvērto banku portfeli ātri piepildas ar vekseliem, nesamazinot agrāko banku portfeļus. Valsts mērogā vekseļu apgrozību raksturo tā sauc. banku kopbilance. Šinī kopbilancē neietilpst vekseli pie privātiem diskontieriem, tāpat arī ārzemēs diskontētie vekseli. Iekams mēs analizējam pieminētās 3 operācijas, ir lietderīgi apskatīt sekošo:

VISPĀRĪGI MOMENTI VEKSEĻA "INTERNĀ DZĪVĒ"

1. vekseļa izdošana
2. vekseļa uzglabāšana
3. vekseļa apgrozība
4. vekseļa samaksa termiņā
5. vekseļa samaksa piespiedu kārtā pēc protesta.

1. VEKSELU IZDOŠANA. Promissory note - ir apsoliņums maksāt.
Bill of Exchange - tratas veida vekselis.

Pieņemot vekselus bankā, jāskatās, vai vekselis satūs visas likumā prasītās esencialās pazīmes. Tas sevišķi no svara pieņemot vekselus diskontā vai depozitā, kur banka izsniedz pret tiem naudu. Pie inkasso vekseliem tas nav no svara, jo tie paliek komitenta īpašums un bankai te nav nekāda riska. Vēl krīt svarā moments, vai vekseļa devējam bija juridiska kvalifikācija saistīties ar vekseliem. Tādas kvalifikācijas nav piem. nepilngadīgiem (agrāk arī garīdznieku kārtai un zemniekiem bez zemes īpašuma). Ja vekselis parakstīts pilnvarā, tad ieteicams prasīt pilnvaras kopijas iesniegšanu bankai. Vēl griežama vērība uz tā saukto valutas klauzulu, kuru gan mūsu likums neprasa, bet arī nenoliedz. Šī klauzula skan: "Vērtība saņemta precēs", "Vērtība saņemta skaidrā naudā", "Vērtība caur norēķinu" u.tml.

Iz šīs klauzulas redzams kā cēlušās vekseļu saistības. Vislielākās garantijas bankai dod tā sauc. darījuma vekseli (Kundewechsel) un bankas uz savu statutu pamata diskontā un depozitā drīkst pieņemt vekselus ar vismaz 2-iem solventiem (maksātspējīgiem) parakstiem. Ja vērtība saņemta precēs un summa parasti nav noapaļota, tad banka prezumē šē darījuma vekseļa pazīmes. Ja vērtība saņemta naudā, tad rodas šaubas, vai tāds vekselis nav fiktīvs jeb tā saucamais "draudzības vekselis".

Formas ziņā vekseļu nolikums paredz 2 paveidus:

1. vienkāršos vekselus un
2. pārvežu vekselus jeb tratas.

Bez tam vēl sastopami tā sauc. "solo vekseli", t.i. vekseli ar vienu vienīgu parakstu uz bankas ordri. Šādus vekselus banka ņem atverot klientam blanko kreditu vai arī ņemot tiem kā blakus nodrošinājumu obligācijas - hipotekas. Šie vekseli izrakstami a/vista. Pie mums praksē dominē vienkāršie vekseli, tāpat kā priekškarā laikos Krievijā. Angļi viņus sauc par Promissory Notes, atšķirībā no tratām, kuras sauc par Bill of Exchange. Tanī pat laikā Polijā un Somijā bija pārsvarā pārvežu vekseli.

Vekseli var būt divējādi. Vai nu kā

1. prasību vekseli vai (Besitzwechsel, rimeses)
2. parādu vekseli. (Schuldwechsel, akcepti)

(Saņemšanas vekseli un maksājāmie vekseli: Šie termini neizdevīgi, laikam tiešs tulkojums no krievu valodas).

Uzmanība: Prof. BIRKHANAM liekas nepatīk nosaukumi: saņemšanas un maksājumu vekseli.

VIENKARSA VEKSEĻA FORMULARS.

Rīgā, 26. oktobrī 1939.

Vekselis par Ls 2000,-

Desmitā janvarī 1940.g. es apņemos maksāt pret šo manu vekseli Kārlim Bērziņam kungam

Divi tūkstoši latas

L.Puriņš

Ja ar burtiem un cipariem rakstītā summa nesaskan, tad ņem vērā ar burtiem rakstīto.

For acceptance only

Riga, october 20-th 1939.

Exchange for £ 216 10/9.

Three months after date pay this First of Exchange (second beeing unpaid) to the order of myself the sum of two hundred sixteen pounds ten shillings nine pence. Brt Strlg value received in goods and place the same in account as par advice.
without

James Seering un Co.

To Misters John Brown un Son

Birmingham.

Mugurpuse

Riga, october 26-th 1939.

Exchange for £ 216 10/9

Three months after date pay this Second of Exchange (First beeing unpaid) to the order of myself the sum of twohundred sixteen pounds ten shillings nine pence.

Brт Strlg.

Value received in goods and place the same in account as for advice.

James Seering.

To John Brown un Son

Birmingham

First for acceptance with Barklays Bank, Ltd. Birmingham.

Ja trata izdota divos eksemplaros kā prima un sekunda, kuriem abiem eksemplariem ir viena vienīga dokumenta svars, tad šo divu eksemplaru nozīme ir sekoša.

Prima ir nodomāta tikai akceptam, to raksta uz vienkārša papīra bez zīmognodevas un mugurpusi pārkrusto.

Sekunda nodomāta ir apgrozībai, to raksta uz vekseļu blenketas resp. apmaksā ar līdzvērtīgām markām un dod tālāk pēc indosamentā. Apakšā atzīmēts, kur atrodas akceptam nodomātā prima.

Rīgas banka, kura šādus 2 eksemplarus uzpērk, nosūtīs primu akceptam Barklays Banka Birminghamā ar lūgumu ievākt akceptu un turēt šo akceptēto primu kārtīgi indosētās sekundas rīcībā. Rīgas banka sekundu nodiskontēs, teiksim Londonā pie Westminster Bank for

Office un termiņā resp. laikā priekš termiņa. Šī beidzamā banka ievāks no Birmingham bankas akceptēto primu un abus eksemplarus prezentēs trasatam samaksai. Ja trata izrakstīta tikai vienā vienīgā eksemplarā - to sauc par B l of Exchange.

2. VEKSEĻU UZGLABĀŠANA.

Vekseļi uzglabājami kā pārējās vērtības drošā vietā un tādā kārtībā, lai viņus momentāli varētu vajadzības gadījumā atrast. Sevišķi svarīgs ir apstākļi, lai termiņā neizpirktu vekseli varētu laikā protestēt, jo pretējā gadījumā žirants atbrīvojas no atbildības. Uzglabāšanas tehnika prasa rūpīgi vestas termiņu grāmatas pēc dienām un atsevišķu mapju ierīkošanu priekš ik 10 dienām vai citādā sadalījumā.

3. VEKSELU APGROZĪBA.

Vekselis, kā zinams, pāriet no rokas rokā bez jebkādām formalitātēm, vienīgi to indosējot (žirējot) in dosso - mugura. Indosamenti likumā paredzēti 4-rejādi:

1. blanko indosaments, t.i. vienīgi paraksts vekseļa mugurpusē,
2. pilns indosaments, kurš skan šādi "Maksājiet K.Šiliņam je' kam viņš uzdod.

Vērtība saņemta.

Rīgā, 26.okt. 1939.

K.Pētersons."

3. bezregresa indosaments, kurš savukārt varbūt blanko vai pilns. "Bez regresa uz mani.

K.Pētersons".

"Bez regresa pret mani maksājiet K.Siliņam.

K.Pētersons'.

4. prokura indosaments - ja vekseli nodod iekasēšanai.

"Maksājiet Rīgas biržas bankai
vērtība iekasēšanai

Rīgā, 26.X.1939.

K.Pētersons".

Vekselus žirē sekošos gadījumos:

1. remitējot tos kreditoram kā maksājumu,
2. nododot vekseli diskontā,
3. nododot vekseli depozitā kā nodrošinājumu 'on call' kreditam,
4. nododot vekseli uz in-casso (iekasēšanai).

Iegrāmatojumi pēc šādas vekseļu apgrozības jāieraksta tā, lai viņi skaidri atspoguļotu radušās juridiskās attiecības, ņemot vērā vekseļu turētāja regresa tiesības uz žirantiem pēc protesta. Tikai vekselus ar bezregresa indosamentu var izrakstīt kā galīgi izgājušus no portfeļa, bet šādu bezregresa indosamentu bankas pie diskonta un depozīta nepielaiž.

N.B. Banka izņēmuma gadījumos var pieņemt arī bezregresa indosētus vekselus, aprēķinot par tiem sevišķu delcredere komisiju. Visos pārējos gadījumos žirants nes atbildību par vekseļa bonitāti (labumu) un šim obligo (saistībai) ir jāatspoguļojas mūsu grāmatu ierakstos. To panāk, atverot

aktīvā 3 kontus:

1. vekseli portfelī,
2. vekseli rediskontā,
3. vekseli depozitā un

pasīvā 2 kontus:

1. rediskonta rēķins un
2. kreditējošā banka on call.

Aktīvs	B i l a n c e Nr.1		Pasīvs
1. Kase	Ls 1000,-	1. Kapitāls	Ls 12000,-
2. Rimeses	Ls 1000,-		
	Ls 12000,-		Ls 12000,-

Ir izvestas sekošas 2 operācijas:

- a) diskontēti vekseli par Ls 500,-
- b) saņemts no Komercbankas uz 'on call' Ls 2000,- pret Ls 3000,- vekselu depozītu.

(N.B. Vienkāršības labad diskontarentes atātāsīm neievērotas).

Iegrāmatojums Nr.1 (Nepāreizais)

1.	<u>Kases k-ts</u> <u>Rimēšu k-tam</u>		
	Saņemts par diskontētiem vekseliem	Ls 5000,-	
<hr/>			
2.	<u>Kases kt-s</u> <u>Komercbankas 'on call' k-tam</u>		
	Saņemts uz spec.tekošu rēķinu pret vekseliem par nom. Ls 3000,-	Ls 2000,-	
<hr/>			

Aktīvs	B i l a n c e Nr.2	Pasīvs	
1. <u>Kase</u> (1000+5000+2000)=	Ls 8000,-	1. <u>Komercbanka 'on call'</u>	Ls 2000,-
2. <u>Rimēses</u> (11000-5000)=	Ls 6000,-	2. <u>Kapitāls</u>	Ls 12000,-
	<u>Ls14000,-</u>		<u>Ls 14000,-</u>

Šī bilance ir nepareiza aiz 2 iemesliem:

1. vekselu portfeli mums paliek nevis Ls 6000,-, bet Ls 3000,-
2. nav redzams mūsu obligo par žirētiem vekseliem Ls 5000,-

A	B i l a n c e Nr.3 (pareizā)	P	
1. <u>Kase</u>	Ls 8000,-	1. <u>Kapitāla k-ts</u>	Ls 12000,-
2. <u>Vekseli portfeli</u>	Ls 3000,-	2. <u>Rediskonta k-ts</u>	Ls 5000,-
3. <u>Vekseli rediskontā</u>	Ls 5000,-	3. <u>Komercbanka</u>	
		'on call'	Ls 2000,-
4. <u>Vekseli depozitā</u>	Ls 3000,-		
	<u>Ls 19000,-</u>		<u>Ls 19000,-</u>

Tāpēc memorialā izvedami sekoši ieraksti:

1. Vekseli rediskontā
Vekseliem portfeli
Nodoti Latvijas bankas rediskontam
vекselis par nom. Ls 5000,-

2. Kase
Rediskonta rēķinam
Saņemts par diskontētiem vekseliem Ls 5000,-

- 1a. Vekseli depozitā
Vekseliem portfeli
Nodoti Komercbankai kā nodrošinājuma
'on call' kreditam vekseli par nom. Ls 3000,-

- 2b. Kase
Komercbankas 'on call'
Vilkts čekš uz 'on call' Ls 2000,-

Šī bilance (Nr.3) atzīstama par pilnīgu un pareizu.
Kā redzams, iegrāmatojumos atšķirami 2 posmi:

1. vekseļu pašu apgrēzība, t.s. beznaudas apgrēzība,
2. naudas norēķini.

INKASSO OPERACIJA.

Nosūtot vekselus iekasēšanai, jākreditē vekseļu portfelim, debetējot vekselus pie korespondentiem. Saņemot no korespondenta 'avizo', ka vekseli samaksāti, jākreditē vekseli pie korespondentiem un jādebitē korespondenti nostro.

D	Vekseli portfeli	K
	1. Nosūtīts uz inkasso Nr.1	Ls 1.420,-

D	Vekseli pie korespondentiem	K
1. Nosūtīts uz Liepāju Ls 1420,-	2. Samaksāti un izgājuši Nr.2	Ls 1.420,-

D	Korespondenti 'Nostro'	K
2. Samaksāta suma Ls 1420,-		

4. VEKSEĻU SAMAKSA TERMINĀ.

Šinī sakarībā jāprot pareizi noteikt:

1. vekseļa maksāšanas vietu, jo tanī tikai var vekseli protestēt,
2. vekseļa terminu.

Par maksāšanas vietu skaita, ja tas citādi nav noteikts:

- a) pie vienkāršiem vekseliem, vekseļa izrakstīšanas vietu,
- b) pie tratām - akceptanta dzīves vietu.

Ja vekselis ir domicilēts kādā bankā, tad viņš prezentējams samaksai šinī bankā. Piem.,

1. vekselis izrakstīts Cēsīs uz ordri K.Bērziņam, Rīgā, vai
2. Rīgā, K.Bērziņam. Pirmā gadījumā protestējam Cēsīs, otrā - Rīgā.

Zīmējoties uz vekseļa terminu, jāreķinas ar tā sauc. respīt.dienām (Respit - Tage, days of grace), kuras kā pie mums, tā Anglijā ir 3. Anġļu tratu norēķinos viscauri pieskaita klāt šīs dienas. A/vista vekseli maksājami 24 stundas pēc prezentācijas. A/vista vekseli protestējami 1 gada laikā no izrakstīšanas dienas, ja cits nav teikts. Agrāk praktizētie tā sauc. gada tirgus vekseli, maksājami priekšpēdējā tirgus dienā, bet ja tirgus ilgst tikai 1 dienu, tad šī diena ir termiņš. 'A/uso' vekseli ir 15 dienu vekseli.

Praktisks piemērs.

1. Vekselis, izrakstīts 31.I uz 1 mēnesi, ir maksājams 28. resp. 29.februārī.
2. Vekselis, izrakstīts 28.II uz 1 mēnesi, ir maksājams 28.III
3. Vekselis, izrakstīts ar termiņu 31.II, ir nederīgs.

Diskontam dienu aprēķināšanas kārtība ir sekoša:

1. kamēr rēķins iet pilniem mēnešiem no izrakstīšanas dienas līdz tai pat dienai nākamās mēnešos, mēneši aprēķinami ar 30 dienām,
2. tiklīdz rēķins pāriet uz nepilniem mēnešiem, mēnešu dienas jāaprēķina pēc kalendara. Piem., vekselis rakstīts 10.VIII ar termiņu 29.X = $2 \times 30 + 19 = 79$ dienas.
 . Vekselis, rakstīts 10.II, līdz 5.III = $18 + 5 = 23$ dienas
 (1939.)

Attiecībā uz protestu pie mums notars protestē vekselus 3 dienās pēc termiņa. Latvijas banka vekselus sūta protestam otrā dienā pēc termiņa. Lielas firmas 3 dienas virs termiņa parasti neizmanto un privatās bankas sūta vekselus notaram 3.dienā, priekš plkst. 15.00.

VEKSELŪ APGROZĪBAS TABELĒ

NN	Operācijas	Debetā	Kreditā
<u>A. Rediskonta operācija</u>			
1.	Banka iesniedz Latvijas Bankā vekselus rediskontam (bez-naudas operācija)	Vekseli rediskontā	Vekseli portf.
2.	Banka saņem no Latvijas Bankas diskonta notu (norēķinu) par mb./iesniegtiem vekseliem	Tek.rēķ.Latvijas Bankā. Renšu kts	Rediskonta k-ts
3.	Vekselu devēji <u>izpērk termiņā tieši Latv.Bankā pārdiskontētos vekselus</u> (mūsu žirantu obligo samazinas)	Rediskonta k-ts	Vekselu rediskontā
4.	Banka pati priekš termiņa izpērk rediskontētos vekselus	1. Vekselu portfelim 2. Rediskonta k-ts	Kase Vekselu rediskonts
5.	Banka iekasē termiņā portfeļa vekselus	Kase	Vekselu portfelī
6.	Banka saņem no notara atpakaļ noprotētētus vekselus	Protētēti vekseli	Vekselu portfelī
<u>B. Depozīta operācija</u>			
1.	Banka iesniedz vekselus kā nodrošinājumu spec.tek.rēķ. 'on call' kredītam	Vekseli depozītā	Vekselu portfelī
2.	Banka disponē (velk) ar čekiem 'on call' kredīta rēķinā	Kase	Kreditējošā banka 'on call'
3.	Banka ņem atpakaļ iz depozīta no parāda brīvos vekselus	Vekselu portfelī	Vekselu depozītā
4.	Banka atmaksā parādu izmantotā kredīta nasegumam	Kreditējošā banka 'on call'	Kase
5.	Kreditējošā banka piesūta renšu aprēķinu pie kvartāl slēguma (post numerando)	Renšu knts	Kreditējošā banka 'on call'
<u>C. Komisijas operācija (inkasso)</u>			
1.	Banka nosūta savam citpilsētu korespondentam vekselus iekasēšanai	Vekseli pie korespondentiem	Vekselu portfelī

2.	Banka saņem aviso par mūsu inkasso vekselu samaksu	Korespondenti 'nostro'	Vekseli pie korespondentiem
3.	Banka saņem no korespondenta atpakal vekselus ar protestu	Protestētie vekseli	Vekseli pie korespondentiem
4.	Korespondenti mums debetē protesta izdevumus un extra proviziju	Proviziju k-ts	Korespondenti 'nostro'

5. VEKSELU PROTESTS UN PIE-
DZĪŠANA SPAIDU KARTA.

Iespējami trejādā veida vekselu protesti:

1. protests neakceptēšanas gadījumā (Protest mangels Annahme m/A)
2. " nemaksas gadījumā (Protest mangels Zahlung m/Z)
3. " prasības nodrošināšanai (" " Sicherheit m/S).

Lai noskaidrotu regresa tiesības pret žirantiem, jā rūpējas, lai nesamaksātos vekselus savlaicīgi noprotētētu.

Mūsu likums pazīst divējāda veida protestus:

1. protestu nepieņemšanas dēļ (Protest mangels Annahme)
2. " nemaksas dēļ (m/Z)

Vakareiropas praksē vēl sastopams trešā veida protests: protests prasības nodrošināšanai (m/S).

Ja trata netiek akceptēta un viņu protestē neakceptēšanas dēļ, tad šādam protestam sevišķas nozīmes nevar būt (protams trasatam ir tiesība prasīt zaudējumu atlīdzību, ja bija panākta agrāk vienošanās, ka trata jāakceptē). Tādu neakceptētu tratu var vēlreiz protestēt nemaksas dēļ. Ja protestēts turpretim vienkāršs vekselis vai akceptēta trata, tad protests nemaksas dēļ ir insolvences pazīme, kura saistīta ar kreditu zaudēšanu bankā. Par visiem protestiem notari ziņo Latvijas Bankai, kura šos protestus kārtot alfabētiskā kārtībā un 2 reiz gadā publicē protestēto vekselu sarakstu.

Bankām protestētie vekseli pie gada slēguma visi jānoraksta zaudējumos, kaut arī būtu izredzes drīzumā saņemt samaksu. Tas tā dēļ, lai bankas bilanci 'neuzkrāsotu'.

N.B. Izņēmumu varētu taisīt ar protestētiem vekseliem, kuri blakus nodrošināti ar reālām vērtībām.

§ 5.

DISKONTA OPERACIJAS

Diskonta operācija ir tirdzniecības banku galvenā aktīvā operācija. Pie diskonta banka iegūst īpašuma tiesības uz vekseli. Pie tam tā saucamās kvalificētās īpašuma tiesības (regresa tiesību pēc protesta). Atvelkot diskontu un bez tam damno un porto uz ārieni maksājamiem vekseliem izmaksā atlikumu klientam. Pieņemtos vekselus ar blanko indosamentu banka izpilda uz savu ordri.

Diskontā pieņem vekselus ar ne mazāk kā 2 solventiem parakstiem. Lai racionāli nostādītu diskonta operāciju, jāgriež vērība uz sekojošiem momentiem

1. veksela bonitate.

Visdrošākie vekseli ir tā sauc. darījuma vekseli kur pretvērtība saņemta precēs u.t.t. Ja valuta saņemta sk/n, tad bieži mums ir darīšana ar tā sauc. draudzības vekseliem. Katrā ziņā jānoskaidro kādā nolūkā vekselis izdots un vai veksela devējam varēja būt parāda attiecība ar remitentu.

2. Veksela ilgums.

Vislētākā diskonta likme tiek ņemta par īsiem vekseliem (4-6 %). Veksela ilgums stāv sakarā ar peču apgrozības ātrumu valstī. Tāpēc Vakarēiropā kā maksimālo ilgumu pielaiž 3 mēnešus. Piemums šis rotācijas periods tirdzniecībā ir piemērots; lauksaimniekiem turpretim vajadzētu pielaiest termiņu līdz 9 mēn. Pārējie bankas dažkārt ceļ ierunas pret lauksaimnieku vekseliem vispār, kaut gan principāla pamata tam nav.

3. Maksāšanas vieta.

Arienē maksājamās vekselus pieņemot jāskatās vai minētā pilsētā, miestā etc. bankai ir korespondents, kam nosūtīt vekseli iekasēšanai. Tāpat jāskatās vai tur dzīvo notars eventīalam protesta gadījumam.

4. Diskontkredīta apjomi.

Kreditkooperatīvi un tāpat savstarpējās kredītbiedrības paredz statūtā maksimālo sumu, kādu atsevišķam klientam nedrīkst pārņemt (10 kārtīgas pajas apmērā). Lielbankas tāpat raksta savām filiālām priekšā cik tālu iet ar diskontu. Lai atsevišķi klienti nevarētu pārkreditēties, pie tam dažādās bankās, no viņiem prasa parakstu kādās bankās un cik viņi jau kreditējušies. Ir apspriests jautājums, vai nenoorganizēt kādu centrālo biroju, kuram visas vietējās bankas sniegtu ziņas par klientu kredītiem un parādiem. Šis bijojs tad viegli konstatētu katra klienta kopējās saistības un par to ziņotu visām apvienotām bankām. Praksē šī lieta tomēr nav izvedama, jo tas runātu pretim veikala noslēpumiem. Lai izsargātos no zaudējumiem bankas ievā c ziņas par saviem klientiem un, ja draud protesti, tad bankas jau laikus samazina kredītus.

DISKONTA OPERĀCIJAS TEHNIKA

Atvērts kredīts.....
Diskontējis
Citiem izrakstījis ...
Brīvs kredīts

Diskontam iesniedzamos vekselus ieraksta sarakstā uz bankas veidlapas chronoloģiskā kārtībā un tos saskaita. Šādus sarakstus privatās bankas neprasa, bet gan Latvijas banka. Obligātoriski, lai dabūtu vienveidību diskonta operācijām. Diskonta daļas vadītājs iesniegtos vekselus ceļ priekšā diskonta komitejai. Ja tādas komitejas nav, tad vekselus sija valde.

Par Person, kuras maz pazīstamas, ievāc izziņas vai nu caur ziņu biroju, vai no korespondentiem. Šīs izziņas krāj sevišķā izziņu grāmatā alfabētiskā kārtībā. Pieņemtos vekselus tagad izrēķina diskonts porte domno un atlikumu vai nu izmaksā naudā vai arī kredīto klienta tekošam rēķinam.

Latvijas banka sarakstu veidlapā augšā ir ievietotas 4 ailes:

1. apvērtēts kredīts,
2. cik klients bankā jau diskontējis,
3. cik viņš citiem izrakstījis vekselus kuri atrodas bankā,
4. brīvais kredīts.

Latvijas bankā no atvērtā kredita noraksts kā jau izmantota diskontu tā arī klientam izrakstīto vekseļa sumu, tāpēc dažas firmas rakst. vekseļa augšpusē "bez tiesības diskontēt Latvijas bankā", jo šis kredīts ir lētāks. Juridiskas nozīmes tādām uzrakstam nav, bet gan moraliska saistība.

Pēc tam vekselus apstrādā sekoši. Blanko indosamentus izpilda uz blankas ordri. Priekšpusē uzspiež bankas zīmogu ar tekošu N^o vidū, tēl augšpusē ar kāšainu zīmuli uzraksta lieliem burtiem termiņu un maksāšanas vietu, pēc tam vekselus nodod glabāšanā bankas tērauda kambarī un visus ierakstus grāmatās izdara uz saraksta pamata.

RENŠU SADALIJUMS STARP DIVIEM NORĶINU PERIODIEM

Ja vekseļa termiņi pāriet nākošā gadā, tad diskonta rentes sadalāmas starp tekošo gadu un nākošo gadu. Privatās firmas tādu matemātisku sadalījumu nepielieto, jo tām būtu vairāk statistiska nozīme. Bankās šāds sadalījums ir nepieciešams, jo peļņa iespaido dividendi un akciju kursu, kas ir no svara ja akcijas pāriet no rokas rokā. Privatās firmas parasti pie gada slēguma apmierinās ar renšu korektīvu. Šādu korektīvu aprēķina pēc zemākās diskonta līkmes, piem. ja diskonts ir 4-6 %, tad pieņem 4 %, tas būs netaisni, jo nākamam gadam tad iznāks mazāk nekā viņam pienākas, pie tam uz nākamo gadu pāriet viss risks, kas saistīts ar protestiem un piedzīšanu.

Diskonta rentē faktiski ietilpst 2 daļas:

1. naudas rente un
2. riska prēmija.

Bankās diskonta rentes sadala pēc matemātiska aprēķina, Piem.

10. sept. 1939.g. diskontēti vekseli a 6 %

Suma	Termiņš	Dienas	Renšu skaitļi	Piezīmes.
	1939.			
1000,-	Novembris 7	58	580	1398
700,-	Decembris 6	86	602	
200,-	-1940 28	108	216	Ls 3500-111d = 3885
2.700,-	Janvaris 16	126	3402	
300,-	Marts 10	180	540	
500,-	Aprilis 15	215	1075	

Ls 5.400,-
106,92

6415 : 60 = Ls 106,92

Ls 5.293,08

Vecam gadam pienāksies

Nr. Nr. 1398
+ " 3885

5283:60 = 88,05

vecam gadam 5283 - Ls 88,05
 jaunam " 1132 - Ls 18,87

Reņšu skaitļu kopsuma 6415 un arī diskontu Ls 106,92 tāgad sadala 2 daļās.

Vecam gadam pienākas

1. rentes par visiem vekseliem ar termiņu līdz gada beigām un vēl
2. rentes par sumām no 10.X - 31. XII = 111 dienas.

Tā tad vecam gadam pienāksies N N 1398 + 3855 = NN 5283:60 = Ls 88,05.

Jaunam gadam turpretim NN 1132:60 = Ls 18,87

Šo rezultātu uzraksta daļas veidā uz iesnieguma.

N N 5283	-	Ls 88,05
N N 1132		Ls 18,87

Šo reņšu sadalījumam var vest virsgrāmatā 2 kontus: 1. tekoša gada rentes un 2. nākošā gada rentes. Parasti tomēr virsgrāmatā ved kopēju reņšu kontu, bet žurnālā ievēd 2 ailes: vienu priekš tek. g. rentēm, otru priekš nāk. g. rentēm. Pie gada slēguma nav grūti no reņšu kopsumas atvilkt mākamā g. reņšu daļu un to ievēst caur memorialu bilances pasivā.

DISKONTA DAĻĀ VEDAMĀS GRĀMATAS:

N.1. Diskontēto vekselu grāmata (Wechsel Kopiebuch).

M d	Vekselā Nr.	Suma	Maksāšanas vieta	Izrakstūšanas datums	Term.	Izrakstītājs	Zirantī	Diskontētais	Reskontē-folio

Šinī grāmatā atrodami visi dati attiecībā uz katru vekseli, tādēļ arī mēs pašus vekselus nododam glabāšanā un izziņas viegli redzamas no šīs grāmatas. Zuduma gadījumā uz šīs grāmatas dat. ir iespējams vekselus rekonstrurēt (kā tas tika darīts karam beidzoties ar uz Krieviju aizvestiem vekseliem).

N.2. Diskontēto vekselu žurnals.

Veks. Nr.	Iesnie dzējs	Disk. %	Disk. skaits	Disk. veks. kop-suma	Disk. rent. tek. nāk. gad.	Disk. rent. nāk. gad.	Kopā	Damno ports	Kāds k. kred.ar. izmaksu	Kurtaža mākl. Suma

Šādu žurnalu mazas bankas un kredītkooperatīvi ievēd.

D	N.3. Vekselu iesniedzēju reskontors				K
Vekseļa NN	Izrakstītājs	Suma	Termini	Protesti.	

Šinī reskontrā katram klientam atverams konts no kura redzams, kas viņam vekselus rakstījis, par kādu sumu un vai vekseli termiņā izpirkti. Izgājušo vekselus var pasvītrot ar krāsainu zīmuli. Tāds pastrīpojums pielaižams, jo reskontrs neietilpst sistematiskā nogrupējumā, bet krāj vienīgi statistisku materialu.

D	N.4. Vekselu devēja reskontrs.				K
Vekseļa N	Iesniedzējs	Suma	Termiņš	Protesti:	

No šī reskontra redzams, cik minētais izrakstītājs ir devis citiem savus vekselus un vai nav bijuši protesti. Šādu reskonturu vest ir diezgan grūti, jo vekselu devēju skaits var būt ārkārtīgi liels un rūpīgs darbs tad neatmaksātos. Privatās bankas galvenā kārtā griež vērību uz iesniedzēju, parasti pat neievācot ziņas par sīkiem vekselu devējiem.

N.5. (N 3 un N 4). Vekselu reskontrs

Firma N N, šeit.

Iesniegusi vekselus				Izrakstījusi vekselus							
M.d.	Veks.	Veks.	Suma	Term.	Atl.	M.d.	Veks.	Kam izd.	Suma	Term.	Atlik.
	NN	dev.					N	veks.			

Šāds kopējs reskontrs praksē grūti pielietojams, jo:

1. ir firmas, kuras vienīgi diskontē vekselus, bet tādus principāli neizraksta. Tādā kontā krēisā pusē drīz būs aizpildīta, bet labā paliks brīva. Ar to saistītā daudzie pārnesumi uz nākamām lapām un grāmata var pieņemt neparocīgi lielus apmērus;
2. viens darbinieks ar šādu grāmatu galā netiks, bet darbu dalīt arī nav ieteicams.

N.6. Termiņu grāmata.

Veks.	Veks.	Maks.	Vekseļa summa	kad	Pārdiskontēts
NN	dev.	vieta.	vieta, pils.	izsūt. nosūt.	kad ie- kādā bankā kad
				pavēst. uz ink. nācis	

Termiņu grāmatu apsūta ar tik daudz lapām, cik gadam dienu. Šī grāmata sevišķi rūpīgi jāved, lai nenokavētu protestus. Visā visumā jāsaķir, ka iespējams apmierināties vienīgi ar 3 grāmatām: vekselu norakstu grāmatu, iesniedzēju reskontrs, termiņu grāmata.

Nepieņemtos veksēļus banka izsniedz klientam atpakaļ, pret viņa krivējumu uz vekselu saraksta veidlapas. No ārienes pie-sūtītos nepieņemtos veksēļus izsūta atpakaļ ierakstītā vēstulē, pieliekot klāt atklātņi sūtījuma saņemšanas apstiprināšanai. Diskonta daļa izrēķina tagad pieņemto vekselu diskontu, porto un dāmo, un atlikumu kreditē klientam, vai nu

1. tekošā reķinā,
2. "on call" kontā vai
3. korespondenta kontā, skatoties pēc tā, kāds klientam konts bankā ir.

Ja klientam neviens no šiem kontiem bankā nav, tad sumu ieraksta pārejoši.

4. diskontēto vekselu kreditoru kontā.

Diskonta daļa izraksta kredita ordrus par klientiem kreditējamām sumām. Piem.

Latvijas Bankas

Diskonta daļa.

(Tek.rēķ) Daļai.

par diskontētiem vekseliem kreditējam i sekoši konti ar blakus apzīmētām sumām:

konta N	Firma	Suma	Piezīmes

Diskonta daļas vadītājs:
Grāmatvedis:

" Diskontēto vekselu Kreditori "

M.d.	Firma	Debets	Kredits
1939.			
nov.17.	A.Simensons D Co, šeit	9327 16	9327 16

Šo grāmatu ieteicams vest diskonta daļā, lai dēļ katras uzziņas nebūtu jātraucē virsgrāmatvedi.

Ja vekseli bankai iesūtīti no citu pilsētu klientiem, banka viņus ieved savā sarakstu formularā chronologiskā kārtībā, līdz ar ko gūtā vienveidība norēķinos. Par norēķinātiem vekseliem banka klientiem izsūta norēķina kopiju, līdz ar kredita notu. Nepieņemtos veksēļus izsūta atpakaļ ar lūgumu viņu saņemšanu ap-

stiprināt. Dienas 10 vai 15 priekš termiņa banka izsūta vekselu devējiem pavēstes sekošā veidā.

Rīgā, 19

A.G.

Rīgas Pilsētas Diskonta Banka pagodīnas paziņot, ka viņas portfelī atrodas sekoši Jūsu vekseli, kurus lūdz izpirkt termiņā.

Suma	Termiņš	uz kā ordri vekselis izdots

Piezīme: Pie maksāšanas lūdzam šo pavēsti uzrādīt.

Rīgas Pilsētas Diskonta Banka
(bez parakstiem).

N.B. Dažas bankas pavēstes liek iznēsāt saviem kalpotājiem un tad beidzamiem saņem pastmarku vērtību.

VEKSELU SAMAKSA TERMIŅĀ

Te jāšķiro

1. vietējie vekseli un
2. ārienē maksājami vekseli.

Ar vietējiem vekseliem rīkojas šādi:

Dienu priekš termiņa viņus izņem no portfeļa, salīdzina ar termiņu grāmatu un nodod kasieram pret viņa parakstu iekasējamo diskontēto vekselu grāmatviņā.

Iekasējamo diskontēto vekselu grāmatviņa.

Vekseļa N	Izrakstītājs	Iekasējamā suma	Sapemtā suma
o o o	N N	415 30	
		300 -	
		. . .	

Par visām ienākušām sumām kasieris sastāda kopēju ordri un kopsumu debitē kasei un kreditē vekseliem portfelī. Neizpirktos vekselus nosūta notāram līdz plkst 16-iem vai nu to pašu dienu vai nākamo (Latvijas Bankas prakse), bet visvēlāk 3. dienā. Pie notara ir iespējami 2 gadījumi:

1. Ja notars saņem naudu (un arī savu proviziju Ls 1-2), viņš naudu nosūta bankai un baka to ieraksta kasē, itkā vekselis būtu samaksāts termiņā: kase debetā, vekselu portfelis kreditā.
2. Ja vekselis protestēts, notars to ar protesta aktu nosūta bankai atpakaļ uzdodot savus protesta izdevumus. Banka debitē protestētos veksēļus un kreditē veksēļus portfelī: protesta izdevumus banka debitē proviziju kontam un kreditē notara personālo kontu. Ar notaru banka norēķinas ikmēnešus ultimi.

Arienē maksājamie veksēļi

Tos banka katru mēnesi 15. datumā, kad klusāks laiks, izņem no portfeļa ar term. nāk. mēnesī, tos sagrupē pēc maksāšanas vietām, nokontrolē ar term. grāmatu un reskontriem un izsūta saviem korespondentiem iekasēšanai. Veksēļus izsūta līdz ar pavadvēstulēm (iespiesti formulāri) ar lūgumiem vekselu saņemšanu apstiprināt (kaut arī sūtījums bija ierakstīts). Izsūtamos veksēļus apstrādā sekoši :

1. tiem uzlīmē tā sauc. instrukciju

Veksēļa Nr
Suma Ls

Izrakstītājs:

Terminš

Instrukcija:

(vai vekselis protestējams
un kā vārdā protestējams).

2. veksēli žirē uz korespondenta ordri (tā sauc prokura indosaments): maksājiet NN bankai "vērtība iekasēšanai"

Izsūtītos veksēļus ieraksta sevišķā grāmatā.

Diskontētītie veksēļi pie korespondentiem.

M. d.	Veks. N	Izrakstītājs	Maksāš. vieta.	Suma	kad saņemts aviso protests	Atlikums

Izsūtītos veksēļus atzīmē termiņu grāmatā un samaksātos veksēļus reskontros pasvītro. Pie izsūtīšanas jādebitē veksēļi pie korespondentiem un jākreditē veksēļu portfelim. Saņemot aviso par samaksu jādebitē korespondenti nostro un jākreditē veksēļi pie korespondentiem. Kases provizija jākreditē korespondentiem nostro un jādebitē provizijas konts. Ja vekselis saņemts atpakaļ ar protestu, tad jādebitē protestēto veksēļu konts un jākreditē veksēļi pie korespondentiem. Līdztekus protesta izdevumi un inkasso provizija jākreditē korespondentiem nostro un jādebitē proviziju

konts.

Priekš protestētiem vekseliem ved sevišķu protestēto vekselu grāmatu ar folio liniaturu.

Par vekselu protestiem taisamas atzīmes reskontos. Latvijas Banka ved sevišķu protestēto vekselu grāmatu un tādiem klientiem slēdz kreditus vismaz uz 5 gadiem.

VEKSELU SAMAKSA PRIEKŠ TERMIŅĀ

Ja vekselā devējs ierodas bankā un grib izpirkt savu vekseli priekš termiņa, tad banka vekseli izmeklē no portfeļa un to ie-grāmato itkā termiņā samaksātu, kasi debitā un veks. portf. kred. Banka var vienoties ar klientu par eventualu renšu atmaksu, kaut-gan juridiskas tiesības klientam uz to nav. Vismaz loģiski būtu ja banka vismaz atmaksātu tek. rēķ, rentes, jo klients var nau-du iemaksāt taipat bankā uz tek. rēķ. un termiņā rakstīt čeku. Komplicētāks ir jautājums, ja izpērkamais vekselis ir ārienē mak-sājams un banka to nosūtījusi savam korespondentam uz inkasso. Tad banka saņems naudu pret kvīti, i e p r a s ī t no kopresp. vekseli atpakaļ un kad to būs saņēmusi, to izsniegs pret kvīti. Pārejoši šāda iemaksa ir kreditējama sevišķam kontam: "i e p r a - s ī t o vekselu kreditori".

Piem: 10.X nosūtīts uz Liepāju iekasēšanai Ls 10.000,.- termiņš 27. X.

2. 19.X saņemta Rīgā samaksa pret kvīti.

3. 26.X vekselis izsniegts saņemot kvīti atpakaļ,

Vekseli portfelī			
	15.X	-	Ls 1000.-
Vekseli pie korespondentiem			
15.X	10.000.-		26.X - Ls 10.000.-
Kase			
19.X	- 10.000.-		
Ieprasīto vekselu kreditori			
26.X	- Ls 10.000,-		19.X - 10.000.-

VEKSELU DAĻAS SNIEDZAMIE PĀRSKATI VIRSGRĀMATVEDĪBAI

Vekselu daļa sniedz virsgrāmatvedībai divējāda veida pārskatus:

1. dienas apgrozījuma pārskatu un
2. mēneša " "

Dienas apgrozījuma pārskatam jāizpauž visi apgrozījumi ar vekse-ļiem portfelī, ar vekseliem pie korespondentiem, vekseliem redis-kontā, vekseliem depozitā. Tāpat jāuzrāda protestētie vekseli, diskontēto vekselu kreditori un ieprasīto vekselu kreditori.

Dienas apgrozījuma pārskata šema var būt sekoša:

Diskonta daļas Dienas apgrozījumu pārskats.

Apgrozījumi	Diskontēti vekseli:				Prot. vekseli.		Disk. veks. kred.		Ieprasīt. veks. kreditori			
	Port-feli.	Pie koresp.	Rediskontā.	Depozitā.	D	K	D	K	D	K		
	D	K	D	K	D	K	D	K	D	K		
Atlikums	a	-	a	-	a	-	a	-	-	a	-	a
1. diskontēti veks..	a											
2. Nosūtīti veks. kor.	-	a	a									
3. Nodoti veks. redisk.	-	a	-	-	a	-						
4. " " depozitā	-	a	-	-	-	-	a					
5. samaks. portf. veks.	-	a										
6. Protestēti " "	-	a					a					
7. Izpirkti pr. veks.							a					
8. Pienākas klient. par disk. veks (ja viņam nav kontu)									a			
9. Izmaks. šiem kred.								a				
10. Priekš term sam. citu pils. vekse- l ¹ (pret kviti)...												a
11. Izsniegts priekš-term. samaks. cit-pilsētu veks.....												a
12. Saņemts atpakaļ veks. iz redisk....	a				a							
13. Saņ. atp. veks iz rediskonta	a						a					
14. Pie koresp. samaks. veks. (aviso)			a									
15. Saņ. atp. veks. no koresp. ar protestu			a					a				

Iesniedzot virsgrāmatvedībai mēneša pārskatu jāpievieno izraksti:

1. par diskonta klientu parādu,
2. cik atrodas vekseļu pie korespondentiem,
3. diskontēto vekseļu kreditori t.i. sumai kuras katru brīdi var tikt izņemtas.

DISKONTA DAĻAS APGROZĪJUMU TABELĒ

N	Operācijas	Debetā:	Kreditā:
1.	Banka <u>pienem vekselus disk.</u>	Disk. veks. portfeli	1. Tekoši rēķ. 2. Spec. tek. rēķ "an call" 3. Korespond. konts 4. Disk. veks. kred.

2. Par <u>diskonta aprēķinu</u> rentes - damno - porto -	1.tekoši rēķ. 2.spec.tek.rēķ. "on call" 3.korespond.kont. 4.disk.veks.kred.	Renšu kants proviziju " tekošie izd.
3. Kase izmaksā naudu Diskontēto veks.kred. vien.	Disk.veks.kredit.	kase
4. Saņemta samaksa pret viet. vekseliem	kase -	Disk.veks.portf.
5. Nosūtīti koresp.uz inkaso, <u>citū pilsētu vekseli</u>	veks.pie koresp.	vekseli portf.
6. Saņemts no koresp. aviso .par veks. samaksu.	korespond."nostro"	veks.pie koresp.
7. Inkasso prov. koresp. (vis apgroz. prov.).	proviziju kants	koresp."Nostro"
8. Vietējo vekselu protests	protestētie veks.	veks.portfelī
9. Saņemti no koresp.atpakaļ <u>citpils.veks.ar protestu</u>	d ^o	veks.pie koresp.
10. Protesta izd.koresp.	proviziju kants	koresp."Nostro"
11. Protest.veks.norakstīšana <u>tieši no iesniedz.konta</u> (tek.rēķ."on call")	iesniedzēju konti	a.veks.portf. b. veks pie koresp
12. Saņemts priekš term.sa- maksa no izsūtītiem citpils. veks. (pret krīti)	kase	ieprasīto veks. kreditori
13. šādu samaksātu veks. atpakaļ saņem no koresp. un apmaiņā pret mūsu izdoto kvīti	ieprasīto veks. kreditori	veks. pie ko- respondentiem
14. Protestētu vekselu izpirkš.	Kase	prot. vekseli
15. Protesta izd.uz viet.veks.	1.prov.kants 2.iesniedz.kants	Notara kants (not.un mākl.grām)
16. Prot.izd. citpils. veks.	Proviziju kants	Koresp."Nostro"
17. Kase saņem izliktos protesta izdevumus	kase	Prov.kants
18. Mākleru kartaža	Proviziju kants	Mākleri (notaru un mākl.grām).
19. <u>Renšu sadalījums</u> starp no- rēķina periodiem 31.XII	Renšu kants	Nāk.gada renšu. kants.

kad vekselis: izsniegts atpakaļ, samaksāts, protestēts.
Reskontrā katram deponentam atverams personalkonts.

N.3. Termiņa grāmata.

Vedama tādā pat kārtībā kā diskonta daļā. Visus izgājušos vekselus pasvītro attiecīgās grāmatās un tāda kārtība pielaižama.

VEKSEĻU REALIZĒŠANA JA TIE NAV NEMTI ATPAKAĻ

PRIEKŠ TERMIŅĀ

Ja uz depozitaveks parāda nav, banka tos izsniedz atpakaļ uz pieprasījumu.

Ja vekseli priekš termiņa nav izņemti atpakaļ, banka ar tiem rīkojas kā kārtīgs saimnieks "

1. Ja vekselis samaksāts bankas kasē, viņa kasi debitē un kreditē klientam an call konti;
2. ja vekselis netiek izpirkts banka to liek noprotētēt. Un te ir iespējami 2 gadījumi:
 - a) ja uz vekseļa neguļ parāds, vai arī bankai ir pietiekošs cits segums, tad banka noraksta vekseli no deponenta konta, debitē viņam uz^{an} call protesta izdevumus un tur protestēto vekseli viņa rīcībā. (N.B. Nekavējoši klientam par šo jāziņo);
 - b) ja uz vekseli guļ parāds un klients dotā laikā (Latv. b. 2 ned.) vekseli neizpērk, banka slēdz viņam an call kontu un stājas arī pie pārejo deponēto vērtību realizēšanas. Banka par protestētā vekseļa summu samazina "On call" klienta parādu un dibina savu prasību uz protestētā vekseļa pamata.

VIRSGRĀMATVEDĪBAI SNIEDZAMIE PĀRSKATI

"On call" daļa sniedz virsgrāmatvedībai parastos divējāda veida pārskatus:

1. dienas apgrozības pārskatu un
2. mēneša pārskatu.

Mēneša pārskatā jāietilpst portfeliā atrodošie depozit vekseļu kopsuma un atvērtie krediti.

Depozita vekseli ir svešs īpašums un tāpēc banka viņus bilances aktivā ierakstīt nedrīkst. Pa visam neierakstīt šīs vērtības arī nevar, jo mūsu grāmatās jāatspoguļojas visiem bez izņēmuma apgrozījumiem. Praksē izlīdzas šādi: depozita vekselus ieraksta bankas grāmatās, bet bilancē tos ievēd vai nu l. ailē vai zem bilances aktīva pusē - depozita vekseli, pasīvā pusē - deponenti.

SPEC. TEKOŠI RĒKINI "ON CALL" NODROŠINĀTI AR VEKSELĒMAPGROZIJUMA TABELĒ

N.	Operācijas	Debēta	Kredīta
1.	Banka pieņem veks. depozitā uz "on call"	Depozīta veks.	Deponenti
2.	Banka izsniedz atp. depozīta vekselus	Deponenti	Depozīta veks.
3.	Banka <u>terminā iekasē</u> depozīta vekselus	1. Kase 2. Deponenti	klient. on coll konts (naud. apgr.) Depoz. veks. (bez naud. apg.)
4.	Depozīta veks. prot., ja uz to <u>negul parāds</u> N.B. Prēstēto vekseli banka tur deponenta rīcībā	Deponenti	Depozīta veks.
5.	Protesta izdevumi	Klienta "on call" konts	Notārs
6.	Vekselu protests, kuriem nav citu segumu un klients viņus nenokārto dotā laikā: N.B. Banka samazina "on call" klienta parādu un piedzen <u>protestēto vekseli</u> .	a) deponenti b) prot. veks.	Depoz. veks. Klienta "on call" konts

KOMISIJAS OPERĀCIJA

Priekš komisijas operācijām banka noorganizē sevišķu inkasso daļu. Zem inkasso operācijas saprot pieņemšanu iekasēšanai attiecībā uz vekseliem, čekiem, pārvedumiem (transfertiem) dzelzceļu frakšu dublikātiem, konosamentu u.c. maksāšanas dik., pat protestētiem vekseliem. Beidzamos banka iekasē uz vispārējiem noteikumiem, bet ne tiesas ceļā. Banka pieņem inkasso uzdevumus vienīgi uz pilsētām, kur viņai ir korespondenti un par šiem dok. aprēķina virs provīzijas vēl domno pēc sevišķa inkasso tarifa. Dokumentus komitenti iesniedz bankai līdz ar bankas veidlapu, kurā dok. (ierakstami) specificējami chronologiskā kārtībā.

No ārienes iesūtītos dokumentus banka pati ieraksta veidlapā, lai dabūtu vienveidīgus norēķinus. Uz veidlapas banka taisa izdevumu aprēķinu: provīzija, porto, domno un eventuali zīmognodoklis.

Vietējiem inkasso komitentiem banka izsniedz kvīti, ārienes klientiem ziņo par dokumentu saņemšanu. Banka pārbauda dok. no formālā viedokļa un par katru novēroto defektu nekavējoši ziņo komitentam. Ir taisnība, ka inkasso dok. paliek komitenta īpašums, kuram jānes ar tiem saistītie eventualie zaudējumi. Tāpēc bankai te nekādi zaudējumi nedraud, ziņojot par defektiem komitentam, banka veicina labu attiecību uzturēšanu ar saviem klientiem. Banka izdodamās krītēs iespiež klauzulu, ka banka neatbild par zaudējumiem, kas cēlušies ne caur viņas vainu. Pie inkasso vekseliem banka pārbauda termiņvai vekselis vēl laikā var notikt maksāšanas vietā un vai tur ir notars. Vekseli ir žirējami uz bankas ordri, jo citādi viņa ar tiem nevarētu rīkoties. Šis ir tā sauc. prokura indosaments t.i. maksājiet taiun tai bankai "vērtība iekasēšanai".

Par savu vidutajību banka aprēķina sev:

1. proviziju no 1 % - 1/3 %; minimumu Ls 0,50 - Ls 1,- ;
2. damno pēc inkaso tarifa, skatoties pēc maksāšanas vietas;
3. porto apm. pašizmaksas lielumā noapaļojot uz augšu;
4. dažreiz arī zīmogmarkas piem. uz veks., kuri no ārzemēm iesūtīti iekasēšanai. N.B. Veks. likums paredz, ka veks. no ārzemēm apmaksājami ar Latvijas zīmognodokli nekavējoši pēc veks. saņemšanas caur veks. turētāju. (Transit-vekseli 1/2 apmērā). Šos atvilkumus komitents vai nu iemaksā mums kasē, vai arī mēs viņu debitējam tek. rēķ. vai uz korespondenti loro.

INKASO DALĀ VEDAMAS SEKOŠAS GRĀMATAS

N.1. Komisijas dokumentu grāmata
(Atbilst vekseli noraks tu gr.).

m.d.	Saraksta N	Vēst. dat.	Dok. N	Suma	Terminš	Maksātājs	No kā saņemts	viņu N	Maks. vieta

Šinī grāmatā visi ienākušie dokumenti ar tekošu N ierakstami ienākšanas kārtībā.

N.2. Inkasso komitentu reskontr

M.d.	Sarakst. N	Vēst. N	Dok. N mūsu viņu	Maks.ajs	Maks. vieta	Suma	Term.	Kad dok. sam. izsn. atp.	Atl.

Reskontrā katram komitentam atverams personalkonts.

N.3. Termiņu grāmata vedama parastā kārtībā, kā diskonta daļā.

N. 4. Ienākušo inkasso dokumentu žurnals

Dokum. N	Saraksta N	Vēst. dat.	Komit.	Maksāš. vieta	Suma	Aprēķināts			Caur kā- du kon- tu debi- tēts.
						prov.	damno	porto zīmog. marka	

Tā pat vaētu vēst arī vēl izejošo komisijas dokumentu žurnālu.

KOMISIJAS DOKUMENTU IEKASĒŠANAS KĀRTĪBA

Te jāšķiro vietējie un citpilsētu dokumenti.

Vietējos dokumentus dienu priekš termiņa izņem no portfeļa, tos nokontrolē ar termiņu grāmatu un reskontriem un nodod kasieram iekasēšanai, (sevišķa grāmatiņa). Ienākušos dokumentus debitē kasē, kreditējot komitentus. Nesamaksātos dokumentus nosūta notaram prot estam.

Ārienē maksājamās dokumentus izņem ap katra mēneša 15. iz portfeļa, grupē pēc maksāšanas vietām un nosūta korespondentiem. No korespondenta mēs vēlāk saņemsim vai nu avizo par samaksu, vai dokumentu atpakaļ ar protestu. Varētu būt arī gadījumi, ka dokumentus izpērk priekš termiņa. Tad rīkojas tāpat kā ar mūsu pašu vekseliem un ja vekselis izsūtīts uz ārieni un nevar tikt nekavējoši izsniegts, tad būtu iegrāmatojums ierakstams "ieprasīto inkasso dokumentu kontā". Visu dokumentu apgrozību grāmatās pasvītro, t.i. izgājušos. Tāklīdz kā komisijas dok. samaksāti, par to jāziņo komitentam. Protestētos dokumentus nekavējoši banka avisē komitentam.

INKASSO DAĻA SNIEDZ VIRSGRĀMATVEDĪBAI

parastos divējāda veida pārskatus:

1. dienas apgrozījumu pārskatu un
2. status ultimo (mēneša pārskatu).

Beidzamā pārskatā jāuzrāda cik komisijas dokumentu atrodas portfelī un cikto korespondentiem. Inkaso dokumenti ir svaša manta un tāpēc tos nevar pieskaitīt mūsu aktivam. Viņiem tomēr jāietilpst mūsu ierakstos gluši tāpat kā depozita dok. Praksē šīs summas ieraksta vai nu bilances pirmā ailē vai zem bilances: aktivā kom. dokumenti un pasivā komitenti.

INKASSO DAĻAS

APGROZIJUMA TABELE

N	Operācijas	Debets	Kredits
1.	Banka pieņem dok uz inkasso.	Komisijas dok. portfelī	Komitenti.
2.	Banka nosūta kom.dok. saviem korespond. iekasēšanai	Komisijas dok. pie korespond.	Komisijas dok. portfelī.

3.	Banka saņ.samaksu pret <u>vietējiem</u> inkasso dok.	a) kase b) komitenti	komit.personal konts komisijas dok.portf.
4.	Banka saņ.no koresp. <u>aviso</u> par inkasso dok.samaksu	a) koresp.nostro b) komitenti.	komitent.pers.konts kom.dok.pie koresp.
5.	Banka saņ.no koresp. <u>atpak.</u> agrāk izsūt. inkasse dok. (skat N.2.)	kom. dok. portfeli	kom. dok pie ko - respondentiem
6.	Banka izsniedz komitentiem atpakaļ agrāk nodotos kom. dok. (skat N.1.)	komitenti	komisijas dok. portfeli
7.	<u>Korespondents</u> izsniedz mūsu inkasso komitentiem atp.caurmums nosūtītos dok.	d ^o	kom. dok. pie korespondentiem
8.	Banka saņem inkasso proviziju no komit. vai nu naudā vai debitējot komit.kontu	a) kase, b) komit. pers.konts	proviziju konts
9.	Tādā pat kārtā bankā saņem <u>porto</u>	d ^o	tekošie izd.
10.	Tādā pat kārtā banka saņem maksu par <u>zīmognarkām</u>	d ^o	atmaksājamie izd.
11.	Korespond. atbēkina sev ekstra prov. par inkasso (virs apgrozījuma komisijas)	proviziju k-ts	Korespond."Nostro"
12.	Inkasso dok. protesta izd.	prov. konts	notara konts (mākl. un not.grām)
13.	Protesta izdevumu uzrēķins mūsu komitentam	komitemta personal konts	prov. konts
14.	Banka izmaksā komitentam sk. naudā iekasētās sumas,	d ^o	kase

§ 7.

REDISKONTS UN SPECIALS TEKOŠS RĒĶINS "ON CALL"

Pie tekošo rēķinu un noguldījumu operacijām vēl atzīmējama banku pasīvā operācija kā atbrīvot līdzekļus iz portfeļa vērtībām. Diskontētie un depozīta vekseli ir izmantojami kā apgrozības līdzekļu avotīdivējādā veidā:

1. rediskonta veidā, un kā
2. specials tekošs rēķins "on call".

Šīs operācijas banka izvedīs, ja viņai ir izredzes likvidēto naudu aizdot tālāk par augstāku %.

Pie rediskonta vekseli pāriet rediskontējošās bankas īpašumā (kvalificētā īpašumā ar regresa tiesībām pret žirantiem).

Pie "on call" kontiem kreditējošā banka pret deponējamiem vekseliem atver klientam zinamu kreditu, kuru viņš var izmantot pēc vajadzības. % % šē aprēķina pēc štafeles par faktiski izmantotām sumām un laiku, pie kam rentes maksājamas ik 3 mēneši postnumerandā (kvartalslūgums).

Tādā kārtā teoretiskā "on call" konts šķiet izdevīgāks nekā rediskonts, jo mēs tur rentes nepārmaksājam. Bez tam rentes par rediskontu mums nav tiesība atpakaļ prasīt, ja arī vekselus izpērk priekš termiņa. Pie "on call" kontiem tomēr ir savs "bet", jo

1. kreditējošai bankai ir tiesība ar 3 dienu iepriekšēju paziņojumu mainīt renšu likmi, bez tam viņai ir tiesība
2. ar 5 d. iepriekšēju uzteikšanu atprasīt vai nu daļas atmaksu, vai papild drošības, vai arī pavisam slēgt kreditu;
3. arī rentes par "on call" ir 1/2 līdz 1 % augstākas nekā pie rediskonta, jo kreditējošai bankai jātura lielas kases rezerves, vilkto "on call" čeku atmaksai.

Praksē tādēļ bankas izmanto galv. kārtā emisijas bankā abu veidu kreditus, izvēloties iz portfeļa atbilstoša ilguma vekselus var eventuali diskonta zudumu paralizēt. N.V. Pie on call depozītiem Latv.b. prasa 10 % virs nodrošinājumu: privatās bankas atver kreditus no 50 - 90 % apmērā.

Kā rediskontējamie tā depozīta vekseli ir žirējami uz kreditējošās bankas ordri. Viņus kā galīgi izgājušus no grāmatas izrakstīt nevar, ņemot vērā mūsu žiranta obligo (saistību).

Depozīta vekseli gan paliek deponenta īpašums, jo kreditējošā banka iegūst uz tiem tikai kālas tiesības. Tomēr bankai jādod iespēja nemaksās gadījumā pie šo vekselu realizēšanas (eksekucijas). Visi ierakstījumi grāmatās ir parastie un izgājušos vekselus grāmatās pasvītro.

VIRSGRĀMATĀ IR ATVERAMI 2 PASIVI KONTI:

1. rediskonta rēķins un
2. kreditējošā banka "on call".

Zīstamatiskā ierakstījumā tāpēc jāizteic:

- a) vekselā pašā apgrozība, t.s. beznaudas apgrozība un
- b) naudas apgrozība.

Rediskontos vekselus teoretiski liek izpirkt pašiem vekselu devējiem. Depozīta vekselus turpretim banka ņem atpakaļ portfeli dažas dienas priekš termiņa nosedzot uz tiem gulošo parādu.

Izmantotos kreditus bilances pasīvā grupā 2 daļās:

1. rediskonts Latvijas bankā
2. rediskonts citās kredītiestādēs. (Tāpat šķirojams "on call" kredīts).

REDISKONTA "ON CALL" APGROZIJUMU TABELE

N.	Operācijas.	Debetā.	Kreditā.
<u>A.Rediskonts</u>			
1.	Banka iesniedz veks.rediskontam	veks.rediskonts	veks.portf. (beznaud.oper.)
2.	Banka saņem norēķinu par red. veks.	1.Kase, resp.tek. rēķ. L.b. 2.renšu konts	rediskonta rēķins
3.	Vekseļu parādnieki paši tieši izpērk Latv.b. rediskont.veks.	Rediskonta rēķins	Veks.rediskonts (mūsu obl.samaz.)
4.	Banka pati priekš term. izpērk Latv.b. redisk.vekseļus	a) veks.portf. b) rediskont.rēķ.	a) veks.redisk. b) kase
5.	Latvijas Banka noprotē red. veks., pēc kam mēs viņus izpērkam (līdz ar protesta aktu)	a) protest.veks. b) redisk.rēķins	a) veks.redisk. b) kase
<u>B "on call" operācija</u>			
1.	Banka nodod depozitā "on call" veks iz portfeļa	veks. depozitā	vekseļu portf.
2.	Banka velk čekus "on call" kredīta rēķinā	kāse	kreditējošā b. "on call"
3.	Banka pati priekš termiņa izpērk "on call" depozīta veks., nosedzot uz tiem guļošo parādu	a) kreditējošā banka "oncall" b) vekseļu portf.	kase veks.depozitā
4.	L.B. aprēķina un debitē mūsu "on call" rentes ik 3 mēneši postnumerando	renšu konts	kreditējošā b. "on call"

RELOMBARDS

Zem relombarda saprot bankā iekļāto preču un līdzīgu vērtību pārķilāšanu. Pārķilāt jeb relombardēt banka drīkst šīs vērtības tikai ar ķīlas devēja rakstisku piekrišanu, pie kam banka nedrīkst pārķilāt šīs vērtības par augstāku sumu nekā pašai pienākās.

Ķīlas tālāk došanu grāmatās atzīmē ar attiecīgu darijumu, faktiski ķīla nemaz nepārvietojas. Naudas norēķini ir pavisam vienkārši.

VĒRTSPAPIRI

Vērtspapiri ir līdzīgi kredita surogati kā banknotes, čeki, vekseli. Viņiem iekšējās vērtības nav un viņu tirgus vērtība dibinās uz uzticību kādu citā papiru emitējušai iestādei. Atkarībā no emisionara vērtspapirus šķiro kā:

1. valsts izlaistos vērtspapirus jeb fondus, kurus valsts emitē kā iekšējos un ārējos aizņēmumus; ar iepriekš noteiktu renti un dzēšanas plānu. Papiri nodrošināti ar visu valsts mantību;
2. sabiedrisko organizāciju un citu publiski-tiesisku apvienību izlaisti papiri, kuras pašvaldības un līdzīgas apvienības emitē ārkārtēju izdevumu segšanai. Ari šie rente iepriekš noteikta un ari tiražas plāns. Šiem izlaidumiem nav tieša komerciala mērķa, bet vairāk kulturali un labierīcības uzdevumi;
3. privatie vērtspapiri, kurus izlaiž akc. sab. un līdzīgas apvienības tieši peļņas nolūkos.
Privatos papirus šķiro kā:
 - a) akcijas un
 - b) obligācijas.

AKCIJAS reprezentē uzņēmēja kapitālu, kurš figurē bilances pasivā kā akciju vai pamatkapitāls.

Katrs akcionārs ir ideālās daļas uzņēmuma "līdzīpašnieks". Akciju kap. no peļņas nepieaug, jo peļņu sadala kā dividendi. Ja kapitāla nepietiek, tad var izlaist jaunu akciju emisiju.

OBLIGĀCIJAS nav vēlams izlaist akcijās, t.i. lai nepieaugtu akcionāru skaits, tad var kontr obligāciju aizņēmumu. Tādos gadījumos ar Finanšu min. atļauju un iepriekšēju novērtējumu pret nekustamās un kustamās mantības tagadējās un turpmākās ieķīlāšanas sabiedrība izlaiž obligāciju zīmes - obligācijas un tās pārdod krājējiem.

Obligācijām rente iepriekš noteikta un ari tiražas plāns. Obligāciju aizņēmums figurē bilances pasivā kā obligāciju kapitāla konts. Šis kapitāls ir lienēts kapitāls.

Rentes par obligāciju aizņēmumu ierakstamas gadā beigās pasivā kā "izmaksājamās obligāciju rentes". Šis ir obligāciju turētāju personāls konts, kamēr attiecīgie kuponi nav izpirkti. Līdzīgi obligāciju rentēm pasivā parādas arī "dividendes konts", t.i. izmaksājamo dividendes kuponu suma. Pie akcijām un obligācijām pievienota kuponu loksna 10 gadiem līdz ar talonu pret kuru var saņemt jaunu kuponu loksni.

ĶĪLU ZĪMES

ir īpatnēji papiri (Pfandbrief). Šie papiri ir izlaisti no hipoteku un agrār bankām un nodrošināti ar pilsētu īpašumu vai lauku īpašumu ieķīlājumu (pielaižamā kā pirmā obligācija zemes grāmatās). Ķīlu zīmēm patiesībā valsts garantijas nebūtu vajadzīgas, nemē vērā reālo nodrošinājumu. Pie mums gan par Latvijas Hipoteku bankas un Valsts Zemes bankas ķīlu zīmēm atbild valsts. Citādi vērtspapirus šķiro:

- a) kā valsts garantētus papirus, kur valsts atbild par kuponu un kapitālu izmaksu, Pēc būtības šie papiri līdzīgi fon-

diem;

2. valsts negarantēti papiri, kuri padoti lielākām kursu svārstībām.

N.B. Agrāk Krievijā bija izlaisti ārēji aizņēmumi zelta valutā un arī kuponi bija izpērkami pēc zelta paritātes.

VĒRTSPAPIRI KĀ DARIJUMU OBJEKTS

Priekš privatām personām un bankām vērtspapiri ir darījuma objekts: privatpersonas kā krājēji te iegulda savus ietaupījumus, saņemot renti par kuponiem bez tālāka spekulatīva nolūka. Priekš bankām vērtspapiri ir prece, kura apgrozas pēc kursa. Kurss atkarībā no nominalvērtības var būt:

1. "al pari" (100 - 100),
2. "zem pari" (96 par 100) un
3. "virs pari" (125 par 100)

Kotēšana pie mums ir procentuāla, bet varētu būt arī par gabalu. Vērtspapīru apgrozības rezultāti ir divējādi:

1. peļņa uz kuponiem (visos gadījumos),
2. peļņa vai arī zaudējums uz kursa.

Kuponu termiņš ir parasts 1/2 gadīgs (2 reiz gadā) (agrāk krievu 4 % valsts rente - 4 kuponu termiņi gadā). Dividendu kuponi ir gadēji. Kuponus šķiro vēl kā

1. notecējušos un
2. tekošos.

Pirmos uzskāta kā skaidru naudu kasē, jo katru brīdi var iemaksāt. Tekošos kup. aprēķina matemātiski pēc dienām, (beidzamo dienu neieskaitot). Kuponi ir aplikti ar 5 % valsts nodokli, ciktālu viņi no šī nodokļa nav atbrīvoti. Šis nodoklis atbilst vispārējānod. uz ienākumiem no naudas kapitāliem. Ir novērota nebūšana nogriezt kuponus par gadiem uz priekšu, kas ļoti apgrūtina norēķinus. Lai pret to karotu, fin. min. Vites laikā izdeva rīkojumu, ka papiri kuriem nogriests vairāk kā tek. kup. nevar būt biržas darījuma objekts un bankas pret tādiem papīriem aizdevumus nevar izsniegt.

GRĀMATVEDĪBĀ vērtspapirus un kuponus bankas norēķ na kopējā kontā an 3 ailēm:

1. par kuponiem,
2. par papīriem un
3. kopsumā.

Ja kuponus iemaina naudā, tad kredītā vērtspapīru kontu kuponu ailē un debitē kasi. Pie gada slēguma vērtspapīru kants dos 2 aktīvus posteņus:

- a) papīru atlikums un
- b) kuponu vērtība 31.dec.

Zaudējumu un peļņas konta ierakstījumi var būt 2:

1. kuponu ailē alaž peļņa,
2. papīru ailē - peļņa vai zaudējums.

8 % Rīgas Hipot. bankas ķīlu zīmes (1.V,1.VI)

Deb-ts							Kred-ts					
Md. l	nom. kārt.	kurss	Par pap.	Par kupon.	Kopā	Md	Nom.	Kass	Par pap.	Par kupon.	Kopā	
1939.						1939.						
nov.1.	Atl.	10000	86	8600	- - - 8600	Nov29	Pārd.	3000	85	2550	- 12 04 2562 04	
Dec31	Caur peļņ. un z. kontu (p.uz kup.)	-	-	-	- 100,70	Dec31	Bil.	7000	80	5600	- 88 66 5688 66	
							C:aur zaud. un p. kontu (zaud. uz kur- su).	-	-	450	- - - 450 -	
		1000	-	8600	-			10000	-	8600	- 100,70 8700	
1940												
Janv.1.	Bil.	7000	80	5600	-					88,66	5688 66	

§ 8.

VĒRTSPAPIRU OPERACIJAS BANKĀS -- FONDU NODALA

Ar vērtspapiriem banka izdara sekošas operācijas:

I vērtspapiru pirkšana un pārdošana

- A) Bankas pašas rēķinā
- B) klienta uzdevumā

II Tekošu kuponu un tiražetu gabalu diskonts

III Vērtspapiru apdrošināšana pret amortizācijas tiražu.

IV Vērtspapiru uzglabāšana un pārvaldīšana.

V Aizdevumi pret vērtspapiriem:

- a) uz noteiktu laiku,
- b) uz spec. tek. rēķ, "on call".

VĒRTSPAPIRU PIRKŠANA UN PĀRDOŠANA

Ņemot vērā kursu svārstības vērtspapiru operācijas pa daļai ir spekulatīvas dabas, kādēļ arī banku statuti paredz maksimālās robežas šīm operācijām. Arī šinīs robežās ir jārikojas uzmanīgi. Ja bankai nav tiešu spekulatīvu mērķu, tad papiru pirkšana un pārdošana ir vēlama un pat nepieciešama operācija:

1. lai papiros ieguldītu temporāri - pārejoši brīvus līdzekļus,
2. lai apmierinātu publikas pieprasījumus uz papiriem attiecībā uz pap. pirkšanu un pārdošanu.

ad.1. Ja bankai ir pārejoši brīvas sumas, viņa tās var lukratīvi ievietot fondos, valsts garantētos papiros un solidās ķīlu zīmēs, pie kam banka neņem vērā eventūalu kursu peļņu, bet gan peļņu uz kuponiem. No šī viedokļa akcijas nebūtu uzpērkamas, jo dividendes nav noteikta un var arī izpalikt. Katrā ziņā bankai jāpatur vērā, iespēja papirus ātri un ērti realizēt, t.i. tos pārvērst atkal naudā jūtamiem zaudējumiem. (likviditātes moments). Ir nevēlams iegādāties tikai vienu vai nedaudzas papiru šķirnes, bet eventūalo kursa risku sadalīt uz dažādās nomenklaturas papiriem. Ja portfeli uzkrājas lielākas sumas zināma papira, tad tos ieteicams biržā realizēt, jo katrā laikā iespējams tos atkal atpirkt.

ad.2. Klientura griežas pie bankas piedāvējot tai uzpirkt papirus, vai arī tos ne bankas iepērkot, tāpēc bankai portfeli allaž jātura šādi papiri krājumā un piedzīvojumi rāda, kādas šķirnes šit krīt svarā. Publika pērk šos papirus krāšanas nolūkā ne spekulatīvā. Arī šinī gadījumā bankai ieteicams neuzkrāt zināmus papirus lielākos vairumos un tādus lielākus krājumus pārdot biržā.

Kas zīmējas uz akcijām, un citiem mazāk noteikta rakstura papiriem, tad bankai tos savā rēķinā nevajadzētu iepirkt, bet vienīgi šīs operācijas izdarīt klientu uzdevumā. Bankai te riska nekāda nebūs, sevišķi ja viņa pēc uzdevumiem papirus iepirkt saņēmusi proviziju par darijuma izvešanu un tā sastāda tomēr zināmu ienākuma posteni.

DARIJUMUS AR VĒRTSPAPIRIEM

bankā izved 3-jādā veidā:

1. tiešā satiksmē ar publiku bankas lokalā,
2. vietējā biržā ar makleru vidutājību,
3. ārienes biržās caur korespondentiem.

PAPIRA PIRKŠANA UN PĀRDOŠANA BANKAS PAŠAS RĒKINĀ

Pie papiru pirkšanas un pārdošanas banka vadās no biržas pēdējās kotācijas. Viņa maksā pircēju kursu un prasa pārdevēja kursu. Darijumi notiks starp šiem abiem limitiem. Ārzemju biržās vērtspapiru biļeteni uzrāda 3 ailes:

Vērtspapīru kursi:

Papīru nosaukums	Pircējs (geld)	Pārdevējs (Brief)	Darijums (Gemacht)
8 % Rīgas hip.B.ķīlu z.	80	82	80 1/2

Bankas apmierinas viso darījumu ar visai mērenu peļņu. 1/8 -
- 1/4 %

Grāmatvedībā jāņem vērā divimomenti.

1. naudas norēķini, 2. vērtspapīru pašu apgrozība. Naudas no-
rēķini norisinās caur kasi uz ordru pamata parastā kārtībā.
Ordrus izraksta vērtspapīru daļa (Effektēn Abteilung). Pašus
vērtspapīrus pārvalda īpaša vērtspapīru kase (blakus naudas
kasei un maiņas kasei).

Fondu daļā vedamas 3 grāmatas:

- a) žurnals,
- b) vērtspapīru reskontrs,
- c) N Nspecifikacija.

D N.1. Vērtspapīru Daļas Žurnals " "19

Md	Teksts	nom. vērt.	kurss	Par pap.	Par kup.	kopā	Md	Teksts	nom. vērt.	Maks. v.	Kurss	Par pap.	Par kup.	Kopā

Žurnals vedams chronologiskā kārtībā, katrai dienai rez. vis-
maz viena lappuse. Ikdienas žurnals noslēdz^{ams} ar saldo, kuram
jāsaskan ar vērtspapīru kontu virsgrāmatā.

N.2. Vērtspapīru reskontrs.

Vedams ar tādu pat liniaturu kā žurnals. Reskontrā piekš katras
papīru šķirnes atverams atsevišķs konts.

N.3. Numuru specifikacija.

Tā kā žurnālā un reskontrā darijumus ieraksts kopsumās vienā
līnijā, tad nepieciešams līdztekus vest N N grāmatu ar "la
coupure" nogriezumam specifikaciju: litera, serija un N
Lit.A, II serija, N, lai papīrus individualizētu.
Šāda kārtība ir nepieciešama ņemot vērā vērts papīru vīnes-
tu un amortizācijas tiražas kā arī defraudācijas gadījumus.

Kuponus termiņā banka no papīriem nogriež un netiek vien no sa-
viem papīriem, bet arī no klientu glabāšanā nodotiem papīriem.

Fondu kase sastāda šiem kuponiem aprakstu, specifikaciju,
kādiem kontiem kuponu pretvērtība kreditējama un pēc tam nodod
kuponus kasē realizēšanai.

Kuponu specifikacija : 6% Latv. Hip. b. k. z. 1.V 1939.g.

Kādam kontam pretvērtība kreditejama	Kuponu nom.v.	5% v.nod.	netto
Bankai piederoši papīri	200	-	-
A. Auziņš, Rīgā	-	-	-

Notecējušos kuponus uzskata kā skaidru naudu kasē, jo viņus var katru brīdi iemainīt.

VĒRTSPAPIRU PIRKŠANA UN PĀRDOŠANA

KLIENTU UZDEVUMĀ (komisija)

- iepērkiet pēc iespējas vislabāk
- pārdodiet " " "

Trešo personu uzdevumi attiecībā uz vērtspapīriem var būt divējādi:

1. uzdevums papirus iepirkt,
2. uzdevums papirus pārdot.

Šādi uzdevumi prasami no komitenta rakstiskā formā, pie kam sīki specifificējami sekoši momenti:

1. papīru daudzums nominalā sumā vai gabalos,
2. kādās kupīrās un par kādu cenu. Vēl uzdodams
3. līdz kuram datumam orders ir saistošs,
4. kursu klients var limitēt vai arī atstāt bankai brīvas rokas, uzdodot bankai operācijas izvest "pēc pastāvošā biržas kursa".

Ja uzdevums izpildīts pa daļām, tad par katru darījumu klientam jāsūta avīso. Pēc termiņa notecēšanas jāprasa no klienta paziņojums vai viņš šo termiņu prolongē un cik ilgi, pretējā gadījumā uzdevums skaitas par anulētu.

Uzdevums papirus PIRKT. Še banka prasa no klienta iemaksu ne mazāku kā 10% no kursa vērtības. Šāda iemaksa būs minimalā pie fondiem un valsts garantētiem papīriem, (jo banka pēc statūtiem var aizdot pret vērtspapīriem - 90%); pie otrās šķiras papīriem šai iemaksai jābūt samērīgi lielākai. Par klienta iemaksāto nodrošinājumu banka rentes nemaksā.

Uzdevums papirus PĀRDOT. Klients te pārdodamos papirus iesniedz bankai līdz ar rakstisku uzdevumu. Uz klienta vēlēšanos banka pret šo depozītu var klientam izsniegt avansu: pie fondiem un valsts garantētiem papīriem maksimāli - 90% no kursa, pie citiem mazāk. Šādu avansu var izsniegt tikai tad, ja kurss nav limitēts, (citādi varētu rasties stāvoklis, ka banka limitu nevar sasniegt un tādā kārtā nevar papirus realizēt). Par avansiem banka aprēķina % līdzīgus kā par aizdevumiem pret vērtspapīriem. Ja klientam bankā ir tekošs rēķins, tad viņam par labu ienākusies summa kreditejama šim rēķinam ar nākamo dienu pēc operācijas izvešanas. Ja turpretim viņam tek. rēķ. nav, tad klientu kreditē uz "konto pro diverse" un tad bez rentēm. Ja papīri iepirkti, tad banka debitē klientu ar uzdevuma izpildīšanas dienu, paturot papirus kā nodrošinājumu līdz sumas samaksai.

BANKAS NORĒKINA ŠEMA

Par iepirktiem % papiriem

Pirkts nom. Ls	ā/k	Ls
plus komisija	Ls ...	
" kurtaža ...		
Kopā		Ls
./.. klienta iemaksa (<u>bez %</u>)		"
		Ls

Debitets klienta kontam ar uzdevuma izpildīšanas dienu.

Šema par pārdotiem % papiriem

Pārdots nom. Ls	a	Ls	Ls
atvelkot proviziju		Ls ...	
kurtažu		...	
avansu ar %		...Ls	
Netto		Ls	

Kreditejams klientam ar nākamo dienu

GRĀMATAS komisijas operācijas ar % pap. prasa 3 grāmatas:

1. klientu uzdevumu grāmata,
2. žurnals,
3. komitentu reskontrs.

Nr. 1. % % pap. pirkšana un pārdošana komisijā. Klientu uzdevumu grāmata.

Mēn. d.	Ordra Nr.	Komitents.	Papiru specifik.	Nom.vērtība.		Noteik.	IZPILDĪS.
				pārdot. papir.	pārdot. papir.		
		Uzdevums	A				
		Uzdevums	B				

kas izpildīts to pārsvītro.

Nr. 2. Žurnals - vedams debeta un kredita pusēs kā iepirkumi un pārdevumi, pie kam bez papiru kuponu, nomina vērtība un kursu ailēm vēl var ierīkot ailes priekš komisijas, kurtažas, avansiem, rentēm etc.

Nr. 3. Komitentu reskontrs - vedams kā parasts, atverot ikvienam komitentam personalkontu. Iz šī konta būs skaidri redzama operācijas norise: ar kādām sumām klients debitets, ar kādām kreditets un uz kādu kontu pārņemts saldo. Ja klients nekavejoši nosedz atlikumu, tad darijumu var izvest tieši caur kasi. Reskontrs var noderēt kā pamats klientam izsniedzamai norēķinu kopijai.

Daudzas bankas nešķiro tekoši papirus, vai viņi pirkti resp. pārdoti bankas pašas rēķ. vai klienta uzdevumiem un tikai mēneša beigās priekš bilances izvelk cik papiru pirkt priekš bankas, cik priekš komitenta. Šāda kārtība nav ieteicama, jo tad rodas kārdinājums izdevīgos darījumus paturēt bankām pašām un klientiem atstāt liesākos, tāpēc pareizi ir vest 2 kontus:

1. bankai piederoši vērtspapiri,
2. komisijā pirkti un pārdoti vērtspapiri.

Katru darījumu tad ieraksta pēc piederības vienā no šiem kontiem. Pie komisijas darījumiem bankai ir iespēja uzstāties kā pretkontrahenti, t.s. intervencijas princips, t.i. banka pati var pārdot pap. iepriekš priekš sava portfeļa un tāpat iepērkamos pap. dot no sava portfeļa, protams, ka visi darījumi slēdzami caur makleriem, kurš apliecinā, ka viņš izdevīgāko kursu nav varejis sasniegt.

VIRSGRĀMATVEDĪBAI SNIEDZAMIE PĀRSKATI. Par vērtspapiru pirkšanu un pārdošanu fondu nod. sniedz virsgrāmatvedībai parastā formā 2 pārskatus:

- a) ikdienas apgrozījuma pārskatu,
- b) mēneša " " "

Dienas pārskatā jāuzrāda cik pirkt un pārdots vērtspapiru kā banka r-nā, tā klientu uzdevumā. Tāpat jāuzrāda aprēķinātie % kurtaža un komisija. Mēneša pārskatā jāuzrāda status ultimo (sastāvs mēneša beigās), pie kam bankai piederošie vērtspapiri šķirojami 2 grupās:

1. garantētie vērtspapiri,
2. negarantētie papiri.

VĒRTSPAPIRU PIRKŠANA UN PĀRDOŠANA. APGROZIJUMU TABELĒ

№№	O p e r a c i j a s .	D e b e t ā .	K r e d i t ā .
1.	Banka pērk % papirus savā rēķinā	Bankai piederoši % papiri	K a s e
2.	Banka pārdod % papirus uz sava portfeļa	K a s e	Bankai piederošie % papiri
3.	Banka pērk % papirus klienta uzdevumā	Komisijā pirkti un pārdoti vērtspapiri	K a s e
4.	Banka pārdod % papirus klienta uzdevumā	K a s e	Komisijā pirkti un pārdoti % papiri
5.	Banka izpilda klienta uzdevumu pirkt vērtspapirus dodot tos iz sava portfeļa	Komisijā pirkti un pārdoti vērtspapiri	Bankai piederoši % papiri
6.	Banka izpilda klientu uzdevumu pārdot vērtspapirus tos pati atpērkot priekš sava portf.	Bankai piederoši % papiri	Komisijā pirkti un pārdoti % papiri

№ Operācijas.	Debetā.	Kreditā.
7. Tekoši kuponi pie pirktiem % papiriem	Bankai piederoši % papiri (kuponu ailē)	K a s e
8. Tekoši kuponi pie pārdotiem % papiriem	K a s e	Bankai piederoši % papiri (kuponu ailē).
9. Trūkstoši kuponi pie pirktiem % papiriem	K a s e	Bankai piederoši % papiri (kuponu ailē)
10. Trūkstoši kuponi pie pārdotiem % papiriem	Bankai piederoši % papiri (kup. ailē)	K a s e
11. Nogrieztī un iemaiņīti (iekasēti) notecējuši kuponi	K a s e	Bankai piederoši % papiri (kuponu ailē)
12. Maksāta kurtaža maklerim	Bankai piederoši % papiri	Makleru k - ts (resp. kase)
13. Banka uzrēķina sev komisiju par klientu uzdevumā pirktiem un pārdotiem % papir.	Komisijā pirktī un pārdotī % papiri	Proviziju kr-ts
14. Banka izmaksā komitentiem par labu rezultejošo atlikumu pie galīga norēķina	d ^c	K a s e
15. Klientam pienākošos atlikumu banka neizmaksā naudā, bet kreditē viņam	d ^c	a) Tek. rēķinā b) Spec.tek.rēķ. "on call" c) korespondentu k-tā
16. Peļņa uz kursu un kuponiem (visos gadījumos)	Bankai piederošie % papiri (papiru un kup. ailē)	Zaudējumu un peļņas k-ts
17. Zaudējums uz kursa, bet ne kuponiem	Zaudējumu un peļņas k-ts	Bankai piederoši % papiri

(Skatīt agrāko šemu)

II KUPONU UN TIRAŽETO VĒRTSPAPIRU DISKONTEŠANA

1. Notecējušie kuponi uzskatāmi kā sk/n kasē, jo viņus katru brīdi var iemaiņīt. Bez šādiem notecējušiem kuponiem praksē apgrozas arī kuponi, kuriem termiņš vēl nav notecējis. Tādus kuponus banka var bez riska pieņemt diskontā, atvelkot no viņu nominalās summas eventualo 5% valsts nodokli un tad no atlikumā diskonta rentes no aprēķina dienas līdz termiņam.

Izmaksa = (kuponu nom. vērtība - 5% valsts nod.) ~~diskonts~~
 diskonts

2. Līdzīgā kārtā bankas var diskontēt amortizācijas tiražā izvilktos vērtspapirus, kurus emitejošā iestāde izpērk pēc noteikta laika, kā tas iespiests uz paša papīra. Šis izpirkšanas datums saskan ar izpērkamā kupona termiņu.

Pienemot tādus amortizētus papirus diskontā, banka vispirms pārbauda tiražas tabeles (vai tiešām tiražēts) un skatās vai nav nogriesti uz priekšu kuponi: šo trūkstošo kuponu vērtību banka, protams, atvelk.

Izmaksa = (Tiražeto % papīru nom. vērt. trūkstošie kup.) ÷
 ÷ diskonts.

GRĀMATVEDĪBA. Priekš šo abu operāciju izvešanas bankas grāmatās atverams sevišķs konts:

"Kuponi un tiražēti vērtspapīri". Ir ieteicams diskonta rentes tūlīt izdalīt renšu kontā, jo tad ir iespējams katrā brīdī diskonteto gabalu noskaņošana ar virsgrāmatas skaitli.

KUPONI UN TIRAŽĒTI % PAPIRI. APGROZIJUMU TABELĒ.

Operācijas.	Debetā.	Kreditā.
1. Banka diskontē tek. kup. un tiražētus % papirus	Kuponi un tiražēti % papīri (nom.vērt.)	K a s e
2. Renšu atvilkumi, t.i. atvilktais diskonts	K a s e	Renšu k-ts
3. Diskonteto gabalu apmaiņa termiņā, t.i. banka iemaina termiņā naudā kuponus resp.vērtspapirus	K a s e	<i>kuponi un tiražēti % papīri</i>

III VĒRTSPAPIRU APDROŠINĀŠANA PRET AMORTIZĀCIJAS

TIRAŽU

Ja vērtspapīru kurss stāv augstu virs pāri, tad papīru turētājam amortizācijas tiražas gadījumā celsies zaudējums, jo viņš saņems izmaksu tikai nominalvērtībā. Lai šo zaudējumu novērstu ir izveidojusies vērtspapīru apdrošināšana pret amortizācijas tiražu. Apdrošināšanas būtība ir sekoša: banka par saņemto premiju apņemas tiražas gadījumā apmainīt tiražētos gabalus pret tādiem pat netiražētiem gabaliem, bez jeb kādas tālākas piemaksas, atveicot vienīgi varbūtēji trūkstošus kuponus. Premijas lielumu nav grūti matemātiski aprēķināt: zinot cik gabalu vēl apgrozībā un cik tiks tiražēti, mēs matemātiski varam noteikt tiražas varbūtību un arī premijas lielumu. Ja viena vienīga banka uzņemtos šo apdrošināšanas operāciju, tad zaudējums būtu izslēgts, ja turpretim, atsevišķa banka apdrošina tikai nedaudzus gabalus, tad šos gabalus visus var tiražēt vai arī nevienu. Uz šī principa izveidojusies pārāpdrošināšana, pie kam par pārāpdrošināšanu maksāsim mazāku premiju, nekā mēs paši saņēmuši. Ja turpretim šī banka

papirus nepārprošina un uzņemas risku uz sevi, tad ieteicams no gūtās peļņas uzkrāt apdrošināšanas rezervi, lai iztrūkuma gadījumos šīm piemaksām būtu segums.

Vērtspapīru apdrošināšana priekš kara laikos tika praktizēta ar t.s. premiju biletēm. Šo papīru kurss bija sadzīts 5 - 6 reiz augstāks par nominalvērtību. Tāpat priekš kara laikos Krievijas Japānas kara aizņēmums bija sakāpis kursā uz 116 un to pieņēma apdroš. par premiju 1/2‰.

Techniski apdrošināšanas operāciju izved caur sevišķu "vērtspapīru apdroš. kontu". Saņemtās premijas debitejamas ksei, kreditejot "vērtspapīru apdrošināš. kontu". Ja papīri pārprošīnāti, tad pārprošīnājamā premija ierakstama kasē kreditā un vērtspapīru apdrošināš. konta debetā un tā kā šī premija būs mazāka par saņemto, tad vērtspap. apdroš. konts uzrādīs atlikumu kā peļņu. Uzņemoties risku uz sevi apdrošināšanas konta debetā jāieraksta suma, kuru mēs piemaksāsim apmainot tiražētos gabalus pret netiražētiem.

D	% papīru	Adrošināšanas k-ts	K
I	Samaksāta premija par pārprošīnāšanu	Ls ...	Saņemtās premijas ... Ls
II	Uzņemoties risku uz sevi piemaksas (agio) lai uzpirktu netiražētus gabalus tiražēto vietā		

IV VĒRTSPAPĪRU UZGLABĀŠANA UN PĀRVALDĪŠANA

Modernās bankas savās uguns un zagļu drošās velvēs izīrē klientiem skapīšus ar klienta atslēgu un bankas kontrolatslēgu, ņemot par tiem nelielu maksu Ls 5 - 8 gadā. Bez tam banka pieņem no klientiem uzglabāšanā slēgtus saiņus ar klienta zīmogu, aizzīmogotus kuverus, dokumentus, vērtspapirus pēc apraksta, zelta un sudraba lējumos un monetās u.t.t., atbildot par viņu drošību, (izņemot force majeure gadījumos). Klienti nododot vērtspapirus uzglabāšanā uzdod dažkārt bankai tos arī pārvaldīt: nogriezt termiņos kuponus un tos iemainīt naudā, iekšēt tiražētos papirus, pirkt to vietā jaunus un pievienot pie agrākiem u.t.t. Banka šīs operācijas izpilda par nelielu proviziju.

Depozitus banka pieņem ne ilgāk kā uz 3 gadiem un saņemto proviziju neatmaksā. Par uzglabāšanā saņemtām vērtībām banka klientam izdod uzglabāšanas apliecību. Ja klients daļu no šīm vērtībām ņem atpakaļ, tad viņam par to jāizdod kvīts un uz uzglabāšanas apliec. mugurpusē noraksta izsniegtās vērtības. Izīrējot seifus banka tos izīrē tikai uz 1 vārda, pie kam īrnieks var izdot pilnvaru 2. personai, arī pie skapīša pieiet. Attiecīgo grāmatu ierīkošana un formulu sagatavošana grūtības nerada.

§ 9.

V AIZDEVUMI PRET VĒRTSPAPIRIEM

Šie aizdevumi var būt divejāda veida:

1. terminēti aizdevumi, kurus banka izsniedz uz noteiktu laiku,
2. aizdevumi uz spec. tek. rēk. "on call" nodrošināti pret vērtspapīriem, kur banka klientam atver noteiktu kredītu uz nenoteiktu laiku.

TERMINĒTIE AIZDEVUMI

Aizņemoties naudu pret vērtspapīriem uz noteiktu laiku klients šos papīrus iesniedz bankai līdz ar aizņēmuma lūgumu. Šinī iesniegumā klients uzdod:

1. savu vārdu, uzvārdu un dzīves vietu,
2. iekļīlājamo papīru aprakstu un biržas kursu,
3. papīra nomīnālvērtību un tuvāko kupona termiņu,
4. vēlamā aizņēmuma sumu un termiņu.

Bankas veidlapas dabūjamās aizņēmuma daļā. Iesniegtos papīrus banka pārbauda pēc tiražas tabeļēm un eventualiem ziņojumiem par defraudāciju (zādzību). Aizdevumus var izsniegt vienīgi pret uzrādītāja papīriem; uz vārdu izdotie papīri (Recta pap.) kļūst objekts nevar būt.

N.B. Iznēmuma gadījumos banka nopietniem klientiem tai ziņā var nākt pretim, ka pieņemot arī recta papīrus ņem no klienta R E V E R S A L Ū (paraksts), ka viņš pilnvaro banku nemaksas gadījumā šo papīru pārvest uz bankas vārdu.

Ja pie iekļīlajamiem papīriem trūkst tekošu kuponu, tad aizdevumu attiecīgi samazina. Ja turpretim kuponi nogriesti par vairākiem gadiem uz priekšu, tad tādus papīrus vispār kļūst nepieņem.

Aizdevuma maksimums ir 90% no efektīvā biržas kursa, un tas vienīgi pret fondiem un vaists garantētiem papīriem, pret akcijām un nedrošākiem papīriem aizdevumu % būs mazāks. "Biržas kursu" nevajadzētu saprast tīri burtiski: ir absolūti pirmklasīgi papīri, kurus birža nekontē un, šķiet, ka nebūtu iemesla sistemātiski tos noraidīt, bet ņemt par pamatu viņu faktisko vērtību.

N.B. Mums faktiski fonda birža nepastāv un arī to nedaudzo papīru kotācija, kura biļetenos atzīmēta, ir tikai tad iespējama, ja papīrs "kotācijā pieļauts", t.i. ja šis uzņēmums pastāv vismaz 3 gadus un par tiem iesniedzis labvēlīgus norēķinus. Aizdevumus izsniedz uz laiku no 1 - 9 mēn. ar tiesību īsākus termiņus pagarināt (prolongēt) līdz 9 mēn. Pēc 9 mēn. notecēšanas kļūst ir iz-

pērkamas, pēc kam visu operāciju atkal var atjaunot. Bankai ir vēlami īsāki termiņi, lai varētu grozīt renšu likumu.

Ja klients ķīlas termiņā neizpērk, banka tās pārdod biržā caur mākleri. Atlikumu, kurš izrādīts, banka tura klienta rīcībā uz "konto pro diverse". Eventualu iztrūkumu banka klientam debitē uz "konto pro diverse" un piedzen to no viņa pārejās mantības.

Kursam strauji krītot, bankai ir tiesība priekš termiņa prasīt aizdevuma daļas atmaksu vai arī papildnodrošinājumu un ja klients to nepilda, tad ķīlas realizēt priekš termiņa (eksekucija).

Izsniedzot aizdevumu pret vērtspapīriem, banka ņem no parādnieka saistības rakstu uz vekseļa blanketas, derīgas 9 mēn. Banka turpretim izsniedz klientam iekīlāšanas apliecību kā kvitejumu par saņemtām ķīlām un norēķinu par izsniegto aizdevumu. Rentes aprēķina par visu aizdevuma laiku prenumerando. Pie vērtspapīriem atrodošos notecejušos kuponus izsniedz klientam pret viņa kvitejumu uz iesnieguma vai kā atsevišķu kvīti.

Izsniedzamā iekīlāšanas apliecība sastāv uz 4 lapas pusēm:

1. uz pirmās lappuses ieraksta ķīlu specifikāciju un renšu aprēķinu,
2. otrā lappusē iespiesti bankas noteikumi par terminētiem aizdevumiem,
3. trešā lappusē atzīmē prolongācijas un kvitejumus par izsniegtiem kuponiem,
4. ceturtā lappusē atzīmē eventualu papīru apdrošināšanu.

TERMINĒTO AIZDEVUMU DAĻĀ VEDAMAS 3 GRĀMATAS

№ 1. Terminēto aizdevumu daļas Žurnāls " " 19....

D		K									
Aizdev. №	Aizņēmējs.	Iekīlāto papīru specif. %	Termiņi.	Aizdev. garantēto papīr. %	Aizdev. nēgar. % p.	Aizdev. №	Aizņēmējs.	Iek. pap. specif. %	Termiņi.	Aizdev. garantēto papīri % pa	Aizdev. nēgar. papīri % pa
		Izsniegtie	aizdevumi					Ķīlu	izpirkšana		

№ 2. Terminēto aizdevumu Reskontrs .

M d	Aizdev. №	Aizņēmējs	Ķīlu spec.	Nom. vērtība	Ku-poni	Termiņi.	Cik % aizd.	Aizdotā suma	Piezīmes

Reskontrā nav vajadzīgs katram aizdevumam rezervēt veselu lappusi, bet tikai 10 - 15 līnijas, jo katrs jauns aizdevums arī tam pašam klientam ir individualdarījums, kurš nesaistas ar līdzīgiem viņa agrākiem aizņēmumiem. Likvidētos aizdevumus apzīmogo ar spiediogu "Izpirkts".

№ 3. Termiņu grāmata vedama parastā kārtībā.

Termiņu ziņā banka var nākt klientiem pretīm, ja vien viņai ir citādi pietiekoši segums. Te nav jāseko termiņiem kā pie vekseliem, kur protesta necelšana atbrīvo žirantus. Pie prolongācijas vecos termiņus var pārstripot, uzrakstot virs tiem jaunus.

GRĀMATVEDĪBAI SNIEDZAMIE PĀRSKATI. Termineto aizdevumu daļa sniedz virsgrāmatvedībai parastos divejāda veida pārskatus:

- a) dienas apgrozījuma pārskatu,
- b) mēneša " "

Mēneša pārskatā priekš bilances aizdevumi šķirojami:

- 1. aizdevumi pret garantētiem papiriem,
- 2. aizdevumi pret negarantētiem papiriem.

Attiecīgie skaitļi viegli atrodami žurnālā

TERMINETIE AIZDEVUMI PRET VĒRĒSPAPIRIEM. APGROZĪJUMU TABELĒ

№	Operācijas	Debetā	Kreditā
1.	Banka izsniedz term. aizdevumus pret garantētiem (resp. negarant.) % papiriem	Terminētie aizdevumi	K a s e
2.	Ķīlu izpirkšana	K a s e	Terminētie aizdev.
3.	Par aizdevumiem saņemtās rentes (prenumerando)	K a s e	Renšu k-nts
4.	Klientiem pārdotās vekselu blanketas priekš saistību formulariem	d ^o	Atmaksājami izdevumi
5.	Pārdodot piespiedu kārtā ķīlas atlikums par labu <i>Klientam.</i>	Terminētie aizdevumi	"Conto pro Diverse"
6.	Iztrūkums pie % papīru likvidācijas	"Conto pro Diverse"	Terminētie aizdevumi

AIZDEVUMI PRET VĒRTSPAPIRIEM "ON COLL"

Par spec. tek. rēk. on coll nosauc rēkinu, kur banka sanemot nodrošinājumu vērtspapiros, vekselos vai pēc atver klientam kreditu noteiktā apmērā, bet uz ne- noteiktu laiku ar tiesību ievērojot 5 dienu iepriekš. uzteikšanu, prasīt no klienta vai nu parāda daļas at- maksu vai visu parādu, vai arī pieprasīt papildu no- drošinājumu.

Banka var prasīt doto nodrošinājumu apmainīt pret citu nodroši- nājumu. Ja klients šīs prasības nepilda, banka pēc saviem uz- skatiem var realizēt visas kīlas vai daļu no tām un ar ienāku- šo sumu savest kontu kārtībā.

Klientam ir tiesība viņam atvēlētā kredita apmērā disponēt uz banku pilnā sumā vai pā daļām. Kīlas uz kurām parāds neguļ, klients var atprasīt katrā laikā, kā arī ar bankas piekrišanu apmainīt doto kīlu pret citu. Rentes par izmantoto kreditu kli- ents maksā tikai faktiski izmantotā kredita apmērā un pie tam "postnumerando". Atbrīvojošās sumas klients katru brīdi var no sava parāda nomaksāt.

Kontokorentu slēdz ik 3 mēnešus, t.i. uz 1.IV; 1.VII; 1. X un 31.XII.

"On coll" konti salīdzinot ar terminētiem aizdevumiem dod klien- tam sekošas PRIEKŠROCĪBAS:

1. viņš katrā brīdī var izmantot atvērto kreditu bez liekām formālitātēm kādas rodas iekļājot uz term. vērtspapirus.
2. Atbrīvojošās sumas klients katrā laikā var no sava parāda nomaksāt un tādā kārtā viņš rentes vispār nepārmaksā. Klientam atkrīt rūpes par vērtspapiru uzglabāšanu, jo papi- rus banka uzglabā un pārvalda kā savu īpašumu.

Bankai on coll konti ir tai ziņā interesanti, ka viņa nav saistī- ta ar term. un 3 d. iepriekš avizejot var grozīt reņšu likumi. Pie on call kontiem bankai ir jātura attiecīgās kases rezerves, lai bez traucējumiem varētu atmaksāt klientu on call čekus at- vērtu kreditu robežās. Tāpēc on call kredīts būs 1/2 - 1% dār- gāks par parasto diskonta likumu.

Kreditēšanas apmēri ir sekoši:

1. pret vērtspapiriem maksimāli 90% no kursa vērtības,
2. pret precēm maksimāli 66 2/3% no vērtības loco (Latvijas B. 60%),
3. pret vekseliem 90% un mazāk, skatoties pēc vekseļu bonitates.

0,396% VALSTS NODOKLIS. Ja klients izmanto bankā diskonta kredi- tu viņš maksā valstij ar vekseļa blanku nodevu 2‰ apmērā.

1. Pie "on call" kreditiem pret v e k s e l i e m šis nodoklis būs jau samaksāts ar agrāko vekselja blanku.

2. Pie "on call" kreditiem pret p r e c ē m u n v ē r t s p a p i r i e m taisnības labad arī būtu ņemams no klienta tāds pats nodoklis.

Grūtība ir tā, ka šie parāda summa nav noteikta un prasīt no klienta vekselja blanketu visa kredita apmērā būtu netaisni. Lai rastu atrisinājumu šim jautājumam Krievijā pastāvēja 21.XII 1887.g. likums, ar kuru ieviests 0,216% valsts nod. uz on call kontiem nodrošinātiem ar vērtspapīriem un precēm (vekseli nē!). Kara laikā šo nodokli paaugstināja uz 0,396% un tāds pie mums viņš pastāvēja līdz 1938.g.

Minētais likums arī paredz šī nodokļa aprēķināšanas kārtību:

1. pie 0,216% : $\frac{\text{"renšu skaitļu debeta saldo x 6"}}{10.000}$

2. pēc likmes paaugstināšanas uz 0,396% :

$\frac{\text{"renšu skaitļu debeta saldo x 11"}}{10.000}$

$$R = \left(\frac{k \cdot t}{100}\right) \cdot \frac{P}{360} = \frac{0,216}{360.000} = \frac{6}{10.000}$$
$$\frac{0,396}{360.000} = \frac{11}{10.000}$$

"ON CALL" OPERACIJAS TEHNĪKA. Klients, kurš vēlas izlietot bankā "on call" kredītu iesniedz bankai lūgumu uz bankas veidlapas, kurā iespiesti bankas noteikumi par "on call" kredītiem. Iesniegumā viņš specificē dodamo nodrošinājumu; vekselus iesniedz līdz ar sarakstu chronoloģiskā kārtībā. Banka izsniedz klientam kvīti par saņemtām vērtībām. Tāpat klients kvītē bankai par atpakaļ saņemtām vērtībām.

"On call" klienta uzdevumā banka :

1. var pārdot daļu no viņa ķīlām norakstot ienākušo summu no viņa parāda,
2. banka var iepirkt klienta uzdevumā vērtspapirus, ja nodrošinājums ir pietiekošs, pievienojot iepirktos papirus pie agrākām ķīlām un klientam ir tiesība izmantot kredītu pēc viņa ieskatiem.

Banka izsniedz on call klientam:

- a) aprēķina grāmatiņu,
- b) čeku grāmatiņu.

APRĒĶINA GRĀMATIŅĀ ieraksta nevien naudas apgrozību, bet arī ķīlu apgrozību un kredītu sastāvu.

Aprēķinu grāmatiņa

K

D			K		
M d	Slēgts kre-dits.	Naudas apgrozība Ls	M d	Atvērts kre-dits.	Naudas apgrozība Ls s.
1940.			1940.		
Jan-va-7. ris	Čeks A 000 ...	4800	Jan-va-4. ris	4. Saņemts nom. Ls 20.000 6% L.H.b.k. z. ar kup. uz 1.VII 1940.g. (divdesmit-tūkstoši la-tu) nom. kasieris:	17.000
12.	Izsniegti atpakaļ nom. Ls 5.000,- (pieci tūkstoši) L.Hip. b. 6% k.z.ar kup.uz 1.VII 1940.g.	4.500	20.	Saņemta ie-maksa naudā Ls 2.000,- (divi tūkstoši la-tu) kasieris:	2.000,-

Aprēķinu grāmatiņu banka izsniedz bez maksas.

ON CALL DAĻAS ČEKUS sagatavo atsevišķā krāsā, piem., dzeltenā, vai arī uzspiež uz parastiem čekiem zīmogū.

Spec. tek. rēķ. "on call"
pret % papiriem

On call operācija ir bankas aktīva operācija, kuru nepieciešams šķirot no parasto tek. rēķ. operac. kā pasīvās.

ON CALL DAĻĀ VEDAMAS 3 GRĀMATAS

1. žurnāls,
2. on call konta reskontrs,
3. kontroles grāmata.

№ 1. "On call" Daļas Žurnals.

M	d	Klienti:	Atpa- kaļ iz- snieg. ķ.nom. vērt.	Slēgts kred.	Nau- das apgr.	Ls	s	M	d	Klienti:	Saņem- to ķi- lu nom. vērt.	Atvērt kred.	Naudas apgroz.	Ls	s
		Apmaksā- ti klien- tu čeki								Klientu iemaksu kasē					

№ 2. "On call" Daļas Reskontrs

M	d	Iz- snieg- to ķ. nom. vērt.	Slēgt kred.	Ter- miņš	Die- na	% NN	Nau- das apgr.	Ls	s	M	d	Sa- ņem- to nodr- nom. vērt.	Atv. kred.	Ter- miņš	die- na	% NN	Nau- das apgr.	Ls	s

№ 3. kontroles grāmata: vedama līdzīgi reskontram tikai īsi bez teksta. Te jāseko kredita sastāvam un klientu parādam ar kontroles aili - "brīvs kredīts".

"ON CALL" SLĒGŠANA. On call kontu, kā teikts, slēdz kvartali. Banka klientiem ūzsūta ziņojumu:

1. cik uzrēķināts (debitets) klientam on call reņšu (un eventuāli 0,396% nodoklis).
2. banka šim izrakstam pievieno bankā atrodošos nodrošinājuma specifikāciju, ar lūgumu aprēķinu un vērtību sastāvu pārbaudīt un viņu pareizību apstiprināt uz bankas klātpieliktās veidlapas. Ja klients noteiktā laikā apstiprinājumu neiesūta, tad banka pieņem, ka klients aprēķinājumu atzīst par pareizu.

Atvērts "on call" kredīts (skat. nākošā lapā)
pret garant. % papīriem Ls 12.000,-
" negar. % " " 8.000,-

Ls 20.000,-

parāds 31.I Ls 15.500,-

" ON CALL " PRET % PAPIRIEM. APGROZIJUMU TABELĒ

№ Operācijas.	Debetā.	Kreditā.
1. Banka apmaksā "on call" čekus.	Spec. tek. rēķ. "on call"	K a s e
2. Klientu iemaksa "on call" parādu noseģumam	K a s e	Sp. t. r. "on call"
3. Banka uzrēģina sev rentes Par "on call" pie kvartalslēģuma	Spec. tek. rēķ. "on call"	Renšu k-nts
4. Renšu aprēģins Klientam par labu (iznēmuma gadījums, kur klients iemaksājis bankā naudu virs sava parāda).	Renšu k-nts	Spec. tek. rēķ. "on call"
5. (0,396% valsts nodokl.) Banka klientam tādu debitē	Spec. tek. rēķ. "on call"	0,396% valsts nodoklis
6. 5% valsts nodoklis uz operāģiju № 4.	d ^e	5% valsts nodokl.
7. 0,396% un 5% valsts nodokļa iemaksa valsts kasē (mēneša laikā pēc slēģšanas)	0,396% resp. 5% valsts nodokl.	K a s e
8. Banka iepērk klienta uzdevumā % papirus un tos pievieno viņa aģrāģkiem nodrošināģjiem	Spec. tek. rēķ. "on call"	a) bankai pie- deroģie % papiri, b) k a s e
9. Banka pārdod % papirus klienta uzdevumā iz viņa depozitiem	a) bankai pie- deroģi % papiri, b) k a s e	Spec. tek. rēķ. "on call"

Deponeģamo % papiri tiek pārbaudģti no t.s. Fondu kases (atģķģrģbā no naudas kases) un pģe tam vienģģi nominalvģrtģbā.

§ 10.

PĀRVEDUMI UN AKKREDITIVI

Pārvedums ir rakstģisks uzdevums, kuru viena banka dod savam citpilsģtu korespondentam izmaksāt noteģktu sumu pārvedumā uzrāģģtai personai.

Bankas pārvedums (transferts).

N.	NN	Rīgā, Pārved. summa	
Pārveduma suma Ls...	<u>Latvijas Kreditbanka, Rīgā</u>		Ls 25.000
Uz kādu ko- respondentu	Pie uzrādīšanas maksājiet pret šo pārvedumu		
	... vai kam viņš uzdots.		10.000
Nauda saņem- ta no.....	Nauda saņemta no		
" " 1940.	Latvijas Kreditban- kas.	Latvijas Kre- ditbankas cen- trale Rīgā.	500 300 200
	Liepājas nodaļai Liepajā.		

Pārvedumi var būt:

1. vienkāršie vedpasta pārvedumi un
2. telegrafiskie.

PIE PASTA PĀRVEDUMIEM naudas pārvedējs saņem pārveduma biļeti vai transfertu, kuru viņš ierakstītā vēstulē nosūta naudas saņēmējam. (Pie telegrafiskiem pārvedumiem pārvedējs saņem kvīti un banka tad dod rīkojumu izmaksāt naudu uzdotai personai).

Ieraksti grāmatās būs sekoši: Piemērs:

Firma A pērk šejienes bankā B pārvedumu uz citpilsētu banku C izmaksai turienes firmai D - .

Ieraksti:

1. Firma A: kreditē savu kasi, debitejot naudas saņēmēju D;
2. Banka B: debitē kasi un kreditē "korespondenti nostro" (t.i. banku C);
3. Banka C: a) saņemot aviso debitē Rīgas banka (B) uz ko-respondenti "Loro" un kreditē "Akceptu kontam". (t.i. izmaksājamie pārvedumi),
b) izmaksājot naudu kreditē kasi, debitejot "akceptu kontu";
4. Firma D: debitē savu kasi, kreditejot maksātāju firmu A.

Par pārvedumiem banka nem proviziju apm. 1/2‰, no sumas (minimu-
mu Ls 0,25). Firma A šo proviziju ieraksta kases kreditā, debi-
tejot proviziju kontu. Šādu proviziju pārlikt uz naudas saņēmē-
ju ir nelikumīgi, jo parādniekam jānosedz savs parāds "franco va-
luta" - pilnā sumā. Bankas, kurām citpilsētās ir filiales paras-
ti pārveduma komisiju neaprēķina.

PIE TELEGRAFISKIEM PĀRVEDUMIEM pārvedēja banka dod telegrafisku izmaksas rīkojumu:

1. vai nosūtot 2 telegramas, t.i. vienu maksātājai bankai, otru naudas saņēmējam. Šis veids ir pārāk dārgs.
2. var sūtīt tikai 1 telegramu ar 2 adresēm T.M.Z. Tad naudas saņēmējs uzrādot telegramas kopiju un legitimejoties var sa-
ņemt izmaksu,
3. mēs sūtam tikai 1 telegramu bankai, uzdotā tai avisēt un mak-
sāt sumu noteiktai personai.

Telegrafs pieņem telegramas neprasot, kas viņas nosūta un vai te nav iespējama defraudācija? Lai novērstu ļaunprātības šejienes banka var sūtīt telegramu ar telegrafa valdē apstiprinātiem parakstiem. Tas izmaksā dārgi un tāpēc bankas sūta savas telegramas ar t.s. "telegramas atslēgu". Zem atslēgas saprot skaitli, kuru sastāda pēc iepriekš norunātiem paņēmieniem, kuros šādā vai tādā veidā jāietilpst pārvedamai sumai. Atslēgas turamas slepenībā un tās ieteicams no laika uz laiku mainīt.

Atslēgu dabon saskaitot:

- kopsumu, nerēķinot daļas,
- + nosūtīšanas mēnesis,
- + divu pirmo vārdu pirmie burti,
- + pastāvīgais numurs (104).

Piem.: Kjobenhavens Handelsbank

Kopenhagen

(439) Zahlet zusendet Arturs Skroders Hotel Dagmar dort 357 kron 80 -ere - *Februars*.

Diskonta banka.

Kron 300.-	apzīmē	ar	16
" 50	"	"	70
" 7	"	"	64
Februars	"	"	63
Zahlet			61
Zusendet			61
Pastāvīgais numurs			104

439

u. f. t.

Par telegrafiskiem pārvedumiem virs pārveduma provizijas vēl jāiemaksā par telegramu (steidzamās depešas 3 kārtīgā apmērā).

AKKREDITIVI. Akkreditivi ir divejādā veidā:

1. naudas akkreditivi vai kredita vēstules,
2. preču akkreditivi.

Naudas akkreditivi atšķiras no pārvedumiem ar to, ka viņiem var būt vairākas adreses un izmaksas izdaramas vai nu pilnā sumā vai arī pa daļām.

Šādas kreditvēstules ir ļoti parocīgas ceļojumos.
(Paraugu skat. otrā lapā).

Rīgas Biržas Bka

Akkreditiv über HH 5.000,-

Riga, den 7. Febr.1940.

An Deutsche Bank, Berlin

Credit Cocktail, Paris

Rotterdamsche Bankvereinigung, Amsterdam Westminster
Bank, Ltd, London

Hier mit akkreditieren wir bei Ihnen Jānis L i e p k a l n s -----
----- für den Betrag von - fünf tausend holl. Gulden-
und bitten Sie diesen Betrag unseren akkreditierten ganz oder
teilweise auszusahlen.

Die erhöhten Beträge belieben Sie uns S.Z. zu züglich aller
Kosten u. A. zu belasten, - das akkreditiv bei Erschöpfung an
sich zu nehmen und uns als dann zurück zu senden.

Dieses Akkreditiv ist für die Dauer von 2 Monaten
giltig .

Rīgas biržas Banka.

Ja akkreditivs izdots uz valstīm ar dažādu valutu, tad pieņem
par pamatu vienu no tām, un izmaksas pārrēķina pēc kursa. Ban-
kas maksā naudu pret akkreditētās personas dubultkvīti; kvīts
duplikātu maksātāja banka iesūta mums līdz ar debetnotu. Izmak-
sātās sumas noraksta uz akkreditiva muguras un ja visa suma iz-
maksāta, tad akkreditivu ņem un iesūta emitentam atpakaļ. Ja
visa suma nav izņemta, tad akkreditivpersonai mājās pārbrāucot
te izmaksā neizņemto sumu pēc kursa.

Par kredita vēstulēm agrākā Krievijas valsts banka aprēķināja tā-
du pat proviziju kā par pārvedumiem + vēl 10 kap. par katru adre-
si (tik daudz maksāja ārzemju vēstule). Banka izsniedzot akkre-
ditivu ņem no akkreditētās personas tik daudz paraksta paraugu,
cik ir adreses un šos paraugus iesūta bankām.

Privatbankas par kreditvēstulēm proviziju neņem, jo iemaksu vi-
ņas saņem pilnā sumā pie akkreditiva izsniegšanas un ārzemju
bankas mūs debitē ar izmaksas dienām. Mums tādēļ akkreditiva
suma līdz izmaksai ir bezprocenta noguldījums.

Banka saņemot iemaksu uz akkreditivu, debitē kasi un kreditē ak-
kreditēto personu uz korespondenti "loro"; saņemot no ārzemes ban-
kas kvīts duplikātu un debeta notu, par naudas izmaksu mēs (banka)
debitejam korespondenti "loro" (akred. persona), kreditejam ār-
zemju banku uz korespondenti "nostro".

Par izdotiem pārvedumiem un akreditīviem banka avisē savus kores-
pondentus; pie akreditīviem līdz ar aviso banka izsūta adresa-
tiem akkreditētās personas paraksta paraugus. Ja pārvedums nav
izņemts vai akreditīvs neizlietots banka atmaksā naudu tikai pēc
tam, kad būs saņemts no korespondenta ziņojums, ka pārvedums nav
apmaksāts resp. pret akkreditiva atpakaļ atdošanu.

Jaunākais paveids akkreditiva virzienā ir t.s. CELOTĀJU ČEKI
(Traveler's check).

PREČU AKKREDITIVI

Deutschbank.

Danzig.

(732) Auftrags Lateksim Riga akkreditieren bei Ihnen unwiderruflich Baltische Zuckerraffinerie Danzig Neufahrwasser auf zw eihundert metrische Tons reinen weißen polnischen Kristallzucker Preis neun Pfund zehn Schilling Sterling per Tonne cif Danzig Versendung ersten falligen Dampfer nach Riga. Versicherung alle Risiken inklusive Kriegsrisiko.

Börsenbank.

Kara laikos un vispār, kad normalā saimniecības gaita apdraudēta vairums importa darījumu norit uz akkreditiva pamata.

Būtība ir sekoša: šejienes banka sava klienta uzdevumā akkreditē pie sava ārzemes korespondenta preces piegātāju firmu uz noteiktu vairumu nosūtāmās preces par noteiktu vienības cenu. Akkreditīvā jāparedz arī pārejie piegādes noteikumi. Ārzemes banka maksā naudu vienīgi uz dokumentu pamata (konosaments resp. frakts zīmes duplikats, polise un izcelšanās apliecība), neatbildot ne par preces kvalitāti, ne citiem varbūtīgiem defektiem. Tāpēc no svara ir arī preces nosūtītāja solvence. Mūsu izmaksas uzdevums pēc būtības ir aizdevums pret preci, kura ceļā un tāpēc mums jāprasa no pircēja iemaksa vismaz 33 1/3% apm. Pārejās 2/3 pircējam jāsamaksā (pēc Latv. bankprakses) 3 dienu laikā pēc preces pienākšanas. Ja klients šo prasību nevar pildīt, tad banka eventuāli aizdod viņam šo sumu kā "aizdevumu pret precēm".

PĀRVEDUMU UN AKKREDITIVU DAĻĀ VED 2 GRĀMATAS:

1. Bankas izdotie pārvedumi un akkreditīvi,
2. uz banku izdotie pārvedumi un akkreditīvi.

№ 1. Izdoto pārvedumu un akkreditīvu grāmata.

M d.	Uz kādu korespondentu izdots	№	Ordrs.	Suma.	Piezīmes

№ 2. Uz banku izdotie pārvedumi un akkreditīvi.

M d.	NO kāda korespondenta trasēts	Viņa №	Ordrs.	Suma.	Terminš.	Kad apmaksāts

VIRSGRĀMATVEDĪBAI SNIEDZAMIE PĀRSKATI:

1. Dienas apgrozījumu pārskats,
2. mēneša " " "

Dienas apgrozījuma pārskats.

Pārvedumu un akkreditīvu
Daļa

	Pārskats par	" "	194....
Mūsu izdotie pārvedumi	Ls	...
Uz mums " "	"	...
apmaksāti " "	"	...
izmaksāts pret anulētiem " "	"	...
<u>Korespondentu anuleti pārvedumi</u>	"	...
Iekaseta provizija		<u>Ls</u>	

Kopā Ls

Daļas vadītājs:

Mēneša apgrozījuma pārskati.

Vēl neapmaksāti uz mums izdotie pārvedumi

Kāds korespondents trūcis	№	Ordrs.	Suma.	Termiņš.

PĀRVEDUMU UN AKKREDITĪVU DALAS. APGROZĪJUMA ŠEMA.

№	Operācijas.	Debetā.	Kreditā.
1.	Banka izdod transfertus uz saviem korespondentiem	K a s e	Korespondents "nostro".
2.	Saņemts aviso par uz mums vilktiem pārvedumiem ...	Korespondenti 1018	"Akceptu" kants
3.	Šo mums aviseto pārvedumu apmaksā	"Akceptu" k-ts	K a s e
4.	Mēs izmaksājam atpakaļ naudu pret m/pašu izdotiem transfertiem (.№1.)	Korespondenti "nostro"	K a s e
5.	Korespondents anulē uz m/izdotos (avisetos) pārvedumus (.№ 2.)	"Akceptu" k-ts	Korespondenti "Loro"
6.	Saņemta provizija	K a s e	Proviziju k-ts

OPERACIJAS AR VĒRTĪBĀM ĀRZEMJU VALUTĀ (ārzemju daļa). Priekš šīm operācijām banka iekārto sevišķu "ārzemju daļu", kuru pārzin šīs daļas vadītājs ar palīgiem. Ārzemju daļa izdara sekošas operācijas:

1. pērk un pārdod:

- a) ārzemju banknotes un monetas,
- b) devizes, t.i. vekselus ārzemju valutā un ārzemēs maksājumus,

2. izdod uz ārzemēm un ārzemju valutā:

- a) akkreditivus,
- b) čekus,
- c) vekselus.

Ārzemju banknotas, monetas un devizes banka pērk un pārdod kā precī pēc kursa. Ārzemju akkreditīvi ir gluži tādi pat kā iekšzemes akkreditīvi, vienīgi viņi izrakstīti ārzemju valutā. Čeki uz ārzemēm ir līdzīgi iekšzemes pārvedumiem un viņus lieto kā maksāšanas līdzekli. Čekus pērk pēc kursa kā devizēs avista.

N.B. Ārzemju debitori mums parasti maksā ar čeku uz savu banku ārzemēs.

Bankas var izdot uz klientu vēlēšanos uz ārzemēm arī vekselus vēlāmā sumā un termiņā. Piem., klients pērk bankā vekseli Z 317.18.3 term. 4.IV 1940.g.. Bankai portfeli tādās devizes nebūs Z, viņa šo vekseli rada mākslīgi, trasejot uz savu korespondentu savu brīvo sumu vai kredita rēķinā. Šie nav darijuma vekseli (commercial bills), bet t.s. BANKIERA VEKSELI (bancers bills).

Pie čeku operācijas parasti rīkojas sekojoši:

1. šejienes banka tur uz konta pie sava ārzemju korespondenta brīvas sumas un velk čekus šo sumu robežās. Konts tad ir brīvs no provizijas,
2. Otrs kontu vešanas veids ir ja mēs izvedam operācijas caur korespondenti "Nostro" kontu. Te mēs slēdzam ar ārzemju korespondentu t.s. konto korenta līgumu, kurš paredz iespēju mums pie ārzemju bankas izmantot kreditu, vai nu kā blanko kreditu vai arī kā nodrošinātu kreditu. Te iespējami 2 gadījumi:
 - a) ja mēs savam korespondentam vispirms nosūtām inkasso dokumentus un tikai pēc viņu ienākšanas disponejam par šīm sumām, t.i. kreditu neizmantojam, tad šādu kontu sauc par "conto nostro ordinario".
 - b) ja mēs uz konto korenta līguma pamata izmantojam kreditu, tad runā par "conto nostro separato".

Visas operācijas ar ārzemju korespondentiem ieģrāmatojamas tāpat kā ar citpilsētu iekšzemes korespondentiem, vienīgā starpība ir, ka rēķini te vedami 2 valutās:

1. ārzemju valutā kā nesvārstīgā pamatvalūtā un
2. svārstīgā iekšzemes valutā pēc kursa.

Tāpēc katram kontam būs 3 ailes: ārzemju valuta, kurss, iekšzemes valūta.

Ārzemju operācijas var dot sekošus rezultātus:

1. kursa peļņa vai zaudējums,
2. provīzija (piem., uz preču akkreditīviem),
3. reņšu pieaugums uz devizēm kamēr viņas atrodas ceļā.

Priekš ārzemju operāciju ieģrāmatošanas virsgrāmatā atverami 2 konti:

1. bankai piederošas devīzes un ārzemju nauda,
2. korespondenti "nostro" (ārzemēs)

SAIMNIECĪBAS DAĻA

Šīs daļas uzdevums ir:

1. iegādāties, remontēt un uzglabāt inventāru,
2. apsūtīt kanceļa grāmatas, blanketas un kancelejas piederumus kā arī viņus uzglabāt.
3. uzturēt bankas lokālu kārtībā un tīrībā.

Saimniecības daļu uztic pilnvarotam pārzinim, kurš paraksta izmaksas un iemaksas ordrus uz kasi. Norēķini ar piegādātājiem cik tālu viņus tūlīt neapmaksā izvedami caur "dažādu personu un iestāžu kontu" (bez procentēm). Nodaļas pārzinis seko, lai šie sīkie norēķini neieilgtu, caur ko novērs nevēlamus pārpratumus. Saimniecības daļā ved 2 grāmatas:

1. inventāra grāmatu priekš iekārtas priekšmetu norēķināšanas,
2. veidlapu un kancelejas piederumu grāmatu.

§ 11.

KASES IEKĀRTA

Kase dalās 2 līdz 3 daļās:

1. naudas kase,
2. fondu kase,
3. maiņas kase (cambio).

NAUDAS KASE. Kā viņas vārds norāda, šīs kases uzdevums ir saņemt iemaksas, izdarīt izmaksas un uzglabāt atlikumu drošā vietā. Naudas kasi savukārt var šķirot kā:

1. iemaksas kasi,
2. izmaksas kasi un
3. virskasi

Pirmo kasu funkcijas raksturotas caur viņu nosaukumu.

Virskases uzdevums ir ikdienas operacijām beidzoties sagrupēt dienas apgrozījumus kopsumās, izvest saldo to nokontrolēt un uzglabāt. Iemaksas un izmaksas izdaramas vienīgi uz daļu izdo- to ordru pamata; retos gadījumos ordri varētu atvietot cits do- kuments - vēstule u.c. Iekams kase naudu saņem vai maksā, ordri nododami KASES KONTROLIERAM, kurš viņus pārbauda un ievēd savos iemaksu resp. izmaksu pārskatos.

Iemaksu (resp. izmaksu) pārskats.

Tekošu rēķinu daļa	Termi- netie bezter- miņa nogul- diju mi	Dis- kon- ta daļa	Vērts- papi- ru daļa	Termi- netie aizde- vumi	Spec. tek.rēķ. "on call"	Ārzemju daļa	Pārve- dumu un akkredi- tivu daļa	Saim- niecī- bas daļa	Suma		Suma		Suma		Suma		
									Dok.	Suma	Dok.	Suma	Dok.	Suma	Dok.	Suma	

Iemaksas un izmaksas pārskati ir gluži līdzīgi, vienīgi viņus izvēlas dažādās krāsās. Kases kontroliers pārbauda ordrus, tos ieraksta savos pārskatos un uz ordriem uzraksta savus (šifrus), inicialus, pēc kam ordrus izsniedz attiecīgiem kasieriem.

Iemaksas kases liniatura

" " 194

Ordra №	Dokuments.	N	No kā nauda saņemta	S u m a

Izmaksas kase

" " 194

Ordra №	Dokuments.	N	Kam nauda izmaksāta.	S u m a

Dienai beidzoties atsevišķas daļas iesniedz kases kontrolierim kases pārskatus par viņu aizdotiem ordriem, tāpat iemaksas un iz- maksas kase līdzīgus pārskatus iesniedz kontrolierim. Kases kon- troliers salīdzina attiecīgs skaitļus ar saviem pārskatiem un apstiprina operaciju norises pareizību. Tagad visu materialu

nodod galvenam kasierim, kurš operācijas ieraksta virskasē pēc kontiem kopsumās un izved saldo. Visbeidzot dokumentus nodod virsgrāmatvedim pret viņa kvitejumu virskasē.

VĒRTSPAPIRU VAI FONDU KASE. Šīs kases uzdevums ir pieņemt, izsniegt atpakaļ un uzglabāt visāda veida vērtspapirus, kā bankai piederošus tā svešus. Kases uzdevums arī ir termiņā nogriezt kuponus un tos nodot kasē apmaiņai naudā, tāpat sekot tiražam un iekasēt tiražētos gabalus. Fondu kase uzdod naudas kasei nodot naudas kasē specifikāciju kādi konti ar kādām sumām kreditejami. Visas operācijas izdriamas ne citādi kā uz ordru pamata. Norēķini viscaur vedami papīru nominalvērtībā (skontraģija - vairuma norēķins).

FONDU KASE VEDAMAS 3 GRĀMATAS:

1. žurnāls, kā chronologisks ierakstījums, ar apzīmējumu kādi papīri debītejami vai kreditejami un kam šie papīri pieder,
2. vērtspapīru grāmata, kurā priekš katras šķirnes papīru ierīkojams atsevišķs konts,
3. vērtspapīru īpašnieku reskontrs, kurā atverami konti mūsu deponentiem - klientiem.

№ 2. Vērtspapīru (šķirņu) grāmata.

Portfelī : Latvijas Banka, Banklājs, Bk; Londonā uz "on call"							
M d.	D/K	Nominalvērtība	D/K	Nominalvērtība	D/K	Nomialvērtība	

Šinī grāmatā atverams k-ts katrai papīru šķirnei, un vajadzības gadījumā vairākas ailas pēc papīru atrašanās vietas. Pēc katra apgrozījuma tūlī izved saldo pēc štafeles.

№ 3. Vērtspapīru īpašnieku reskontrs.

Arī vedams tikai nominalvērtībā. Šo t.s. vērtspapīru beznaudas apgrozību bankas virsgrāmatā neieraksta.

VIRSGRĀMATVEDĪBA

Virsgrāmatvedības uzdevums sakopot visus bankas darījumus vienkopus un sastādīt pārskatu par uzņēmuma stāvokli un darbības gala rezultātu. To panāk vedot virsgrāmatvedībā divejāda veida grāmatas:

1. pamatgrāmatas,
2. palīggrāmatas.

Pamatgrāmatas kopo apgrozījumus visā visumā; palīggrāmatas turpretim apraksta atsevišķas operācijas sīkumos - detaļos.

PAMATGRĀMATAS IR 2:

1. chronologiskais žurnals,
2. sistematiskā virsgrāmata.

Žurnalu sastāda parasti vairāki darbinieki uz t.s. žurnāla lapām, kuras vēlāk sakopo un īsumā ieraksta tīrā žurnālā. Virsgrāmatās k-ti izvēlami atbilstoši operāciju būtībai un reiz izvēlēto nomenklaturu tad arī turpmāk stingri ievēro.

PALĪGGRĀMATAS sauc arī par specialām vai paralelām grāmatām, bet šķiet kā šie nosaukumi nav sevišķi izdevīgi. Palīggrāmatas attiecībā pret pamatgrāmatām var šķirot 2 grupās:

1. palīggrāmata ar iepriekšējiem ierakstījumiem APRIORI un
2. palīggrāmatas ar papildus ierakstiem A POSTERIORI.

A priori grāmatas vedamas attiecīgās daļās un viņās vispirms kā "prima nota" nonāk operāciju apraksti, pēc kam tikai sumas ienāk virsgrāmatā. Šurp attiecas visas operatīvo daļu grāmatas.

A posteriori grāmatas vedamas virsgrāmatvedībā, jo te nav nekādu tiešu sakaru ar klientiem. Piem., korespondentu reskontri, renšu grāmatas, komisijas grāmata, tekošo izdevumu specifikācija u.t.t.

KONTU GRUPEJUMS. Visus virsgrāmatas kontus var iedalīt 3 grupās:

1. konti, kuriem vedamas iepriekšēju ierakstījumu palīggrāmatas,
2. konti ar papildus palīggrāmatām,
3. konti bez palīggrāmatām.

Pirmo divu grupu k-tu virsgrāmatā ieraksta īsi, jo detaļus mēs atrodam palīggrāmatās, trešās grāmatas k-ti vedami virsgrāmatā ar tekstu (skripturu).

A PRIORI KONTI (t.i. ar iepriekšēju ierakstījumu palīggrāmatām)

1. kases k - ts,
2. vienkāršie tek.rēķini (einfaches giro c^{to})
3. noteiktie " " (bedingtes ")
4. terminētie noguldījumi (Terminierte Einlagen)
5. beztermiņa " (Einlagen auf Ruf)
6. diskontētie vekseli portfeli,
7. " " pie korespondentiem,
8. " " rediskontā,
9. " " depozitā "on call,"
10. Protestētie vekseli,
11. Diskontēto vekselu kreditori,
12. Ieprasīto " "
13. Depozīta vekseli,

14. deponenti,
15. komisijas dokumenti portfeli,
16. " " pie korespondentiem,
17. inkasso komitenti,
18. Bankai piederoši vērtspapiri,
19. Rezerves kap. vērtspapiri,
20. Vērtspapiru pirkšana un pārdošana komisijā (klienta uzdevumā)
21. diskonteti kuponi un tiražeti vērtspapiri,
22. termineti aizdevumi pret garantētiem % papiriem,
23. " " " negarantētiem "
24. speciāli tek. rēķ. "on call",
25. uz banku izdoti pārvedumi,
26. bankai piederošas devizes un ārzemju nauda,
27. inventara k-ts,

Visi šie konti ir sīki analizēti pie attiecīgo operāciju apskates un dienas pārskati dod gatavus skaitļus priekš virsgrāmatvedības:

A POSTERIORI KONTI - kontu grupa; kuriem vedamas palīggrāmatas a posteriori.

28. Tek. rēķ. citās iestādēs (kreditistādēs),
29. korespondenti "nostro",
30. " " "loro",
31. " " "nostro" ārzemēs,
32. dažādu personu un iestāžu k-ts,
33. rediskonta un relombarda k-ts,
34. renšu k-ts,
35. proviziju k-ts,
36. tekošu aizdevumu k-ts,
37. atmaksājamo izdevumu k-ts,
38. nākamā gada renšu k-ts,
39. " " tekošie izdevumi,

Priekš katra no šīs otras grupas K-tiem vedama virsgrāmatvedībā palīggrāmata ar līdzīgu nosaukumu

KONTI BEZ PALĪGGRĀMATĀM - III kontu grupa -

40. akciju kapitāla kants,
41. akciju kants
42. iemaksas uz akcijām,
43. rezerves kapitāla k-ts,
44. dividendes k-ts,
45. agrāko dividendes k-ts,
46. nesadalītās peļņas atlikums,
47. izmaksājamās noguldījuma rentes,

- 48. 5% valsts nodoklis,
- 49. 0,396% valsts nodoklis,
- 50. zaudejumu un peļņas k-ts,
- 51. deficita k-ts.

№ 28. Tekoši rēķini citās kredītiestādēs. Šinī grāmatā atverami konti bankām (t.i. īstermiņa kredītiestādēm), kurās mēs turam savus brīvos līdzekļus uz tek. rēķ. Iemaksas un izmaksas pārziņ galvenais grāmatvedis. No vienas puses viņš seko, lai kasē būtu pietiekoši naudas tekošām izmaksām; no otras puses jāskatas, lai lielas sumas kasē negulētu bez darba. Pie gada slēguma mēs renšu aprēķinu saņemam no attiecīgām bankām kā konta izvilkumu. Ir ieteicams arī mums pašiem iekārtot valīdešanas aili un tekoši izrēķināt renšu skaitļus. Tad gada beigās mēs ātri varam nokontrolēt piesūtīto aprēķinu pareizību.

§ 12.

KORESPONDENTU KONTI

№ 29. KORESPONDENTI "NOSTRO" Šis ir iekšzemes citpilsētu bankas komisjonāres, kuras izpilda m/ uzdevumus. Katram komisjonāram atverams k-ts, pie kam galīgie ieraksti būs iespējami pēc tam, kad mēs saņemsim avīso par mūsu uzdevuma izpildīšanu un attiecīgo sumu valīdešanu. Tāpat gada norēķinus mēs saņemam no mūsu komisjonāriem, viņi sūta m/ k-ta izvilkumu. Ir ieteicams arī mums tekoši aprēķināt dienas un renšu skaitļus, lai pēc konta izvilkumu saņemšanas ātri un viegli to būtu iespējams nokontrolēt.

"Nostro" konti var būt divejādi:

- 1. nostro "ordinario", ja mēs vispirms dodam inkasso uzdevumus un tikai pēc tam disponejam par ienākušām sumām, t.i. mēs kredītu neizmantojam.
- 2. nostro "separato", ja uz kontokorenta līguma pamata mums atvērts zināms kredīts (nodrošināts vai blaķņ kredīts).

Nostro attiecības bilancē, tāpēc var parādīties kā aktivā, tā pasīvā pēc sekošas šemas:

Bilance.

<u>Aktivs</u>	<u>Pasivs</u>
Korespondenti "Nostro"	Korespondenti "Nostro"
Brīvas sumas mūsu rīcībā ... Ls ...	mums debitētās sumas ... Ls ... (m/ parāds)

Par aktīviem atlikumiem mēs saņemam zemu renti, par pasīviem mums jāmaksā daudz augstākas rentes, parasti kā par aizņēmumiem. Galvenā grāmatveža uzdevums ir pārvest aktīvos saldus m/ parāda nosegšanai, izvēloties lētāko un ērtāko pārveduma veidu. Ja mums ar korespondentu panākta vienošanās par saldo periodisku izlīdzināšanu, tad šāds līgums ieturams visos sīkumos, kaut arī lai iz-

vairītos no nepatīkamiem "atgādinājumiem".

№ 30. KORESPONDENTI "LORO". Šeit atverams citām iekšzemes un ārzemju bankām m/ komitentēm, t.i. mēs esam komisionari. Norēķini principiāli vedami vienīgi m/ valutā.

Bilance.

Korespondenti "Loro" viņu parāds pie mums (% likme par aizdevumiem)	Korespondenti "Loro" brīvas sumas viņu rīcībā... (zema % likme)
---	---

Šinī grāmatā atverami k-ti mūsu komitentiem, t.i. citām iekšzemes bankām. K-tu šemā pievienojama valīdešanas aile. Iegrāmatojums izdara uz izsūtamo dokumentu pamata, t.i. no vēstulu kopijām. Slēguma kontokorentus sastādam mēs un tekoši izrēķinām renšu skaitļus. Loro k-ti ir divejādi:

1. nodrošinātie konti,
2. nenodrošinātie jeb blanko krediti.

Pie nodrošinātiem k-tiem kā nodrošinājumu pieņemam drošas ķīlas pret kurām banka parāsti izsniedz aizdevumus. Aizdevuma rentes visā visumā likmes ziņā pieskaņojamas loro kontiem. Pie blanko kreditiem statuti parēdz, ka viņu kopsuma nedrīkst pārsniegt 1/10 no bankas pamata + rezerves kapitāla. Attiecībā uz loro k-tiem

virsrēķinātvedis seko, lai:

1. nodrošinātie konti atbilstu kontokorenta līgumam, t.i. lai korespondentu parāds nebūtu pārsniegts un viņš noteikti ieturētu noslēgto noseģuma kārtību,
2. pie blanko kreditiem jāseko, lai viņu kopsuma nepārsniegtu minēto 1/10% no bankas kap, kā arī lai korespondenti stingri ievēro periodisko kontu izlīdzināšanu.

N.B. Par nenoseģtām sumām ārzemju bankas parāsti uzrēķina ekstra provīziju (1%).

Loro k-tus uz augšminētā iedalījuma pamata var šķirot kā "loro ordinario" tā arī "loro separato". Loro atlikumi bilancē parādas kā aktīvā tā pasīvā (skat. semu).

Ja "loro" pasīvā uzrāda lielas sumas, tad tas nozīmē uzticību m/ bankai, pie kam šī nauda ir lēta.

№ 31. KORESPONDENTI "NOSTRO" ĀRZEMĒS. Šī grāmata vedama tāpat kā "nostro" iekšzemē ar vienīgo starpību, ka norēķini vedami divejadā veidā: t.i. ārzemju kā pamatvalūtā, un mūsu naudā pēc kursa. Šie konti pie slēguma var dot vai nu kursa peļņu, vai zaudējumu. Visi citi paņēmieni, kā piem., validēšana, renšu skaitļu tekošs izrēķins etc. tādi paši kā pie "Nostro" iekšzemē.

№ 32. DAŽĀDU PERSONU UN IESTĀŽU GRĀMATA. Šinī reskontrā atverami personalkonti privatpersonām un iestādēm, kurām bankā nav ne tekoši rēķini, ne korespondentu konti. Šie norēķini attiecas galvenokārt uz piegādātājiem, tad arī atlikums pēc likvidācijas un tml. Par šīm pārejošām sumām banka rentes nemaksā. Galvenā grāmatveža uzdevums ir sekot, lai šie atlikumi neieilgtu, kā kārtības labad, tā arī, lai neceltos varbūtēji zaudējumi.

№ 33. REDISKONTA UN RELOMBARDA GRĀMATA. Še atverami konti kā emisijas bankai, tā arī citām lielajām akciju bankām, kurās izmantojam kreditu vai nu pārdiskontejojot savu portfeli, vai pārklājot m/ lombardētās preces. Disponentam jābūt skaidrībā par mūsu saistībām un termiņiem, tāpēc katrai mūs kredītejošai bankai jāatver k-ti pēc aizņēmuma veida, piem., rediskonts; "on call"; re-lombards.

№ 34. RENŠU GRĀMATA

№ 35. PROVIZIJU GRĀMATA. Šinīs abās grāmatās:

1. jāšķiro rentes kā saņemtās tā maksātās un tāpat saņemtas un tāpat maksātās provizijas,
2. jāspecificē renšu un proviziju sadalījums, t.i. cik saņemtas resp. cik maksātās rentes par diskontu "on call", par korespondentu k-tiem u.c. veidiem, gluži tāpat provizijas. To viegli panāk atverot renšu resp. proviziju grāmatā at-tiecīgus norēķinus.

Šīs grāmatas vedamas virsgrāmatvedībā, taisot iz dokumentiem at-tiecīgos izrakstus. Sevišķi proviziju grāmata dod interesantus slēdzienus par to, vai te ir runa par faktiskiem pakalpojumiem, vai uzrēķins virs pielaistās likumīgās renšu normas.

§ 13.

TEKOŠI IZDEVUMI UN BUDŽETS

№ 36. Tekošu izdevumu grāmata

Šinī grāmatā jāspecificē izdevumi pēc noteiktas nomenklaturas. Ik gadus kārtējā pilnsapulce apstiprina budžeta projektu ar tie-sību no tā par 5 - 10% atkāpties, ja tas vajadzīgs.

BUDŽETA paragrafi var būt sekoši:

1. atalgojums vēlētiem darbiniekiem,
2. algas darbiniekiem uz brīva līguma pamata,
3. braukšanas un reprezentācijas naudas,
4. telpu īre, apsildīšana, apgaismošana,
5. tirdzniecības zīmes un citas nodevas,
6. iespieddarbi: gada pārskati, bilances, sludinājumi,
7. pasts, telegrafs un telefons,
8. kursa ziņas un periodiski izdevumi,
9. kantorgrāmatas, blanketas un kancelejas piederumi,
10. notara un tiesas izdevumi, zīmogmarkas,
11. biblioteka,
12. siltas brokastis ierēdņiem.

ierēdņi, katrs savu daļu uz t.s. žurnāla lapām. Galvenais grāmatvedis šīs lapas eventuali izlabo un apstiprina. Tagad lapas nododamas attiecīgo palīggrāmatu vedējiem, kuri lapās taīsa atsauksmes par izdarītiem ierakstiem. Pēc pabeigta darba žurnāla lapas nodod TĪRĀ ŽURNĀLA rēķinvedim. No tīrā žurnāla tad seko pārnesumi virsgrāmatā. Pie šādas kārtības darbs rit tekoši un nav jāgaida kamēr pamatgrāmatas atsvabināsies.

Žurnāla lapas par katru mēnesi sakopo un liek iesiet, caur ko viņas gūst glītu veidu.

VIRSGRĀMATVEDĪBA SASTĀDA TRĪS VEIDA PĀRSKATUS

1. dienas pārskatu, pirmā kārtā priekš bankas vadības. Šis pārskats tad aptver svarīgāko k-tu apgrozījumus un saldus, lai disponenti zinātu kā turpmāk rīkoties. Var šādu dienas pārskatu sastādīt kā pilnīgu ik dienas bilanci, kā to dara Latvijas banka. Tāpat filiales iesūta centrālei pilnīgas bilances,
2. mēneša bilances, pēc valsts saimniecības dep - ta banku nodarītas dotas šemas. Šāda vienveidīga šematizēšana atvieglo kopbilances sastādīšanu pa visu valsti,
3. gada pārskatā, Tam jā sastāv no 2 slēguma k-tiem, t.i.
 - a) slēguma bilance,
 - b) zaudējumu un peļņas k-ts, kuriem pievienojams izraksts no pilnsapulces protokola, kad gada pārskats pieņemts. Praksē gada pārskatus publicē brošūras veidā, kurā bez minētā slēguma k-tiem ievieto tabulas par svarīgākām operāciju nozarēm.

Aktīvs Debitori	Mēneša bilnace 29. februarī 1940.g.	Pasīvs Kreditori
1. Kase ...	Ls ...	1. Akciju kapitālā ^{pamata} konts Ls...
2. <u>Tekoši rēķini:</u>		2. Rezerves kapitāls.
Latvijas banka Ls		
Pasta krājkasē "		
privatās kredītiestādēs "	"	
3. Diskonteti vekseli ar ne mazāk kā 2 parakst.	"	3. Specials rezerves kapitāls.
4. Diskonteti solo vekseli nodrošināti	"	4. <u>Amortizācijas fonds:</u>
		immobilijiem Ls...
		kust. mantībai " Ls
5. Diskonteti kuponi un tiražeti % papīri	"	5. Nesadalītas tīrpeļņas atlikums "
6. Immoibilu k-ts	"	6. Noguldījumi:
		a) tek.rēķini
		a vienkāršie Ls
		noteiktie " "
		b) terminētie noguldīj. "
		c) bezterm.noguld. "
7. <u>Kustama mantība</u>		7. Rediskonts un relombards.
kantora iekārta Ls	"	
seifi "	"	

8. <u>Terminētie aizdevumi</u> pret garant. % pa- pir. Ls... pret negar. % pap. " precēm "	8. <u>Spec. tek. rēķ. "on call"</u> Pret % papiriem Ls ... " vekseliem "
9. <u>Spec. tek. rēķ. "on call"</u> pret garant. % pa- pir. Ls... pret negar. % pap. " precēm " " vekseliem "	9. <u>Korespondentu konts:</u> a) <u>korespodents "loro"</u> brīvas sumas viņu rīcībā Ls... b) <u>korespodents "Nostro"</u> un debitētas sumas (nodrošinātas un blanko) "..." (sveša nauda).
10. <u>Bankai piederošie % pa- piri</u> garantētie % papiri Ls... negar. " " "	10. <u>Uz banku izdotie pārvedumi Ls...</u> (akceptu k-ts)
11. <u>Rezerves kapitāla % papīri</u>	11. <u>Izmaksājamās noguldījuma rentes</u>
12. <u>Kursa operācijas:</u> devizes Ls... ārzemju nauda un kuponi "	12. <u>Neizmaksāta dividende Ls...</u>
13. <u>Bankas korespondenti</u> a) <u>korespondenti "loro"</u> viņu parāds pie mums nodrošināts ar: ~) garant. % papīri Ls... negar. " " " precēm un preču dokumentiem " vekseliem " /) blanko krediti " Ls b) korespondenti "nostro" brīvas sumas m/ rīcī- b-ā Ls	13. <u>Sanemtas rentes un komisija LS...</u>
14. <u>Protestētie vekseli Ls...</u>	14. <u>Komitenti (skat. Aktivā № 17.)</u>
15. <u>Tekoši izdevumi</u>	15. <u>Deponenti (" " " 18.)</u>
16. <u>Atmaksājami izdevumi Ls</u>	16. <u>5% (un 0,396%) valsts nodokl.</u> Ls...
17. <u>Komisijas dokumenti Ls</u>	17. <u>Pārejošas sumas</u> "
18. <u>Depozīta vekseli "</u>	
19. <u>Komisijā pirkti un pārd. % papīri Ls</u>	
20. <u>Provīziju konts "</u>	
21. <u>Renšu konts "</u> <i>Pareizs sumu konts</i>	

VALSTS NODOKĻI PIE BANKAS GADA SLĒGUMA

Pamats. Likums par tirdzniecības-rūpniecības nodokli - V.V. 290 № 20. XII 1924.g. līdz ar pārgrozīj. un papild. (skat. Nodokļu likumos). Šis nodoklis ir trejāds priekšs uzņēmumiem, kuriem jānodod atklāts pārskats par savu darbību:

1. Tirdzniecības un rūpniecības zīmes
2. Nodoklis no kapitāla
3. Procentuālais peļņas nodoklis.

MAKSA PAR TIRDZNICĪBAS UN RŪPNIECĪBAS ZĪMI. Tirdzniecības zīmju kategorijas kredītiestādēm (un apdrošināšanas uzņēmumiem).

Zīmes kategorija	Pamatskaitlis latos.	Zīmju gada maksa		
		Valstij par labu	Pašv. iest. par labu	Kopā
I	Pāri par Ls 1.000.000,-	300,-	300,-	600,-
II	no 50.000 - 1.200.000,-	150,-	150,-	300,-
III	no 200.000-500.000,-	75,-	75,-	150,-
IV	no 50.000 - 200.000,-	40,-	40,-	80,-
V	no 10.000 - 50.000,-	15,-	15,-	30,-
VI	līdz 10.000	5,-	5,-	10,-

KAPITĀLA NODOKĻI ņem par katru nodokļa gadu, pamatojoties uz uzņēmuma pārskatu par notecejušo operāciju gadu, kas izbeidzies iepriekšējā kalendārā gadā.

No uzņēmumiem, kas noslēguši pārskata gadu:

1. bez peļņas vai ar peļņu zem 0,50% no kapitāla, nodokli aprēķina 1/4% apmērā no kapitāla,
2. no uzņēmumiem, kuru apliekama peļņa ir 0,50% un vairāk - 1/2% apmērā no kapitāla.

No aprēķināta nodokļa atskaita par tirdzniecības un rūpniecības zīmi par to pašu nodokļa gadu samaksāto pamata nodokli 50% apmērā no kopsumas.

PROCENTUĀLO PEĻNAS NODOKĻI (skat. par Nodokļu likumi § 291 V pielikums) par katru nodokļa gadu ņem Nodokļa likumos paredzētā kārtībā no peļņas notecejušo darbības gadu, kas izbeidzies iepriekšējā kalendārā gadā.

Tā, ja

Pelņas samērs pret pamatkapitālu procentos, pāri par 0,00 līdz 0,25	Procentuala pelņas nodokļa norma procentos 4%
.....
8,00 - 8,25 7%
.....
19,74 - 20,00 11,50%

Uzņēmumi, kuru tīra peļņa pārsniedz 20% no to pamatkapitāla, maksā 11,5% no visas peļņas un bez tam vēl 1/2% no tās peļņas daļas, kura pārsniedz 20% no minētā kapitāla.

Ar procentualo pelņas nodokli applicamos uzņēmumus applic vēl ar nodokli vietejām pašvaldībām par labu, ņemot to kā piemaksu pie procentualā pelņas nodokļa 50% apmērā, pie kam lauku pašvaldībām pienākušās nodokļu piemaksas ieskaita valstij par labu ņemamām procentualām pelņas nodoklim.

Bez šiem nodokļiem būtu vēl atzīmējams § 285 (1938.g. nodokļu likumos), kurš paredz maksimālos atskaitījumus no uzņēmuma ienākumiem pārvaldes locekļiem: tā gada atalgojumus (algas tantjemas u.tlm.) uzņēmuma pārvaldes loc. (valdei, padomei u.c.) katrai personai ne vairāk kā Ls 7.500 gadā, pie kam uzņēmuma gada izdevumi šim mērķim nedrīkst pārsniegt 10% no kapitāla, ja pēdējais nepārsniedz 200.000 lat. Ja kapitāls pārsniedz 200.000 ls, bet nepārsniedz 500.000 ls, tad 20.000 latu un bez tam 5% no tās kapitāla sumas, kas pārsniedz 200.000 lat. Ja kapitāls pārsniedz 500.000 latu, tad Ls 35.000,- plus 3% no sumas, kas pārsniedz 500.000 u.c.

GADA PĀRSKATS

Kā agrāk atzīmēts gada pārskatam jā sastāv no 2 slēguma k-tiem:

1. slēguma bilances,
2. peļņas un zaudējuma k-ta.

Šiem kontiem vēl pievieno izrakstu iz pilnsapulces protokola, kurā sapulcē gada pārskats pieņemts. Tādā veidā arī iespējama publikācija finanču ministrijas oficiozā "Economista". Praksē gada pārskatu publicē brošuras veidā un tanī ietilpina:

1. ievadu, ar pārskatu gada saimnieciskās konjunkturas raksturojumu un komentāriem par slēguma rezultātiem,
2. tabulu veidā atsevišķu svarīgāko k-tu specifiku, t.i. apgrozījumus un rezultātus,
3. galā slēguma k-tus.

Gada slēguma šema ir paredzēta ar 1925.g. valdības rīkojumu par kredītiestāžu gada pārskatiem (V.V. 26, 1925.g.). Economista ekspedīcijā ir pārkamās gada pārskatam iespiestas brošuras.

GADA PĀRSKATA BILANCES ŠEMA

1. Kases konts.

Aktivi konti:

Atlikums uz 1939.g. 1. janv.	Ls ...
Gada laikā iemaksāts	"
	<hr/>
	Ls ...
gada laikā izmaksāts	"
	<hr/>
Atlikums uz 1. I 1940.g.	Ls ...
	<hr/> <hr/>

2. Tekošs rēķins Latvijas Bankā.

Atlikums uz 1. I 1939.g.	Ls ...
Gada laikā nomaksāts	"
	<hr/>
Gada laikā izņemti	Ls ...
	<hr/>
Atlikums uz 1. I 1940.g.	Ls ...
	<hr/> <hr/>
Augļi bankai par labu	Ls ...
	<hr/> <hr/>

3. Tekošs rēķins citās kredītiestādēs tāpat kā tab. № 2.

4. Ārvalstu monētas, čeki un vekseli - kā iepriekšējā tabele.

5. Vērtspapīri.

Saldo 1. I 1939.g.	Ls ...
Gada laikā pirkti	"
	<hr/>
	Ls ...
Gada laikā pārdoti	Ls ...
	<hr/>
Saldo 1. I 1940.g.	Ls ...
	<hr/> <hr/>
Augļi bankai par labu	Ls ...
	<hr/> <hr/>
Kursa peļņa	Ls ...
resp. zaudējums	" ...
	<hr/>

Bankas vērtspapīru specifikācija uz 1. I 1940.g.

Nominalā vērtība	Vērtspapīru nosaukums	Kurss 31.XII 39.	Efektīvā vērtība	
			Ls	s
	a) Rezerv. kap. vērtspapīri:			
	1) :::::::::::			
	b) Apgrozības kap. vērtspapīri:			
	α) garant. % papīri			
	β) negār. % papīri			

6. Diskonteti solo vekseli.

Apgrozība
saņemtās rentes

7. Diskonteti darijuma vekseli.

tāpat kā iepriekš

8. Protestetie vekseli.

Apgrozība
status l. I 1940.g.

9. Aizdevumi.

Apgrozība, rezultats, nodrošinājumu specifikacija.

a) pret vērtspapiriem,

b) pret hipotekarām obligacijām etc.

10, 11, 12. Spec. tek. rēķ. "on call"

a) pret vērtspapiriem

b) pret precēm

c) pret vekseliem.

13. Akreditivi.

Apgrozība un rezultati.

14. Korespondenti "Nostro".

a) ārzemju korespond. ar eventualu kursa peļņu resp. zaud.

b) iekšzemju korespond.

Apgrozība rezultats.

15. Korespondenti "Loro".

Tāpat kā iepriekš, (XIV)

16. Nekustama manta.

Ekspluatācija un ienesīgums.

17. Inventars.

Apgrozība, amortizācija un sastāvs ultimā.

18. Seifi.

Saņemta maksa no skapīšu īrniekiem un par uzglabāšanu, pretīm stādot tiešos izdevumus un amortizāciju.

19. Atmaksājami izdevumi.

Statistisks kants.

20. Maksātas rentes un šo renšu specifikacija.

Rediskonts, relomb ards etc.

21. Izstāvošas rentes, vēl iekasējamas.

22. Pārejošas sumas.

Pie šī konta jāpieiet ar uzmanību un jāpārbauda šī konta specifikacija.

N.B. Francijas bankas vekseļu sastāvu specifificē ne tik vien pēc sumas, bet arī pēc gabalu skaita, notā var taisīt slēdzienu kāda ir diskonteto vekseļu caurmēra summa un vai banka strādā ar nedaudziem, bet lieliem klientiem jeb gājuši plaši tautā. Tāpat arī pie tek. rēķiniem interesanti konstatēt uz banku vilkto čeku skaitu un čeka caurmēra sumu, no kā var slēgt par bankas popularitāti plašās aprindās. Līdzīgi vērtējama arī korespondēnce.

Pasīvie konti.

1. Akciju kapitāls.

Sastādas no akcijām a 00 Ls ...
(jaunas emisijas resp. tiražas)

2. Rezerves kapitāls.

Sastāvs uz 1. I 1939.g. Ls ...
Pieaugums caur rezerves kap.
vērtspapīru rentēm " ...

Pieskaitījums no slēguma ga- Ls ...
da tīrās peļņas 10% " ...

Saldo uz 1. I 1940.g. Ls ...

3. Speciali rezerves kapitāli.

Apgrozība un saldo
N.B. Šis kapitāls ir akcionaru brīvā rīcībā.

4. Ierēdņu pensijas un pabalsta kapitāls.

(pirmie četri konti ir bankas pašas kapitāli).

5. Noguldījumi uz noteiktu laiku.

Apgrozība, saldo un rentes nogulditājam par labu.

6. Noguldījumi uz nenoteiktu laiku; - beztermiņa.

Apgrozība, rentes.

7. Tekoši rēķini.

a) vienkāršie tek. rēķ.

b) noteiktie " "

Apgrozība, saldo un pieaugošās rentēs.

8. Rediskontēti vekseli (pārķīlāti).

a) Latvijas bankā

b) citās kredītiestādēs

Apgrozība, sastāvs un cik latu samaksātas rediskonta ren-
tes.

9. Relomb-ardetas (pārķīlātas) preces un preču dokumenti.

a) Latvijas bankā

b) citās kredītiestādēs.

Apgrozība, atlikumi un rentes.

10. Pārķilāti vērtspapiri un citi dokumenti.

... kā augšā.

11. Speciali tek. rēķ. "on call".

- a) pret vekseliem
- b) pret precēm un preču dok.
- c) pret vērtspapiriem
 - α) garantētiem
 - β) negarantētiem

tāpat kā iepriekšējos k-tos .

12. Izmaksājamās noguldījuma rentes.

Aproziība.

13. Valsts nodokļi.

5% valsts nod. 0,396% v. nod.

14. Neizmaksāta dividende.

Aproziība un sekošana 10 g. noilgumam.

15. Pārejošas sumas.

Dažādi kreditori. Šīs sumas nav sīki specificejamas, jo kreditori paši pratīs sargāt savas intereses.

Slēguma bilance sastādama pēc parastās mēneša bilances šemas.

ZAUDEJUMU UN PELNAS KONTS

<u>Zaudēts:</u>		<u>Pelnīts:</u>
a) <u>uz renšu konta</u>		a) nesadalītās peļņas atlikums
par noguldījumiem	Ls ...	b) saņemtās rentes
par tek. rēķiniem	" ...	par diskontu, par "on call"
par rediskontu un	" ...	kontiem, par preču lombardu,
relombardu	" ...	korespondentu k-tiem, no-
par bankas izmantotiem	" ...	guldījumiem, par vērtspa-
"on call" kredītiem	" ...	piriem.
pieskaitīti augļi re-	" ...	c) provizijas
zerves kap.	" ...	d) kursa peļņa
b) <u>norakstījumi</u>		uz valutu un vērtspapiriem
protestēti vekseli		e) dažādi ieņēmumi
šaubīgās prasības		norakstītu prasību atmaksa,
kursa zaudējumi		seifi
vērtspapiri		f) d e f i c i t i
amortizācija		
c) <u>tekoši i zdevumi un nodokļi</u>		
d) <u>t i r ā p e ļ ņ a</u>		

1939.g. peļņas sadalījuma projekts.

Norēķina gada tīrā peļņa		Ls ...
10% rezerves kapitālam	Ls ...	
<u>Tantjemas</u>		
specificetas	"	
Peļņas nodoklis	"	
6% dividendes	"	
ziedojumi	"	
% papildu dividende	"	
% spec. rezerves kapitālam	"	Ls ...
		<hr/>
		Ls ...
Nesadalītais peļņas atlikums		<hr/> <hr/> Ls ...

§ 14.

TIRDZNICĪBAS SABIEDRĪBAS UN
RAKSTURĪGĀS IEZĪMES VIŅU RĒ-
KINVEDĪBĀ

Kā normas šē krīt svarā tirdzniecības nolikuma un vispārīgā civillikuma attiecīgie § §, tāpat arī izstrādātie normalstatuti. Tirdzniecības sabiedrības pretstatā vienpersonas uzņēmumiem nodibinas ar nolūku palielināt kapitālu. Apvienotie dalībnieki veid uzņēmumu zem kopējas firmas. Sabiedrības darbība var attiekties uz tirdzniecību, rūpniecību, apdrošināšanu, transportu u.t.t. Dalībnieku savstarpējās attiecības noteic sabiedrības līgums, kuru var slēgt uz noteiktu laiku vai arī bez termiņa līgumu.

Sabiedrības līgums ir registrojams Apgabaltiesas firmu reģistrā, pie kam uzdodami:

1. sabiedrības veidi,
2. atklāto dalībnieku vārdi, uzvārdi un kluso dalībnieku ievestās kapitāla sumas, arī neminot viņu vārdus,
3. personas, kurām izsniegta pilnvara veikala vadībai.

Sabiedrības līgums ir saistošs priekš dalībnieku savstarpējiem norēķiniem. Viņā paredzēts norēķina periods peļņas un zaudējuma sadalīšanā, kā arī dalībnieku savstarpējā atbildība.

N.B. Trešām personām turpretim atbildību noteic civillikumi.

Priekš dalībniekiem turpretim sabiedrības līgumam ir likumīgs spēks, ciktālu vien šis līgums nerunā pretim vispārējām tiesību normām. Uzņēmuma vadību pret atlīdzību var uzticēt kādam no arienes pieaicinātai trešai personai. Arī likvidāciju var paredzēt sabiedrības līgumā. Pretējā gadījumā krīt svarā civillikumu

no rādījumi par kopējas mantas sadalīšanu.

Tirdzniecības sabiedrības izveidojušas sekošas tipiskus paveidus:

ILGSTOŠA RAKSTURA SABIEDRĪBAS

1. atklātā tirdzniecības sab. (offene Handelsgesellschaft),
2. komanditsabiedrība (Komanditgesellschaft) (g.m.b.H),
3. akciju sabiedrība ("Ltd")
4. paju sabiedrība, u.t.t.

PĀREJĀS RAKSTURA SABIEDRĪBAS (temporalas):

- Darījumi "a meta" (uz 1/2)
" "a terco" (" 1/3)
" "a conto commune" (uz 1/3)

ATKLĀTĀ TIRDZNIECĪBAS SABIEDRĪBA

Sastādas no 2 vai vairāk dalībniekiem, kuri ved veikalu zem kopējas firmas un firmā ietilpst visu dalībnieku vārdi (Rudzītis un Fogels). Visi dalībnieki atbild solidari kā ar uzņēmumā ienesto kapitalu, tā arī par pārejo mantību.

N.B. Priekš dalībnieka rīkotāja bez tam pastāv paplašināta atbildība par viņa rīcību un eventuali nodarītiem kaitējumiem. Likums nosaka, ka atklātas sabiedrības biedrs nevar būt par biedri citā līdzīgā uzņēmumā. Sabiedrības sastāvs var mainīties viena dalībnieka nāves gadījumā, brīvprātīgā izstāšanās gadījumā, izslēgšanā, vai arī jaunu dalībnieku uzņemšanā. Visos šinīs gadījumos sabiedrību var turpināt pārveidotā sastāvā, modificejot līdzšinēju līgumu un to pārregistrojot Apgabaltiesā. Tāpat sabiedrība var likvidēties:

1. uz vienošanās pamata,
2. ja noliktais termiņš iztecējis,
3. insolvences gadījumā,
4. uz valdības rīkojumu pamata.

Ja izstājas kāds no dalībniekiem; tad viņš atbild joprojām par visiem darījumiem, kas slēgti viņa laikā.

Jauniestājies dalībnieks pārņemot aktīvu un pasīvu nes atbildību kā par turpmākiem tā arī agrākiem darījumiem.

Atklātas sabiedrības nodibinas uz absolūtas savstarpējas uzticības pamata un izveidojušās iz tā sakot ģimenes rakstura.

KAPITALA IEMAKSAS KĀRTĪBA. Sabiedrības līguma subskribeto kap. var iemaksāt divējādā veidā:

1. vai nu visi dalībnieki vienreizīgi un vienlaicīgi pilnā sumā vai
2. iemaksājot vispirms zinamu kvoti, bet atlikumu pakāpeniski pēc vajadzības.

Pirmā gadījumā darbības rezultātu sadala proporcionāli kapitāliem.

Pie otra iemaksas veida subskribeto sumu mēs debitējam attiecīgam dalībniekam, kreditējot viņa kapitāla kontu. Saņemot no viņa iemaksas naudā vai citās reālās vērtībās dalībnieka personālkonts kreditejams, debitējot attiecīgo vērtību kontu.

Tā kā iemaksas no visiem dalībniekiem neienāks vienādā laikā un vienādās sumās, tad peļņu resp. zaudēj. sadalot ņemamas vērā ne vien sumas, bet arī laika faktors. Šie abi momenti izpaužas renšu skaitļos un tāpēc gala rezultāts sadalams proporcionāli renšu skaitļiem.

KAPITĀLA IEGRĀMATOŠNAS KĀRTĪBA. Še iespējamās 3 varbūtības:

1. virsgrāmatā katram dalībniekam atver viņa kapitālkontu. Kontus ved detaljēti, jo palīggrāmata nav paredzēta,
2. virsgrāmatā ved kopeju kapitāla kontu visiem dalībniekiem, ierakstot 1. ailē katra dalībnieka participāciju (arī bez palīggrāmatas),
3. virsgrāmatā ved kopeju kapitāla kontu un paraleli tam palīggrāmatu, kurā katram dalībniekam atver kontu.

1. un 2. veids pielietojami, ja dalībnieki nav daudz un dalībnieki nemainas. Iemaksas paliek permanentas.

3. veids ir ieteicams pie daudziem dalībniekiem un grozīgām kapitāla kvotēm. Tādā kārtā virsgrāmata neizraibosies un pildīs vienīgi savu uzdevumu kā kontroles grāmata.

VEIKĀLA IZDEVUMI UN DALĪBNIKU PRIVĀTKONTI. Veikala izdevumi balstās uz kopuzņēmumu un sēdzami iz bruto peļņas. Kas attiecas uz avansiem dalībniekiem gaidamās peļņas rēķinā, tad katram dalībniekam atverams personālkonts, kurš debitējams ar ieņemtām summām. Iz sacītā izriet, ka katram dalībniekam atverami 2 personālkonti:

1. konts par subskribeto kapitāla kvoti,
2. dalībnieka avansu konts,

Par izņemtiem avansiem dalībniekam debitējam^{as} kontokorentu rentes (vismaz tek. rēķ. %%).

PEĻNAS UN ZAUDEJUMU SADALIJUMS, JA DALĪBNIKS IZSTĀJAS GADA VIDŪ.

Ja dalībnieku sastāvs nemainas, tad tādām matemātiskam izrēķinām būs vairāk statistiska nozīme, jo eventuali nodarītās kļūdas nākotnē izlīdzināsies. Vispāri jāsaaka, ka tādus norēķina korektīvus vienpersonas uzņēmumos neizved. Citāds ir gadījums, ja viens no dalībniekiem gadā laikā izstājas. Te galējam norēķinām jābūt pareizam. To panāk ierīkojot grāmatās attiecīgo kontu sadalījumus priekš tekošā un nākamā gada. Nav ieteicams tādās sumās ierakstīt pārejošo sumu kontā, jo šis konts it nekā (nedod) neizteic un aktivā viņš var maskēt dažus apšaubamus posteņus. Ja sabiedrības līguma neparedz pretējo, tad praksē izstājušāmiem dalībniekiem izmaksā vienīgi kapitāla rentes un to peļņas daļu, kura līdz viņa aiziešanai galīgi noskaidrojusies. Viņam nav tiesības pretendēt uz gaidamo peļņu no vēl tekošām operācijām un spekulatīviem darījumiem. Pie gada slēguma ieteicams peļņas un zaudēj. kontu

izlīdzināt ar tīrās peļņas resp. deficīta kontu. No šiem kontiem būs skaidri redzams kā tīrpeļņa sadalīta resp. deficīts nosegts. Tīrpeļņas kvota kreditejama katram dalībnieka: personalkontam avansu rēķinā, tāpat debitejams deficīts. Sabiedrības līgumā jāparedz:

1. vai caur tīrpeļņu palielinās dalībnieku kvotas, t.i. kapitāli būs grozīgi vai
2. kapitāli paliek stabili un dalībnieks figurē kā kreditors par viņam pienākošos peļņu.

N.B. Pārmaiņas kapitāla sastāvā pieteicamas registra tiesnesim attiecīgi grozot sabiedr. līgumu. Varētu būt arī gadījums, ka atsevišķs dalībnieks ir izņēmis pārāk lielus avansus, kurus viņš nevarēs segt, tad var viņa kapitāla daļu ar kopēju lēmumu samazināt.

ATKLĀTĀS TIRDZNICĪBAS SABIEDRĪBAS APGROZIJUMU TABELĒ

#	Operācijas	Debetā	Kreditā
1.	Dalībnieki iemaksā savas kapitāla daļas visi vienlaicīgi un pilnos apmēros N.B. peļņa sadalāma proporcionāli kapitālam.	K a s e (resp. citas reālas vērtības)	Kapitāla k-ts (resp. k-ti)
2.	Līgumā paredzētās kapitāla kvotas, kuras dalībnieki nosedz pakāpeniski: a) subskripcijas moments b) no viņa pakāpeniski saņemtās iemaksas. N.B. Darbības rezultāts sadalāms proporcionāli renšu $\frac{0}{100}$.	Dalībnieka personāla k-ts, iemaksu rēķinā. K a s e (resp. citas reālas vērtības)	Kapitāla k-ts. Dalībnieku personāla k-ts. Iemaksu rēķinā.
3.	Avansi dalībniekiem gaidāmās peļņas rēķinā	Dalībnieku avansu k-ts	K a s e
4.	Viņam debitētās kontokorentu rentes	d^0	Renšu k-ts
5.	Dalībnieka tīrpeļņas kvoti pie gada slēgšanas	Tīrās peļņas k-ts	Dalībnieku avansu k-ts
6.	Deficīta sadalījums starp dalībniekiem (deficīta kvota pie gada slēguma)	Dalībnieku avansa k-ts	Deficīta k-ts

Kapitāla (kopejā) kontu šema.

1. Kapitāla samazinājums caur atmaksām Ls ...
2. Dalībnieku parāds uzņēmumam Ls...

1. Dalībnieku kvotas kopejā kapit. Ls ...
2. Jauni ieguldījumi " ...
3. Aizņēmumi no dalībniekiem " ...

§ 15.

KOMANDITSABIEDRĪBAS

Komanditsabiedrības sastādas no viena vai vairākiem biedriem (komanditāsti) un viena vai vairākiem klusiem dalībniekiem (komplimentariji).

Firmas nosaukums ir atklāto biedru vārdi ar piedalīšanos Co. Atklātie biedri nes pilnu solidarāu atbildību un ved operācijas; viņi arī atbild krimināli klusiem dalībniekiem pretim. Klusie dalībnieki piedalas vienīgi ar kapitalu, bet ne ar darbu. Kā atklāto, tā kluso dalībnieku ieguldījumi reprezentē uzņēmēja kapitalu (ne klientu kapitalu); tāpēc arī klusiem dalībniekiem nav paredzēti noteikti % par viņu ieguldījumiem, bet viņi dalas peļņā un zaudējumos līdzīgi atklātiem dalībniekiem. Šabrukuma gadījumā prasību apmierināšanas kārtība ir sekoša: vispirms no konkursa masas apmierināmi kreditori kā trešās personas, tad klusie dalībnieki un visbeidzot atlikumā dalas atklātie dalībnieki. Ja sabiedrības līgumā nav paredzēts citāds moduss, tad peļņu resp. deficītu sadala proporcionāli kapitaliem un ieguldījumiem. Likvidācijas gadījumā, ja citādi nav paredzēts, stājas spēkā normas par kopīpašuma sadalīšanu.

KAPITALU UN IEGULDĪJUMU KONTS. Priekš kapitalu un noguldījumu norēķināiem virsgrāmāta atverami 2 konti:

1. kapitāla konts (atklātiem dalībniekiem),
2. ieguldījumu konts (komplimentarijiem).

Šos kontus var vest detaljēti bez palīggrāmātas vai arī virsgrāmātas 2 kontiem vest palīggrāmātas.

AKCIJU SABIEDRĪBAS UN PAJU SABIEDRĪBAS

Akciju sabiedrības nodibinas nolūkā savākt ar mazām iemaksām lielus kapitalus. Akcionāri piedalas vienīgi ar kapitalu (ne darbu) un nenes personīgu atbildību (ltd). Visu iemaksu kopība sastāda akciju kap. Vajadzīgo kapitalu iepriekš nozīmē un sadala līdzīgās daļās - akcijās un katrs akcionārs ir idealās daļas īpašnieks. Akcijas izgatavo Valsts papīru spiestuvē. Visas akcijas ir nominalvērtībā un tiesībās līdzīgas. N.B. Ērtības labad vairākus akciju ~~HH~~ var savienot vienā papīrā.

Peļņu sadala proporcionāli akcijām. Šabrukuma gadījumā akcionārs atbild vienīgi ar savu akciju. Personīgu atbildību nes vienīgi pārvaldes locekļi un rīkotāji. Akciju sabiedrību nodibināšanas kārtība paredzēta civillikumā un tirdzniecības nolikumā. Tāpat izstrādāti normalstatuti.

Lai nodibinātu akciju sabiedrību, iniciatoru grupa izstrādā statutu projektu un to iesniedz vai nu finanču, vai tirdzniecības -

- rūpniecības ministrijai. Pie mums pastāv koncesijas kārtība (pretstatā pieteikšanas kārtībai). Attiecīgais resors skata statutu projektu cauri un griež vērību uz to:

1. vai pietiekoši aizsargātas akcionaru mazākuma tiesības,
2. vai statuti nerunā pretīm trešo personu interesēm.

Vajadzības gadījumā attiecīgā ministrija ar dalībniekiem dēļ eventualiem statutu izlabojumiem, pēc kam tos ministrs apstiprina.

STATUTU APSTIPRINĀŠANA. Pie mums statuti apstiprināmi no ministru kabineta resp. likumdošanas iestādes, ja statuti paredz izņēmuma stāvokli:

1. monopoli, jaundibināmāi biedrībai, piem., dzelzceļu koncesij.
2. ja paredzētas subsīdijas un garantijas no valsts puses. Še tādas piemaksas var izlemt valstiski svarīgiem jaundibinājumiem,
3. atbrīvošana no ievēdmuitas un nodokļiem zināmus gadus.

DIBINĀTĀJU VEĻSTAS GRĀMATAS LĪDZ PILNAI SAPULCEI. Ja statuti apstiprināti, tad darbību var uzsākt pēc tam, kad būs savākts vajadzīgais kapitāls. Iniciatori priekš tā iekārto 2 grāmatas:

1. grāmatu priekš subskripcijas (parakstīš.) uz akcijām,
2. kases grāmatu.

Šīs grāmatas ir caur Rojamas un apstiprināmas T.R. kamerā. Nau-
das sumas pārvalda viens no dibinātājiem, bet visi dibinātāji so-
lidari par tām atbild. Kamerai ir vismaz 3 mēnešus reizi
grāmatas un kasi jāpārbauda. Ja paredzētā laikā 6 - 12 mēn. nau-
da nav savākta, tad koncesija automatiski anulējas. Var protams
lūgt kapitāla vākšanas termiņu pagarināt. Ja turpretim zīmētais
kapitāls savākts, tad dibinātāji sasauc pirmo akcionaru pilnsapul-
ci, kura izdara pārvaldes organu vēlēšanas. Dibinātāju funkcijas
līdz ar to izbeidzas.

A/S PĀRVALDES ORGANI ir sekoši:

1. pilnsapulce kā augstākais pārvaldes organs. Pilnsapulces var būt: a) kārtējās un b) ārkārtējās. Kārtējās sasauc statutos paredzētā laikā (ne vēlāk kā aprīlī); viņas apstiprina gada pārskatu, peļņas sadalīšanu, apstiprinā budžetu nākamam gadam un izdara vēlēšanas. Kā beidzamo punktu dienas kārtībā liek dažādus jautājumus, kuri pārsniedz valdes un padomes kompetences. Piem., nekustamas mantas iegūšana vai pārdošana. Ārkārtējās sapulces var sasaukt valde vai padome un revīzijas komisija uz savu iniciatīvu, vai arī akcionaru grupa, kurai īpašumā atrodas minimāls akciju vairums.
2. valde, to ievēl iz akcionaru vidus statutos paredzētā kārtībā (3, 5, 7) uz noteiktu laiku ar pārvēlēšanas tiesībām. Valdes sastāvu atjauno pakāpeniski, lai uzturētu valdes kontinuitāti. Tāpat valdes locekļus pilnsapulce var atstādināt no amata arī pirms pilnvaras notecēšanas.
3. padome. Domāta kā pārraugošais orgāns valdei. Viņa periodiski kontrolē bilances un izlemj jautājumus, kuri pārsniedz valdes kompetenci. Padomes locekļi var būt tikai akcionāri.

4. Revīzijas komisija. Nav domāta kā permanents pārrauga orgāns, bet vienīgi viņas uzdevums ir pārbaudīt gada pārskatu un ziņot to pilnsapulcei.
5. Direktors - rīkotājs. Ir tehniskais vadītājs un viņu var pieaicināt no ārienes kā neakcionāru. Ar viņu slēdz darba līgumu un viņa kompetences noteic instrukcijā. No direktora rīkotāja prasa drošības iemaksu parasti uzņēmuma akcijās.

A/S IZBEIDZ SAVU DARBĪBU:

1. ja sasniegts sprauštais mērķis vai, ja sabiedrība bija nodibināta uz noteiktu laiku,
2. uz pilnas sapulces lēmuma pamata (kvalificēts balsu vairākums),
3. ja deficīts sasniedzis zināmu maksimālo robežu un akcionāri to labprātīgi nepapildina (25 - 30%),
4. caur fuziju ar otru homogenu sabiedrību,
5. uz valdības lēmuma pamata.

Visas šinīs gadījumos iecelama likvidācijas komisija, kura pārņem valdes funkcijas, realizē aktīvu, lēvāc prasības un sadala mantību. Akcionāri ir apmierināti proporcionāli akcijām, pēc tam, kad trešo personu prasības būs nolīdzinātas.

A/S STATUTI ir uzskatāmi kā "separatlikums" akcionāru savstarpējo attiecību kārtošānā. Statūtus sastāda parasti šāda iekšēji sekojošā kārtība:

1. akciju sabiedrības mērķis, tiesības un pienākumi,
2. akciju kapitāls, akcionāru tiesības un pienākumi,
3. akciju sabiedrības pārvaldes orgāni,
4. gada norēķini un peļņas sadalījums,
5. A/S likvidācija.

§ 16.

PAJU SABIEDRĪBAS

Šīs sabiedrības likumā nefigurē kā īpatnējs sabiedrības paveids, bet viņas minētas kopēji ar A/S, tā tad izšķirības maz. Ja tomēr mēs salīdzinām A/S statūtus un P/S statūtus, tad izriet sekojoša diferenciacija:

1. P/S kapitāls ir parasti mazāks nekā A/S, kurām likums paredz zināmu minimālu kapitālu (AKC bankām Ls 3 milj, apdroš. A/S - 1 milj.).
2. pajas sadalas lielās kupūrās (katra no Ls 5.000 - 10.000). nu šīs pajas ir uz vārda izdotas,

3. ja pajas īpašnieks vēlas savu dalību pārdot, viņam paja jāpiedāvā pārejiem dalībniekiem un tikai tad, ja zināmā laikā neviens no tiem negrib iegūt, tad tiesība paju pārdot ārpus stāvošai personai. Pajas pārdošanas cena noteicama uz beidzamās bilances pamata.

P/S ir domātas kā intīmas apvienības, kurās nav vēlams ielaist svešu elementu.

AKCIJU KAPITALA NOĒKINA KĀRTĪBA. Akcijas ir visas līdzīgā nominalvērtībā un ar līdzīgām tiesībām viņas var būt:

- a) vārda akcijas,
- b) uzrādītāja akcijas.

Senākās Krievijas 1896.g. likums izteic sevišķu priekšrocību vārdu akcijām un uzrādītāja akc. domātas kā sekundaras. Vārdu akciju turētāji ir stabils elements un īstie uzņēmuma līdzsaimnieki, kamēr uzrādītāju akc. turētāji representē spekulatīvo elementu. Prakse tomēr rāda pretejo, jo biržas darījumu objekts ir uzrādītāja akcijas un to ir lielais vairākums.

Akciju grāmatā atveramā divējāda veida konti:

1. katram vārda akcijas turētājam personalkonts ar akciju numuriem, adresi,
2. kopējs konts visām uzrādītāja akcijām.

Vārda akciju turētāji uz pilnsapulcēm uzaicināmi ar ierakstītām vēstulēm, piesūtot tiem darba kārtību. Vārda akcijas var pārvērst uzrādītāja akcijās, taisot uz to muguras cesijas uzrakstu, kurš apstiprināms A/S valdē. Tāpat uzrādītāja akcijas var pārvērst par vārda akcijām ar attiecīgu uzrakstu.

Akciju kapitalu var iemaksāt vai nu uz reizi pilnos apmēros, vai arī paredzēt kapitāla pakāpenisku iemaksu. Beidzamā gadījumā pirmo kvoti saņem dibinātāji pret kvīti un sumas iemaksā Latvijas bankā. Izvēlēta valde var nekavejoši par šīm sumām disponēt, kā arī tieši pieņemt tālāks iemaksas. Par šādu tālāku iemaksu termiņu publicējams V.V. vismaz 3 mēnešus priekš termiņa. Par saņemtām iemaksām valde izdoņ pagaidu apliecības, kuras izrakstamas uz vārda un nevar būt biržas darījuma objekts. Kad visas iemaksas saņemtas un akcijas izgatavotas, pagaidapliecības apmaina pret akcijām.

KAPITALA PALIELINĀJUMS var notikt vienīgi izlaižot otras serijas un turpmāko seriju akcijas. Protams, ka tad attiecīgi jāgroza statuti un izprasama attiecīgā resora piekrišana. Jauno akciju nominaāvērtība un tiesības ir tādas pat kā pirmās serijas akcijām.

Emisijas kurss būs nominalvērtība plus agio, kurš atbilst jau uzkrātam rezerves kap. un šis agio pieskaitāms rezerves kap. pastiprināšanai. Jaunās emisijas var sniegt vai nu vienreizīgi vai ar pakāpeniskām iemaksām.

AKCIJU KAPITALA SAMAZINĀŠANA iespējama ar pilnas sapulces lēmumu un apstiprinātu statutu grozījumu. Par samazināmu daļu tiražējamās akcijas un tiražētie NN izpērkami.

KONTI A/KAPITALA NORĒKINIEM. Priekš akciju kapitāla norēķiniem virsgrāmatā atverami šādi konti:

1. pamatkapitāla konts,
2. atsevišķi konti priekš katra izlaiduma akcijām,
3. iemaksu konti uz akcijām,
4. amortizētā akciju kapitāla konts.

D. Akciju (pamata) kapitāla konts.		K
Caur tiražu pamazinātais pamatkapitāls	Ls 300.000,-	I. Koncesionetais akciju kapitāls Ls 100.000,-

D. Akciju konts (I ser.)		K
1. Saņemtas akcijas no valsts pāpīru spiestuves Ls 1.000.000,-		A. Pie iemaksas pilnos apmēros: ienākusi nauda debitejama kases kontam Ls 1.000.000,-
		B. Pie pakāpeniskas iemaksas: Ls 1.000.000,-

I Iemaksas konts (uz I ser. akcijām = 60%)

Saņēmamā I iemaksa Ls 600.000,-	Kasē ienākošās sumas
---------------------------------	----------------------

II Iemaksas konts = 40%

Saņēmamā II iemaksa Ls 400.000,-	Kasē ienākošās sumas
----------------------------------	----------------------

Līdzīgi ierakstījumi vajadzīgi pie turpmāko akciju emisijām (II, III etc ser.).

Akciju kapitāla amortizācijas konts

Pēc publicētā izpirkšanas termiņa izpirktie gabali ... Ls ...	Tiražetas akcijas par Ls 300.000,-
---	------------------------------------

Pastāvoša vienpersonas uzņēmuma pārvēršana AKC. sabiedrībā. A/S var nodibināt pārveidojot par tādu agrāko vienpersonas uzņēmumu vai arī komandītsabiedrību. Jaundibināmā akciju sabiedrība pārņem no agrākā uzņēmuma visu aktīvu un pasīvu. Aktīvam sastāda šīku specifikāciju ar nocenojumu, kuru apstiprina pirmā akcionāru pilnsapulcē, saskaņā ar agrākiem īpašniekiem. Agrākie īpašnieki atbild par aktīva bonitāti, sevišķi par debitoriem, vekseliem un citām terminētām saistībām. Attiecībā uz pasīvu nepieciešams saņemt no kreditoriem apstiprinājumu, ka viņi ir ar mieru pārņemt savas prasības uz jaundibināmo A/S. Agrāk prakse bija tāda, ka no jauniem akcionāriem prasīja kapitāla iemaksu pilnā mērā - surā skaidrā naudā, lai A/S varētu uzsākt darbību. Tāda kārtība apgrūtināja A/S nodibināšanos. Tāpēc jaunākā prakse pielaiž nosēgt kapitālu arī ar ienesamām reālām vērtībām pēc taksācijas. Priekš norēķiniem ar agrākiem īpašniekiem tiem atverams virsgrāmatā personālkonts, apmēram pēc šādas šēmas:

Akciju sabiedrībā pārvērsto uzņēmuma

D.	agrāko īpašnieku kants.	K.
1.	No akciju sabiedrības pārņemto agrāko īpašnieku saistības Ls ...	No viņiem pārņemtās realās vērtības pretvērtība saskaņā ar I pilnsapulces apstiprināto nocenojumu Ls ...
2.	Izsniegtas akcijas ar uzrakstu, ka to vērtība pilnīgi nosepta Ls ...	
3.	Izdotas viņiem A/S termiņetas saistības (vekseli) Ls ...	
4.	Izmaksāts viņiem sk/n Ls ...	
	Ls ...	

§ 17.

OBLIGACIJU KAPITALA NORĒKINU KĀRTĪBA

Ja nav vēlams uzņēmuma līdzekļus palielināt ar jaunu akciju emisiju, tad iespējams kontrahēt t.s. obligaciju kapitalu. Priekš tā vajadzīgs pilnsapulces lēmums un attiecīgās ministrijas piekrišana. Par koncesionēto obligaciju kapitāla sumu ierakstams zemes grāmatās apgrūtinājums un ja obligācijas izlaistas vairākās serijās, tad agrākām emisijām ir prioritātes tiesības. Ministrija izdara iekārtājamā objekta novērtēšanu, pie kam šāds novērtējums ir visai stingrs, lai izlaistām obligacijām būtu sevišķi liels nodrošinājums. Zemes grāmatu ierakstā ir teikts, ka uzņēmums atbild par obligaciju atzīmēšanu ar savu kustamo un nekustamo mantību; kā tagadejo, tā nākamo. Obligaciju kapitāls ir lienēts kapitāls. Obligācijas turētājam ir tiesība visos gadījumos saņemt kuponos nozīmētās rentes. Likvidācijas gadījumā viņa prasības ir pirmās, pēc tam nāk kreditori kā trešās personas, visbeidzot akcionāri. Obligācijas izgatavo valsts papiru spiestuve un pēc to saņemšanas A/S laiž viņas apgrozībā kā ķīlu zīmes. Pie katras zīmes pievienota kuponu loksne priekš 10 g un talons jaunas kuponu loksnes saņemšanai. Obligācijas dzēš ar gadskārtēju amortizācijas tiražu. Pēc matemātiska izrēķina ir noteiktas anuitātes priekš kapitāla rentēm un tiražas. Sākumā tiraža būs gausa, bet pieaugs tādā pat mērā kā obligācijas izņemtas iz apgrozības. Tiražetas obligācijas izpērk pēc 3 - 6 mēn. no tiražas dienas, pieskaņojot izpiršanas dienu nākamam kuponu termiņam. No šī momenta sākot obligācijas vairs rentes nenes. Pēc 10 g. noilguma neiesniegtie tiražētie gabali pārvēršas A/S peļņā.

OBLIGACIJU KAPITALA NORĒKINIEM virsgrāmatā atverami 3 konti:

1. obligaciju kapitāla kants,
2. obligaciju kants,
3. tiražēto obligaciju kants.

Obligaciju kapitāla konts.

D.	K.
Tiražetas obligācijas Ls 95.000,-	Koncesionetais obligaciju aizņēmums Ls 5.000,000,-

Obligaciju konts.

D.	K.
No valsts papiru spiestuves saņemtie gabali Ls 5.000,000,-	Realizētās obligācijas biržā (kase debetā) Ls ...

Tiražeto obligaciju konts.

D.	K.
1. Caur kasi izpirktie gabali Ls 93.700,-	Tiražetas obligācijas Ls 95.000,-
2. Ieskaitīts peļņā pēc 10 g. noilguma Ls 1.300,-	

OBLIGACIJU RENSŪ NORĒKINI kā agrāk tika, ar katras obligācijas pievienota kuponu loksne 10 gad. līdz ar tālumu jaunas loksnēs saņemšanai. Katrā kuponā iespiests:

1. obligācijas N,
2. kuponu summa (vērtība),
3. maksāšanas termiņš.

Ja kuponi 10 g. laikā nav prezentēti, viņi pārvēršas uzņēmuma peļņā. Par tiražētām obligācijām renšu izmaksa uz kuponiem ar zināmu termiņu izbeidzas. Ja tomēr tāda tiražētā gabala turētājs nogriezīs tālākus kuponus, tad inkasente banka viņus tomēr apmaksās, bet lieki izmaksāto summu atvilks no obligācijas kapitāla sumas.

5% VALSTS NODOKLIS. Visas privatās akcijas un obligācijas ir apliktas ar 5% nodokli. Uzņēmumam uzlikts par pienākumu šo nodokli iemaksāt valsts kasē viena mēn. laikā pēc kuponu termiņa. Uzņēmums izrēķina cik vēl ir apgrozībā obligācijas par kurām šāds nodoklis maksājams. Šo nodokli A/S atvelk pie kuponu iemaiņšanas. Atvilkumu nevarēs izdarīt, ja kuponu neprezentēs, bet tādā gadījumā A/S iegūst kupona kapitāla sumu.

Virsrāmātā priekš kuponu norēķiniem vajadzīgi 6 konti:

D.	K.
30.VI kuponu obligaciju rentes Ls 150.000,-	

D.	K.
Caur kasi (resp. Banku) izpirkti kuponi Ls 148.300,-	30.VI kupona rentes Ls 150.000,-
31.XII Pārņemts uz kontu N13. " 1.700,-	
Ls 150.000,-	Ls 150.000,-

D. Iepriekšējā gada izmaksājamo obligāciju % k-ts. (N3)		K.
1940.g. laikā izpirktie agrākie kuponi Ls 890,-		Izmaksājāmie kuponi par 1939.g. Ls 1.700,-
31.XII Pārņests uz kontu № 4. Ls 810,-		
<u>Ls 1.700,-</u>		<u>Ls 1.700,-</u>

D. Agrāko gadu izmaksājamo obligāciju % k-ts. (N4)		K.
1941.g. izpirkti 1939.g. kuponi Ls 220,-		Neapmaksātie kuponi par 1939.g. Ls 810,-
Pēc 10g. noilguma ieskaitīts peļņā Ls ...		1940.g. " ...
		1941.g. " ...

D. 5% valsts nodoklis no obligāciju kuponiem.		K.
31.VII Iemaksāts valsts kasē nodoklis Ls 7.500,-		Atvilktis nodoklis pie kuponu apmaksas Ls 6.940,- zaudējums uz neiesniegtiem kuponiem Ls 560,- (bet iegūta kupona nominalvērtība).

D. Kases konts.		K.
Iekasēts nodoklis pie kuponu apmaksas Ls 6.940,-		31.VII valsts kasē iemaksāts 5% valsts nod. uz jūlija kuponiem Ls 7.500,-

D. Tiražeto gabalu pēc termiņa apmaksāti kuponi.		K.
Caur kasi izmaksāti tiražeto obligāciju virstermiņa kuponi Ls 135,-		Atvilkumi no obligāciju kapitāla sumas pie viņu izpiršanas Ls ... Zaudējumus uz ne-representētām obligācijām Ls ... (bet pelnīts pats kapitāls)

A/S GADA SLĒGUMS. Norēķina periods cik tālu viņš nav paredzēts statutos citādi, parasti sakrīt ar pilsoniskā gada beigām. Grāmatas ik gadus noslēdzamas un nododamas pārbaudei caur pilnsapulces vēlētu organu - revīzijas komisiju. Revīzijas komisijai dodams vismaz mēneša laiks, pēc kam viņa iesniedz savu atzinumu caur valdi pilnsapulcei. Iespiesto gada pārskatu sadala akcionāriem laikus. Bez slēguma bilances un peļņas un zaudējumu konta pārskatā ievieto svarīgāko kontu apgrozījumu tabeles un rezultātus. Gada pārskatam pievieno vēl peļņas sadalījuma projektu par ko lemj pilnsapulce. Peļņas sadalījums parasti izvedams pēc sekošas šemas:

1. agrāko gadu deficīta noseģums,
2. atskaitījumi uz statutu pamata,
3. atskaitījumi uz pilnsapulces lēmuma pamata,
4. dividende, parasti noapaļota,
5. nosadalītais peļņas atlikums. Šo atlikumu pilnsapulce var

Dividendes kants.

Caur kasi apmaksāti kuponi Ls ...	Pilnsapulces izlemtā dividen- de Ls ...
31./XII Pārnesti uz k-tu № 3 ...	

Iepriekšējā gada dividendes kants.

1939.g. izpirkti kuponi Ls ...	1938.g. neprezentētie kuponi Ls ...
31/XII Pārnesti uz kontu № 4 Ls ...	

Agrāko gadu dividendes kants.

1. Izpirktie kuponi Ls ...	Samaksai neuzrādītie kuponi (kopsumā pa gadiem) 1938.g. Ls ... 1939.g. Ls ...
2. Pārskaitījums peļņā (resp. rezerves kap) pēc 10 g. noilguma Ls ...	

Deficita kants.

Iztrūkums pie gada slēguma Ls ...	1. Nosegums caur rezerves kapit. Ls ... 2. Nosegums caur nākamo gada tīr- peļņu Ls ...
--------------------------------------	---

Nesadalītais peļņas atlikums.

31/XII 1939.g. pārskaitīts tīrpeļņas kontā Ls ...	Nesadalītais 1938.g. atlikums Ls ...
--	--------------------------------------

Rezerves kapitāla kants.

1. Deficit/a nasegums Ls ...	1. Gadskārtījie atskaitījumi no tīrās peļņas Ls ...
2. Pārskaitījumi peļņas uzla- šanai neizdevīgos gados Ls ...	2. Agio uz jaunas emisijas akcijām Ls ...

Rezerves kapitāla vērtspapīru kants.

1. Iegādātie fondi un valsts garantēti % pap.(par apm. rezerves kap. līdzīgu su- mu) Ls ...	1. Kurša zaudejums Ls ...
2. Kurša peļņa (pārcenojums) Ls ...	2. Realizētās gabali deficita no- segšanai Ls ...
3. Pieaugums caur kuponiem Ls ...	

§ 18.

ZĪMOGNODOKLIS UZ AKCIJĀM, PAJĀM
UN OBLIGACIJĀM

Akcijas, pajas un obligācijas, kuras izlaiž A/S un līdzīgas apvienības apliekamas ar zīmognodokli par katru gabalu: 1% apmērā no sumas. Nodoklis nav ņemams:

1. ja bojātus gabalus apmaina pret jauniem (iz valsts papiru spiestuves rezervēm),
2. cedejot vārda papirus uz uzrādītāju un otrādi.

Nodoklis iemaksājams valsts kasē pret kvīti un šī kvīts iesniedzama valsts papiru spiestuvē pie papiru apsūtīšanas. Bez šī nodokļa valsts papiru spiestuve ņem maksu par zīmējumu un iepiešanu. Uz katrā gabala uzspiež zīmogu.

F. M.
zīmognodoklis
samaksāts.

jo citādi būtu uz katra papira jālīmē markas.

Šo zīmognodokli var emitejošais uzņēmums vai nu

1. uzņemties pats uz sevi kā zaudejumu, vai arī
2. iekasēt attiecīgo maksu no papiru ieguvējiem pie papiru izsniegšanas.

Praksē rīkojas parasti šādi, ka nodokli un izdevumus par obligācijām nes pats uzņēmums, t.i., lai sagādātu šiem papiriem labāku kursu. Uz akcijām un pajām turpretim nodokli iekasē no pircējiem pie papiru izsniegšanas. Ja uzņēmums nodokli nes pats, tad izlikto sumu var tūlīt pirmā gadā norakstīt zaudejumos, vai arī to nosegt 10 g. laikā ik pa 1/10 d. Priekš norēķiniem virsgrāmatā atverams "emisijas izdevumu konts", kuru var sekoši šematizēt:

Emisijas izdevumu konts.

Valsts kasē iemaksātais nod. un izgatavošanas izdevumi Ls ...	I Ja nodokli iekasē no subskribentiem: kasē iekasētās sumas pie gabalu izsniegšanas Ls ...
	II Ja nodokli un izdevumus nes pats uzņēmums: <ol style="list-style-type: none"> a) norakstot zaudejumos uz reizi Ls ... b) amortizejot šīs sumas 10 g. laikā Ls ...

AKCIJU SABIEDRĪBAS, KURAS NODIBINĀTAS UZ KONCESIJAS
PAMATA UN PĒC TERMIŅA NOTECĒŠANAS PĀRIET BEZ ATLĪ-
DZĪBAS KONCESIJAS DEVĒJA ĪPAŠUMĀ.

Valsts un pašvaldību iestādes dažreiz piešķir koncesijas uz laiku (maksimums 90 g.) ar norunu, ka pēc koncesijas termiņa notecēšanas uzņēmums labā kārtībā un ar pilnīgu inventaru pāriet bez atlīdzības koncesijas devēja īpašumā.

Uz šādu koncesiju pamata izbūvēti apm. 80% Francijas valsts dzelzceļu. Rīgā bija izsniegta koncesija Belgijas sab. ielu dzelzceļam.

Izniedzot koncesiju, tanī parasti paredz iepriekšējās izpirkšanas tiesību, t.i., piem., pēc 25 g. notecēšanas.

Izpirkšanas sumu tad parasti aprēķina pēc sekošas formulas:

nem pēdējo 7 gadu ienesīgumu, no tiem atvelk 2 slik-
tākos gadus un atlikumu dala ar 5 kā aritmetisko vi-
dējo. No šīs sumas atvelkamas anuitātes obligāciju
rentēm un amortizācijai, pēc kam atlikumu kapitalizē
ar 5% un šo sumu izmaksā kā pretvērtību koncesijas
ņēmējam.

NORĒKINĀSANĀS AR AKCIONARIEM. Šeit iespējami 2 veidi:

1. Iz gadskārtējas peļņas uzkrāj sumas priekš akc.kap. amortizācijas. Par šīm gadskārtējām sumām izdara akc. tiražu un tiražetos gabalus nekavējoši izpērk. Tādā kārtā akcionāru skaits pakāpeniski samazinās un pēc beidzamās tiražas uzņēmums kā bezsaimnieka īpašums pāriet koncesijas devēja - valsts vai pašvaldības īpašumā. Izpirkto akciju īpašniekiem izsniedz t.s. " D I V I D E N D E S
A K C I J A S ". Patiesībā akcionāri dividendi nesāņem, bet viņiem ir tiesība uz t.s. Superdividendi, t.i., ja virs normalās dividendes izrādās vēl prāvs atlikums. Protams, ka kapitāla sumu viņš otreiz nevar saņemt. Dividendes akcijas teorija uzskata par nevēlamām, jo izmaksu te saņem bijušie akcionāri, kuri tagad vairs ne ar kap., ne ar darbu uzņēmumā nepiedalās un tāpēc šo veidu jaunākos laikos reti pielieto.

2. Iz gadskārtējas peļņas uzkrāj akc. kap. amortizācijas fondu, kuru ievieto fondos vai citos drošos vērtspapīros. Akcijas netiražē un koncesijas termiņam izbeidzoties vērtspapīrus ar % realizē un ienākušo kopsumu sadal proporcionali akcijām. Šis veids atzīstams par taisnīgāku.

OBLIGACIJU KAPITĀLS. Ja koncesionātais uzņēmums kontrahē obligāciju aizņēmumu, tad šādu aizlienētu kap. pakāpeniski amortizē no tīrpeļņas, tiražējot un izpērkot obligācijas. Tē virsgrāmatā atverams īpatnējs konts: amortizētā obligāciju kapitāla konts.

GRĀMATOŠANAS PANĒMIENI. Izsniedzot akcionāriem dividendes un akcijas pēc akciju tiražas virsgrāmatā atverami 3 konti: akciju kapitāla konts, tiražētu akciju konts un akc.kap. amortizācijas k-ts.

Akciju p a k ā p e n i s k a izpirkšana.

Akciju kapitāla konts.

Tiražetas akcijas 31/XII Ls 175.000,-	Koncesionetais akciju kap. Ls 10.000.000,-
---------------------------------------	---

Tiražeto akciju konts.

Gada laikā caur kasi izpirktie tiražetie gabali Ls 173.500,-	Tiražetas un izpērkamas akc. Ls 175.000,-
---	--

Akciju kapitāla amortizācijas konts.

Iz tīras peļņas konta pārskaitīta gadskārtēja amortizācijas kvote Ls 175.000,-

Tādā pat mērā kā amortizejas akciju kapitāls uzkrājas amortizētais akciju kapitāls kā līdzsvarojams bilances aktivām sumām. Šis amort. akc. kap. nevienam nepieder un tāpēc pāriešana koncesijas devējas īpašumā ir bezsāpīga.

II Amortizācijas fonda uzkrāšana.

Akciju kapitāla konts.

No vērtspapīru pārdošanas iegūtās sadalamās sumas Ls 10.198.750,-	Koncesionetais akc.kap. Ls 10.000.000,-
--	--

Akciju kapitāla amortizācijas konts.

Caur tīrās peļņas kontu atskaitīt investējumi amortizācijai Ls 175.000,-

Amortizācijas fonda vērtspapīru konts.

1. Par gadskārtējām sumām iepirktie amortizācijas fonda % pap. Ls 175.000,-	1. Kurša zaudējums Ls ...
2. Kurša peļņa Ls ...	No papīru realizācijas ienemtā sumā Ls 10.198.750,-
3. Peļņa uz kuponiem Ls ...	

Koncesijai izbeidzoties papīrus realizē un sadala ienākušo sumu proporcionāli akcijām. Akciju kapitāla vietā tagad bilancē ar līdzīgu sumu figurēs akc. kap. amortizācijas fonds, kas nevienam nepieder.

III Ja ir uzņemts obligāciju parāds,

tad atverami sekoši 3 konti:

Obligāciju kapitāla konts.

No gadskārtējās peļņas daļas tiražētās obligācijas Ls 295.000,-	Koncesionetais obligāciju izlaidums Ls 20.000.000,-
--	--

Amortizētā obligāciju kapitāla k-ts.

No tīrās peļņas konta pārņemts anuitetu deldejums	Ls 295.000,-
---	--------------

Tirāžeto obligāciju konts.

1. Caur kasi izpirktie gabali Ls 295.000,-	Tirāžētie un izpērkamie gabali Ls 295.000,-
2. Peļņa pēc 10 g. noilguma Ls ...	

Šai bilancē paliktu līdzsvars, amortizēto gabalu pretvērtība kreditejama amortizētā obligāciju kapitāla k-tam, kurš tādā pat mērā pieaugs kā sadilst obligāciju kapitāls. Protams, ka amortizētam kap. pretim vairs nestāv obligāciju turētāju prasības un šis kapitāls kā līdzsaimnieka īpašums.

GARANTIJAS UN SUBSIDIJAS

Bieži valsts un pašvaldības iestādes, kuras izdevušas koncesijas lieliem valstiski vērtīgiem uzņēmumiem, var veicināt šo uzņēmumu realizāciju:

1. ar garantijām. Doma ir tāda, ka koncesijas devēja garantē zināmu minimālu ienākumu, t.i. garantē dividendi, obligāciju kuponu izpirkšanu un amortizēto gabalu samaksu. Uz šādu garantiju pamata ir būvēti daudzi agr. Krievijas dzelzceļi. Šo uzņēmumu izlaistie papīri pārveršas par valsts garantētiem papīriem, kuriem nodrošināts līdzīgs kurss kā fondiem. Garantija dodama uz visu koncesijas laiku.
2. ar subsīdijām. Subsīdijas ir norēķinātas uz noteiktiem gadiem, piem., uz 10 g. Pēc būtības subsīdijas līdzīgas garantijām. Principiāli jākonstatē ka, ja uzņēmums prasīs valsts piemaksas, tad tādas izdevīgos gados būtu atmaksājamas, kaut arī pakāpeniski.

Priekš garantiju un subsīdiju norēķiniem virsgrāmatā atverami 2 konti: (atbilst deficīta k-tam).

Piemaksas uz garantijām un subsīdijām.

Pie gada slēguma noskaidrotais iztrūkums, kurš prasīs garantantu intervenciju Ls ...	Atskaitījumiņo tīrpeļņas agrākā deficīta daļas noseģunam Ls ...
--	---

Garantiju un subsīdiju konts. (personalkonts)

Daļas atmaksas saņemto piemaksa likvidācijai Ls ...	No garantu saņemtās piemaksas neizdevīgos gados Ls ...
---	--

§ 19.

PARTICIPACIJAS DARIJUMI

Darijumi a meta (uz 1/2)

" a terzo (uz 1/3)

" a conto commune - kopejā rēķinā.

No ilgstoša rakstura sabiedrības uzņēmumiem jāatšķir t.s. participācijas darijumi, kuriem literatūrā un praksē piedod itaļu nosaukumus kā iepriekš rakstīts. Šie darijumi nepakļaujas nevienam no likumā paredzētiem sabiedrību veidiem (atklātās sabiedrības, komanditsabiedrības, A/S, resp. P/S). Tomēr šādi gadījuma rakstura darijumi ir priekš konsortiem (līdzgaitniekiem) saistoši un viņi apsverami pēc līguma īpatnejā rakstura (bij. Krievijas Senata lēmums). Pēc darijuma realizācijas nekavejoši sadalams rezultats un līgums ar to izbeidzas.

Participācijas darijumi sastopami kā preču tirdzniecībā, tā arī banku starpā. Beidzamā gadījumā banku konsorcijs izved lielāku valsts aizņēmumu novietošanu tirgū, akciju realizāciju etc.

Praksē darijumi izvedami dažādās kombinācijās:

1. viens no dalībniekiem pārzin iepirkšanu, otrs - pārdošanu,
2. tehnisko izvedumu uzņemas viens no dalībniekiem un otrs piedalās tikai ar kapitālu,
3. konsorti piedalās vienīgi ar naudu un darijuma praktisko izvedumu uztic trešai personai pret atlīdzību.

Ja piem., firmas A un B izved kopēju preču partijas finansešanu "a metā" un firma A ved grāmatas un dod norēķinu dalībniekam B, tad iepirktā prece norēķināma sevišķā kontā, piem., "Linsēklas a metā ar firmu B". Šī prece nedrīkst ietilpt vispārejā firmas A preču kontā.

"A metā" konts debitejams ar visu ko viņš saņem un kreditejams ar to, ko viņš atdod.

Tūlīn pēc operācijas izbeigšanas gada rezultats sadalams starp dalībniekiem. Konsorta B daļa tam nekavējoši kreditejama resp. debitejama: savās grāmatās firma A slēgumu atliek uz gada beigām. Firma B, kura piedalījusies ar naudu kreditejama īpatnejā personākontā piem., "Firma B konto separato" (Linsēklas a metā). Šis ir kvalificēts kreditors, jo līdz operācijas izbeigšanai firma B savu ieguldījumu nevar atprasīt kā brīvu sumu atklātā kontā. Taisnības labad a metā kontam ir uzrēķināmas kontokorentu rentes, piem., A un B pērk partiju linsēklu a metā. A izved darijumu un B piedalās tikai ar kapitālu.

1. Darijums № 1. B iemaksā firmas A kasē Ls 100.000,-
2. Darijums № 2. A pērk 1.000 tonnu linsēklu a Ls 250,-
3. Darijums № 3. A pārdo šo partiju a Ls 280,- tonnā.
4. Darijums № 4. A izdevis Ls 135,- telegram. etc un aprēķina sev Ls 300,- provīzijas.

FIRMAS A IEGRĀMĀTOJUMI:

D.		Kases kants.		K.	
№ 1.	Iemaksāts no firmas B	№ 2.	Pirktas 1.000 to linsēklu a		
	Ls 100.000,-		Ls 250,-	Ls 250.000,-	
№ 3.	Pārdota visa partija sēklu	№ 4.	Telegramas etc	Ls 135,-	
	Ls 280.000,-				

D.		Firma B "conto separato" (Linsēklas a metā).		K.	
Pārvests uz atklātu rēķinu		№ 1. Iemaksa uz 1/2 darijuma			
Ls 114.782,50		Ls 100.000,-			
		Firmas B peļņas tiesa		Ls 14.782,50	
				Ls 114.782,50	
				Ls 114.782,50	

D.				K.			
Linsēklas "a metā" ar firmu B							
	Vairums	Cena	Suma		Vairums	Cena	Suma
№ 2. Pirktas linsēklas	1000	250	250000	№ 3. Pārdota visa partija	1000	280	280000
№ 4. Telegramas etc	-	-	135				
№ 5. provizija mums	-	-	300				
peļņa uz f-mas B k-tu	-	-	14782,50				

Proviziju kants.

№ 5. M/ provizija	Ls 300,-
-------------------	----------

Firma B še(atklāts rēķins).

Pārvests no "conto separato"	Ls 114.782,50
------------------------------	---------------

FIRMAS B IEGRĀMĀTOJUMS

Kases kants.

№ 1. Iemaksa uz kopēju pirkumu	Ls 100.000,-
--------------------------------	--------------

Firma A -- Linsēklas "a metā".

№ 1. Mūsu participācija	Ls 100.000,-	Pārvests uz atklāto kontu	Ls 114.782,50
Mūsu peļņa uz a metā darijumu	" 14.782,50		

Proviziju kants.

Pelņa un lietaaklām a metā
Ls 14.782,50

Firma A,še (blanko prasība).

Pārņests no "a metā" konta
Ls 114.782,50

280.000,--
250.435,--

29565 : 2 = 14.782,50

§ 20.

FABRIKU GRĀMATVEDĪBA

Münchener special Buchhaltungs Verlag, München
Pachmann - Fabrik Buchhaltung
Geisbach .. d^o

Dubultgrāmatvedības principu pielāgošana rūpniecības uzņēmumos stāda vispirms jautājumu par kontu sagraupejumu. Absolūti nepieciešami ir izprast uzņēmumu strukturu un grāmatvedim ieteicams ne tikai pašam iepazīties ar uzņēmuma tehnisko uzbūvi, bet arī pārņemt konkrētus jautājumus ar uzņēmuma tehnisko vadību. Jāprot ir jautājums stādīt: tikai tad grāmatvedības registrācija mums dos lietderīgas atbildes. Rūpniecības uzņēmumu darbība ir divejāda:

1. tehniskā un
2. komercialā.

Beidzamai funkcijai piegriežama izcilus vērība, jo tirgus pārziņāšana noteic darbības gala rezultātu.

Pati tehniskā darbība arī ir divejāda:

1. ekonomiska darbība, kura kopo kalkulācijasdatus un noskaidro pašizmaksu,
2. tieši tehniskā darbība, t.i. pati ražošana.

ADMINISTRĀCIJAS PLĀNS:

D I R E K C I J A

Virsgrāmatvedība un kontrole

Arhivs

Korespondence

Techniskā daļa:

Komercialā daļa:

1. Fabrika	1. Kase
2. Mašīnu nodaļa	2. Noliktavas
3. Darbnicas	3. Savi pārdošanas lokali
Pārraudzības (ikdienas pārskati)	

KONTI.

Centrālais konts rūpniecībā ir "ražošanas konts". Viņš debitejams ar ražošanā ieplūstošām vērtībām un kreditejams ar saņemtiem ražojumiem un pusfabrikātiem.

D. Ražošanas konts (Fabrikations konto)		K.	
1. Izejvielas	Ls ...	1. Gatavi ražojumi	Ls ...
2. Palīgmateriāli un kurinamais	" ...	2. Pusfabrikāti	" ...
3. Darba alga	" ...		
4. vispārejie pārvaldes izdevumi	"		
<hr/>		<hr/>	
<hr/>		<hr/>	

Ražošanas konts ir statistiskais konts, kurš noskaidro pašizmaksu. Viņš peļņu nedod. Pretstatā šim kontam nostādas ražojuma konts kā ekonomisks konts. Še mēs gūstam peļņu kā preču kontā.

D. Ražojumu konts.		K.
Par pašcenu saņemts no ražošanas konta	Ls ...	Pārdošana <u>ar peļņu</u> (līdzīgi kā preču konti)

Pusfabrikātu konts

d ^o , kā iepriekšējā	d ^o
---------------------------------	----------------

IZEJVIELU NORĒKINS. Lai iespiestos preiskurantos nebūtu bieži jāmaina atzīmētās cenas (kuras gan ir nesaistošas), tad dažādās iepirktās partijas izkalkulē par videjo iepirkšanas cenu garākā periodā un par šo cenu tad debitē ražošanas kontu. Noliktavu grāmatu šemas grūtības nerada. Visnotaļ jākontrolē krājumu pārtēriņš un jāprasa izdošanas ordrus un kvītejumus.

DARBA ALGAS. Strādnieki var būt:

1. Pastāvīgie strādnieki un
2. dienas strādnieki.

Sīki jāiepazīstas ar fabrikas inspekcijas sarakstiem, slimo kases atvilkumiem u.t.t. Algas izmaksā pastāvīgiem strādniekiem vai nu ik sestdienas vai pa 2 ned; dienas strādniekiem atalgo dienas beigās.

VISPĀRĒJIE PĀRVALDES IZDEVUMI. Te ietilpst atalgojums vadošam tehniskam un komercialam personalam. Šie izdevumi ar zinamu procentu jāiekalkulē pašizmaksā. Jo intensīvāk mēs izmantojam ražošanas kapacitāti, jo procentuāli mazāka būs šī kvota. Tāpat pie pašizmaksas kalkūlācijas jāņem vērā arī amortizācija. Te jāreķinās ar ne tik vien likumā paredzēto norakstījuma %, bet gan ar faktisko vērtību dilšanu. Vispār kalkūlācijas jautājums ir sarežģīts un nopietni apsverams.

RAŽOJUMU PĀRDOŠANA. Ražojumus var pārdot vai nu:

1. tieši no savām noliktavām kā vietejām, tā citpilsētu, vai
2. izsūtot sagatavotās partijas tieši noņēmējam sarakstīšanās ceļā,
3. caur agentiem.

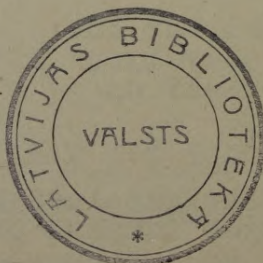
No paša noliktavām pārdošanu normē par cīnētām cenām, bez nolaidumiem. Te nedrīkstam būt lētāki kā mūsu līdzstrādnieki - tirgotāji. Agentiem bez provizijas ieteicams maksāt delcredere, apm. 3%. Pie individualiem pasūtījumiem prasama pietiekama iemaksa, atlikumu iemaksājot kā pēcmaksu.

STATISTIKA. Sevišķi svarīgi ir izsekot apgrozījumu izveidošanai.

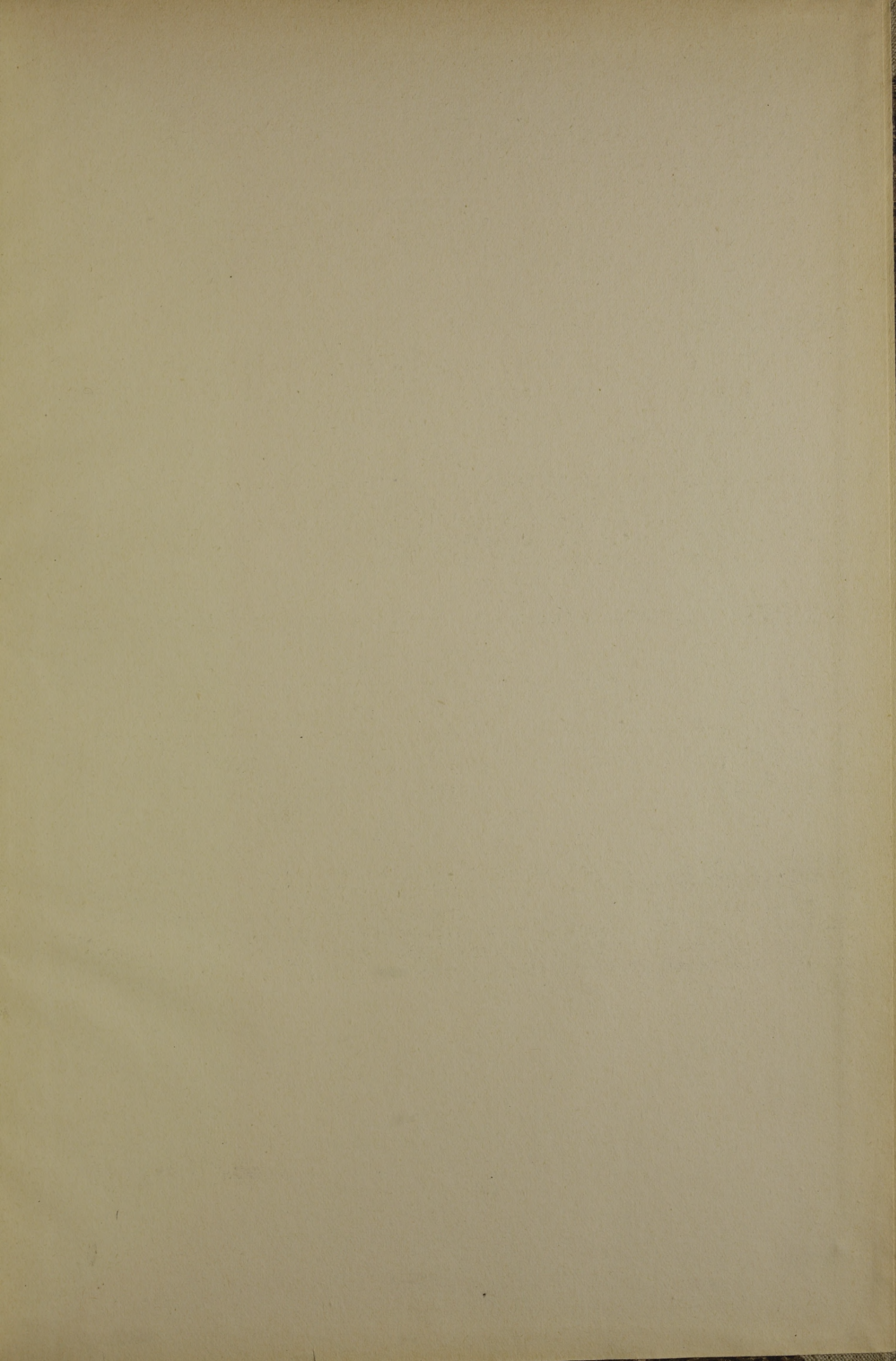
L i e p ā j a .

F i r m a .	1937.g.	1938.g.	1939.g.
A. Jaunzems un biedri	10370	15920	27800
K. Jansons	9200	4000	-

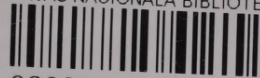
GRĀMATU SISTĒMA. Sīkos uzņēmumos ar viengabalainu produkciju varētu varbūt apmierināties ar "amerikaņu veidu". Ja uzņēmums ir plašs un daudzveidīgs, tad arī grāmatvedībā jāizved darba dalīšana un te tad būs vedamas pamatgrāmatas un palīggrāmatas. Galvenā grāmatvedība atrodas galvenā valdē centrā; bet arī fabrikā ir nepieciešama sava fabrikas pase; ekspedīcijas grāmatas, norēķini ar darbiniekiem.

La 4131

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309045281

LS.-J